

*Del Cat. de la Com. de San Juan de los Rios.*  
DE R. 2735 P. 36.

OPINIONVM  
P R A X I  
DISPV TATIO,

AVCTORE CANDIDO  
PHILAETO GENVENSIS  
PRESBYTERO.

*Societatis Iesu.*

ILL<sup>MO</sup> ET EXCEL<sup>MO</sup> DOMINO  
MARCHIONI ANTONIO

IVLI BRIGNOLE

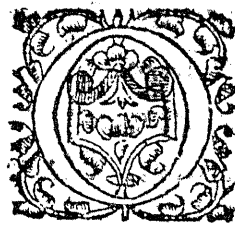
DICATA.



Mattiti: Ex Officina DIDACI DIAT  
DE LA CARRERA.  
Anno 1645.



ILL<sup>M<sup>o</sup></sup> ET EXCELL<sup>M<sup>o</sup></sup> D. D.  
Marchioni Antonio Iulio Brignole  
Serenissimæ Reipublicæ Genuensis,  
apud potentissimum Regem His-  
paniarum Legato merit<sup>m<sup>o</sup></sup>  
Felicitatem.



*P*usculum hoc meum,  
doctrinam continens,  
antiquioribus Theo-  
logis probatissimam,  
recentioribus saltem  
probabilem, tibi dicatum volui, vir  
ingenio, nō minus celebris, quàm dig-  
nitate sublimis, et quod plurimum sa-  
pientia simul, ac pietate præstantium

*SUMA DEL PRIVILEGIO.*

*testimonio firmum est, tuo etiam patrocínio, & auctoritate fulciatur. Quae viris magnis munera offeruntur aestimari solent, non tam pretiosus, quam voluntate offerentis. Exiguus sane donus, ac vile per magni in te studij mei, & ingentis observantia est argumentum; si respicis, & in tuam possessionem, ac tutelam admittis, erit munus non tam receptum à te, quam profectum. Nominis enim tuo clarissimo, ac vivacissimum lucem debet, & vitam. Vale.*

Excellentiae tuae.

Servus addictissimus.

Candidus Philaletus.

Fee

**T**iene priuilegio del Rey N. Señor el Padre Candido Filaleto, Religioso de la Compañia de Iesus, para poder imprimir este libro intitulado, *Opinionum Praxi Disputatio* por diez años, sin que otra persona alguna le pueda imprimir, como mas largamente consta de su original despachado ante Francisco Espadaña Escrivano de Camara de su Magestad, en quatro de Junio de 1645. años.

---

*Fee de Erratas.*

**E**ste libro intitulado *Opinionum Praxi disputatio*, concuerda con su original. Dada en Madrid à 6. de Diciembre de 1645.

*Doct. Don Francisco Murcia  
de la Llana.*

---

*SUMA DE TASSA.*

**L**os señores del Consejo tassaron este libro a quatro maravedis cada pliego, como consta de la fe que dello dio Francisco Espadaña Escrivano de Camara del Rey N. S. en 23. de Diciembre de 1645. años.

*Approbatio R. P. Emanuelis Dauila Cleri-  
corum Regularum Minorum Supremi  
Consilij Inquisitionis Califi-  
catoris.*

**O**pusculum de Opinionum praxi, Aucto-  
re R. P. Candido Philaleto, de mandato  
Don Francisco Zapata & Mendoza, Vica-  
rij Generalis Matritensis, v. oluptuose legi; ob  
candidam conscientia viam, vtpote arctami  
ne dicam arctissimam quam animis ostendit  
Auctor; laudabiliter; & tenaciter memor il-  
lius quodam diuinitus dicti, arcta est via qua  
ducit ad viam; vt hanc securitate summa, seu  
absque periculis errorum foeliciter omnes  
adspici conentur. Quapropter arbitror tale  
opus fidei consonum dictamini cum ad mo-  
res dirigat: ita stricte; sicque dignum, vt in  
lucem publicam prodest, quia vndequaque  
fidelibus profectum. Datum Matriti in hac  
nostra Domo Spiritus Sancti Clericorum Re-  
gularium Minorum die 25. Februarij Anni  
1645.

*Manuel Dauila.*

*Licencia del Ordinario.*

**N**Os el Licenciado don Francisco Zapata  
y Mendoza, del Cõsejo de su Magestad  
de la santa y general Inquificion, Capellan  
mayor del Conuento Real de las Descalças,  
Canonigo de la santa Iglesia Primada de las  
Españas, y Vicario General de la villa de  
Madrid, y su partido, por los señores Dean y  
Cabildo sedevacante de la dicha santa Igle-  
sia, &c. Por la presente, por lo que à Nos to-  
ca, aprouamos yn libro intitulado *Opinionum  
Praxi disputatio*, compuesto por el P. Candi-  
do Filaleto, Religioso de los Padres de la  
Compañia, y damos licẽcia para que se pue-  
da imprimir (teniendola primero para ello  
de los señores del Consejo Supremo de su  
Magestad) atento ha sido visto y examido  
por nuestro mandado; y no tiene cosa contra  
la Fè, ni buenas costumbres. Dada en Madrid  
à nueue de Março de mil y seiscientos y qua-  
renta y cinco años.

*Lic. D. Francisco Zapata  
y Mendoza.*

Por mandado de D. Francisco mi señor.

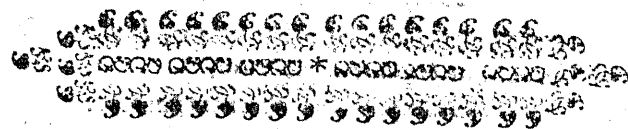
*D. Andres de Aguilar.  
Appro-*

Approbatio R. P. Hieronymis Pardo, ex Ordine Clericorum Regularium Minorum, Supremi Consilij Inquisitionis Calificatoris.

**T**Ractatum de Opinionum Praxi à R. P. Candido Philalero, summo acumine elaboratum, legi sedulo ex Supremi Senatus Regij decreto, illumque lucidissimis splendentem radijs, & luce, & encomijs dignum censui: In paruo volumine, tot, neque ignobiles, materias exarat penitus ad vnguem examinat, mirabile sanè, in eò dice vno (velut alter in latere Hyerusalem) depinxit Theologiam Fidei, & disciplinæ orthodoxæ aditus obscuriora ac curatè eliminat, prolixiora in laconismum dilucide compellit, dum profundissima rimatur arcana. Nihil dissonum citat sacræ auctoritati Patrum, & vtilitari Ecclesiæ reperio, omne consonum Scripturis, Doctoribus, & Dogmatibus inuenio. Quare typis mandari congruum, & vniuersali bono expedientissimum iudico. Madridi in nostra Spiritus Sancti Domo: die vigesima mensis Maij anni Domini millesimo, sexcentesimo quadragesimo quinto.

Hieronymus Pardo.

DE



DE OPINIONVM PRAXI  
Disputatio.



**V**T clarius & securius, in difficillima, & grauissima disputatione procedamus, discutienda quadã singillatim sunt, ac distinguenda, & quidem exquirendum.

1. Verum ad honestatem actionis humane sufficiat opinio de ea, an etiam requiratur certitudo.
2. Verum opinari sit liberum, vel necessarium.
3. Verum possit quis utranque contradictionis partem opinari.
4. Verum ad opinandam, & licetè sequendam in praxi aliquam propositionem, sufficiat esse utrumque probabilem.
5. Verum licitam sit, sequi minus probabilem partem, relicta probabiliora.
6. Verum ex duabus opinionibus, seu partibus.

## De Opinionum Praxi

*contrarijs, aequè probabilibus, licitum sit utranque sequi, vel alteram.*

7. *Vtrum teneamur sequi tutiorem partem.*
8. *Vtrum vnus Doctor, vel etiam alter, sit sufficiens fundamentum opinionis in praxi eligenda.*

## QVAESTIO PRIMA.

*Vtrum ad honestatem actionis humanae sufficiat opinio de ea, an etiam requiratur certitudo.*



**S**T Quæstio controuersa inter insignes Doctores, ac Theologos: Vtrum scilicet ad hoc, vt quis honestè, seu cum virtute operetur, sufficiat illum habere opinionem, seu probabile iudicium, quod talis operatio sit honesta, & licita, vel etiã oporteat de hoc certum esse. Ita vt si cum aliqua dubitatione, vel formidine de opposito operetur, peccet.

Supponendum, quod communiter receptum est inter Doctores, dubitationem, seu du-

## Disputatio.

2

dubium propriè acceptū distingui à formidine; nam dubium est, cum intellectus, inter duas partes constitutus, quarum altera affirmat, altera negat, remanet suspensus, & neutri assentitur, quia non habet sufficiens motiua pro vna parte magis, quam pro altera, quæ inclinent, & moneant ad assensum. Formido verò est, cum assentitur quidem intellectus vni parti, sed quia talis assensus non est cū certitudine, & infallibilitate, eo quod rationes, seu motiua, quæ causant assensum, sunt tantum probabilia, & nō necessaria, formidat adhuc intellectus, ne pars contraria vera sit: formido igitur cum assensu probabili, qui dicitur opinio, iuncta est: dubium verò non est cum assensu: aliquando tamen dubitationem impropiè sumunt Doctores, & cum formidine confundunt, quatenus vtraquè certitudinem, & infalibilitatem excludit.

Prima igitur sententia ad honestatē actionis humanae requirit certitudinē de ea, quæ dubitationem propriè dictam, & formidinem pariter excludat.

Est Sancti Thomæ quodlibeto 8. art. 13. vbi docet: Quod si quis ex cōtrarietate opi-

nionum in aliqua materia, inducitur in quādam dubitationem, & tali dubitatione manente operatur, preculdubio peccat. Si verò ex contrarijs opinionibus in nullam dubitationem adducitur, non peccat. Ibi autē sanctus Doctor per dubitationem, satis clarè intelligere videtur non solùm verum dubiū, sed etiam formidinem, quæ aliquo modò certitudinē tollat: Dicit enim, quod ex conscientia obligatur quis ad peccatum, siue habeat certam fidem de cōtrario eius, quod agit, siue etiam habeat opinionem cum aliqua dubitatione; at cum opinione, non stat dubitatio vera, & propria, sed tātum formido; ergo etiam formidinem excludere vult Angelicus, ad hoc, vt quis rectè operetur. Præterea inferius dicit, quod si habeat certitudinem de contrario, sed in quandam dubitationem inducitur ex contrarietate opinionū, & cum tali dubitatione agit, peccat, quia exponit se periculo peccandi. At certitudo de contrario moralis admittit quidē, vt videbimus infra, dubitationē improprie dictam, scilicet formidinem, sed non proprie dictum dubium, cum qua tamen impropria dubitatione si agit, vult ipsum peccare, quia  
ex-

exponit se periculo peccandi, quod manet etiam cum sola formidine, ergo formidinē etiam excludit. Denique ibidem in, sed contra, sic habet. Potest esse, quod in casu cōtrariarum opinionum, aliquis adhibita diligētia inquirendo, quid liceat, non inueniat aliquid, quod eum moueat ad hoc, quod sit illicitum, & sic possit sine peccato operari: ex quo vides ipsum velle; vt non moueatur inquirens ab opinione contraria, sed certò fundetur in sua.

Sequitur Caietanus in summa, verbo opinio. Armilla in summa, eodem verbo. Nauarrus in c. si quis, de pœnitentia, d. 7. n. 61. 62. 63. & alij, in primis autem Leonardus Læsius in opere suo de iustitia, & iure, cæterisq; virtutibus, lib. 1. de prudentia dub. 1. vbi ad prudenter, & honestè agendum requirit talē certitudinem, quæ non solùm dubium, sed etiam formidinem excludat.

Probatur primò ratione S. Thomæ, quia cum dubio, seu formidine de veritate oppositæ, committit se quis periculo faciendī cōtra legem, & anteponit temporale bonum spiritali; ergo peccat. Antecedēs probatur, quia tunc committit se quis periculo, cum



non est securus de contrario, sed qui formidat contrarium, non est securus, ergo, &c.

Probatur secundò. Prudentia est virtus ex Aristotele, & omnibus, tam Philosophis, quam Theologis; sed virtute non possumus malè vti, seu per illam errare; ergo quisquã agit ex prudentia, nõ potest errare; ergo scit, & non solùm opinatur se rectè agere; quia qui opinatur, potest errare; & per consequens, qui solùm opinatur, non agit ex prudentia, neque ex virtute; ergo vt prudenter quis, & ex virtute agat, debet certò scire se non peccare, sed rectè agere. Confirmatur primò ex definitione Aristotelis 6. Ethic. cap. 5. vbi ait, quòd prudentia est habitus cum ratione vera, circa bona humana actiuus; ergo si est cum ratione vera, non fallitur; ergo habet certitudinem, quia alioqui posset falli. Confirmatur secundò, ex eodem Aristotele, eodẽ lib. cap. 3. vbi opinionem honesti, cum possit esse falsa, negat esse virtutẽ. Ergo prudentia, quæ virtus est, non potest esse falsa; ergo certò, seu infalibiliter tendit in suum obiectum. Cõfirmatur tertio, ex S. Augustino lib. 1. de libero arbitr. cap. 13. vbi definit prudentiam esse rerum appetendarum, & fugiendarum

rum scientiam; at scientia est certa notitia. Ergo, &c.

Secunda sententia est, ad honestatẽ actionis humanæ requiri certitudinem de ea, non quidem omnimodam, siue Mathematicam, sed moralem, qualis æstimatur illa; quæ talis est iudicio boni, ac discreti viri; sed quidam ex his qui ita sentiunt, ab hac certitudine excludunt formidinem, quales sunt Caietanus, & Nauarrus, quos ideò retuli pro prima sententiã; alij verò formidinem nõ excludunt, & propterea cum authoribus tertie sententiæ concordabunt. Ita Angelus, & Syluester in sum. v. opinio.

Probatur, quia ad prudenter, & honestè agendum, requiritur aliqua certitudo, ne exponat se quis periculo peccandi; sed in moralibus non potest haberi, nisi certitudo moralis, ergo ista sufficiet. Confirmatur, quia ex Aristotele 1. Ethicorum, disciplinatus est in vnaquaquẽ re certitudinem quærere iuxta exigentiã materiæ: æque enim vitiosum est persuadentem quærere Mathematicum, & moralem demonstrantem. Non enim, inquit Angelus cit. loco, consurgit certitudo moralis ex euidentiã demonstrationis, sed ex

A 4 pro-

probabilibus coniecturis, grossis, figurantibus, magis ad vnam partem, quam ad aliam se habentibus.

Tertia sententia, in re à secunda non discrepans, est nō nullorum recentiorum, quos videre potes, apud Thomam Sánchez in Decalogum lib. 1. cap. 9. num. 13: quam ipse etiā sequitur. Illi dicunt non requiri iudiciū certū, & euidenter dictans actionem licitam esse, seu honestam, sed sufficere probabile iudiciū, cum partis oppositæ formidine.

Probat̄ur primō. Formido contrariæ partis non excludit determinatum assensum vnius; sed ponit tantum rationes istius partis, cui præbetur assensus, nō esse necessarias, sed tantum probabiles, & falibiles; ergo stat intellectuina assentari vni parti, quamquam cum formidine alterius; ergo cum tali assensu licitè quis operabitur; quia operatur cum assensu intellectus, seu eū distans rationis.

Probat̄ur secundo. Ad prudenter operandum, sufficit iudiciū probabile; ergo & ad honestè operandum. Consequētia patet, quia prudentia est regula humanorum actuum. Antecedens probatur; quia alioqui vix liceret operari propter incertitudinem rerū practi-

cticarum, siue moralium. Confirmatur ex illo incertæ prouidentia nostræ.

Probat̄ur tertio. Ille solus exponit se periculo peccandi, qui credit aliquid esse illicitum, non habens probabile assensum dictantem esse licitum. Ergo, & c.

Aduertendum pro solutione. Cūm prudentia, ex supra dictis, certa sit, & infalibilis; alioqui enim non esset virtus intellectus, seu habitus eū vera ratione actiuus, vt à Philosopho definitur; eadē tamen versetur circa obiecta, vt plurimum fallibilia; talia enim sunt agibilia, quæ indemonstrabilia fere sunt; quærendum est quomodo infallibiliter secundum suas regulas tendere possit in suum obiectum.

Caetanus, & Nauarrus, quos refert Vazquez 1. 2. q. 19. art. 6. disp. 62. c. 5. conati sunt hanc infallibilitatem circa fallibilia obiecta inuenire: dixeruntquē iudiciū prudentiæ esse practicum, & circa singularia; quod quidem iudiciū potest esse certum, quamuis in eadem materia iudiciū speculatiuum; & circa vniuersalia nō sit certum, & absque formidine; vt si quis, inquit Caetanus, speculatiue hæsitet, seu formidet propter diuersas

fas opiniones Doctorum, an liceat in mutuo ultra fortem aliquid accipere, ratione lucri cessantis; potest tamē in particulari, sine formidine iudicare, hic & nunc licitum esse sibi. Nauarrus pariter exempla duo affert ad idem probandum. Primum Christiani, certō credentis omnia, quæ continentur in scriptura; dubitantis autem, an Tobias habuerit canem, quia forte dubitat, an hoc in scriptura contineatur. Secundū alicuius iter agentis, sine vlla formidine peccati die festo, qui si interrogaretur, an liceat illo die iter agere, de eo dubitaret; vndē colligit, certū quē esse aliquādo in singulari, non in vniuersali, aut in vniuersali, nō in singulari. Cōtra quos meritō Vazquez insurgit, arguendo, quod impossibile est, aliquē dubitantē de particulari, nō dubitare de generali, cum hoc particularia omnia cōtineat; & dubitātē similiter de generali, nō dubitare etiā de particulari, nō subsistēte aliqua peculiari ratione potius pro se, quā pro alijs, quæ nimirū in generali nō cōtineatur; & benē respōdet exēplis, quæ verē non probant intentum, vt per se patet, & quisque apud ipsum legere potest; ideō Vazquez asserit sufficere iudicium probabile,

le ad honestē agendum, cum formidine oppositi.

Sed tunc remanet difficultas, ipsi enodanda, quomodo prudentia sit virtus, & iuxta Aristotelem habitus semper verus; nam certē opinio sola honesti potest falli, vndē potest contingere, vt vera nō sit; vndē & à Philosopho, vt suprā diximus, reijcitur à ratione virtutis.

Lessius loco citato asserit, prudentiam nō falli circa suum obiectum, iudicando, verbi gratia, honestum & licitum, licet in se tale nō sit, eo planē modo, quo potest esse aliquid iucundum alicui in tali dispositione, nempe sitienti, quod aliās esset eidem molestum.

Sed contra est, quia in dispositione corporali, quæ faciliē variatur, ac proinde statas rationes nō habet, faciliē etiam apparet, quomodo aliquid modō conueniens sit, modō inconueniens, adeoque nunc molestum, nūc iucundum. At in iudicio intellectus, præsertim prudētis, adeoq; rectē iudicantis, difficilius est rationē diuersitatis inuenire. Præterea remanet explicandus nodus, quomodo in vniuersali intellectus, idē iudicet actionem licitam esse, sed tamen cum formidine;

in particulari autem, & sibi iudicare possit, sine formidine esse licitam: nam quæ dispositio huius facit, vt in generali iudicet, cum formidine, esse licitam in particulari autem & sibi, iudicet id sine formidine.

Mihi dicendum videtur (saluo semper meliore iudicio) prudentiam habere aliquod iudicium certum, & infalibile, quo etiam in obiecta falibilia infalibiliter tendat; idque puto esse huiusmodi. Quicumque in eligendo, seu agendo, sequitur dictamen rationis, certum est hunc honestè agere, & sine peccato; sed qui probabile iudicium sequitur, seu opinionem rectè agendi, sequitur dictamen rationis; igitur certum est hunc honestè agere, & sine peccato. Maior est euidēs, quia non honestè agere, seu peccare, aliud nō est, quam non sequi, seu non conformari dictamini rationis. Minor probatur; quia dictamē rationis, aliud non est, quam illud, in quod inclinatur ratio per assensum, quod sit faciendū; vel nō faciendū, sed qui sequitur iudiciū probabile, seu opinionem honestè agēdi, sequitur inclinationem rationis per assensum, quod sit faciendū; ergo sequitur dictamē rationis. Neq; dicas istud dictamē nō est certum;

rum; ergo neq; ille certus est, quod non peccet. Nā cōtra est, quia ego in argumēto, quod puto satis demonstratiuè concludere nō posui certum dictamen, sed tantum, qui sequitur dictamen rationis in eligendo, seu agendo, certum est hūc honestè agere, seu absque peccato deinde subsumpsi; sed qui probabile iudicium sequitur, sequitur dictamen, ergo: & patet, vt certus sit quis se non peccare sufficere, quod sequatur probabile iudicium honestè agendi in hac, vel illa materia; quia alioqui requireret à nobis Deus impossibilia; nam habere certum iudicium in particulari de omnibus eligibilibus, impossibile est, nam moralia, vt plurimum non sunt demonstrabilia, vt vidimus ex Aristotele in Ethicis.

Dices: si sequor probabile iudicium, quòd honestè agam, seu non peccem; quomodo certus esse possum me non peccare? Si quidem ex probabili non sequitur certum.

Respondeo, duplex esse medium ad cognoscendum, quod ego non pecco; aliud particulare in hac, & illa materia, vt quod tantam mensuram bibendo, non peccem, quia tanta mihi est medium rationis; & hoc me-

dium

diū erit mihi solūm probabile; quia non euidenter hoc medium rationis calleo; & sic solūm opinor me rectè agere, si tantam mēsuram bibam. aliud est medium generale, complectens omnes materias, quod ego nō pecco, quoties cunque sequor dictamen rationis; ex quo subinfero; at modò bibens tātam mensuram, sequor dictamen rationis; igitur non pecco. Quare in hac conclusione, igitur non pecco, ex medio particulari, solū opinor me non peccare, & potest sub esse error; at ex mediō generali certus sum me nō peccare; & non possum errare. Apparet igitur ex illo generali principio prudentiæ deduci aliquam conclusionem certam sine formidine, quæ ex medio particulari talis matetix, non esset certa sine formidine, sed tantum opinabilis; & ratio huius diuersitatis est diuersitas mediij. Cur autem semper ex hoc principio generali liceat cōcludere sine formidine, vt patet inductionem facienti, licitum aliquid esse in particulari, & mihi, seu indiuiduo vago, non autem licitum esse in generali, & secundum se, ratio quærenda est; & mihi videtur huiusmodi; quia cum licitum, seu honestum sit, quod est conforme ra-

tioni; & quidē aliqua detur ratio infallibilis, qualis est diuina; alia autem fallibilis, qualis est humana; contingit, quod hoc, quod respectu diuinæ rationis infallibilis, non est honestum, honestum sit per respectū (nam honestum semper dicit respectum ad rationē) ad rationem humanam, quæ hic, & nūc fallitur; vndè per accidens tantum hoc erit honestum, illud verò per se. Propter quod Aristoteles lib. 5. Eth. cap. 9. & lib. 7. c. 1. ait, quē esse in continentem per se, si faciat quod per se est contra continentiam, alium verò per accidens, quia putat sic esse; qui similiter cōtinens esset per accidens si putaret sic esse, licet per se non sic esset. Prudentia igitur, quæ iudicat, quid hic, & nunc liceat mihi, seu indiuiduo cuilibet vago, nam actiones circa quas ipsa versatur, sunt singularium, potest sine formidine, & sine errore aliquid honestum, & licitum mihi, adeoque honestū per accidens iudicare, quod per se, & in generali per respectum ad quamcunque rationē posset esse inhonestum, & sic si iudicaretur à prudentia secundum se honestum, tunc potest falli; sed non sic iudicatur, sed honestum mihi, seu taliter, aut tali cūm ratione, nempe

pè fallibili iudicanti. Ex quo colligitur primò, quomodo respondeas argumento Vazquez superius adducto, quod videlicet non possit aliquid in generali iudicari licitum cum formidine, quod in particulari licitum sine formidine iudicetur, quo quidem rectè impugnat alios, sed non nos; nam ille ipse licet non aduerterit (quod cum bona eius gratia sit dictum) ibidem pro nobis solutionem affert; dum ait; Non subsistente particulari aliqua ratione pro particulari, cū enim quādo concluditur licitum certo est mihi, agatur de licitò, siue per se, siue per accidens; quādo autem dicitur formidando, licitum est secundum se, & in generali, agatur de licitò per se; iam non est mirum, quod variatis terminis, varietur etiam notitia illorū, & quod certum sit aliquid in particulari, ob rationem particularem, quod certum non est in generali, quia talis ratio in illo generali non includebatur; nam in illo generali quærebatur de licitò per se, in isto autem particulari quærebatur de licitò, siue per se, siue per accidens.

Colligitur secundò, quod quādo dicitur licitum in particulari, nō intelligitur in particulari.

particulari particulariter, sed in particulari vniuersaliter, seu cuilibet indiuiduo vago, posito in talibus circumstantijs. Ex quo pariter respondebis illi argumento, quod sit contra certitudinem prudentiæ à nobis assertam, ex eo quod hæc circa singularia versetur, quæ variabilia, & incerta sunt, vnde neque certa notitia de ijs haberi potest. Cui quidem argumento Lessius Præfato loco num. 4. non omninò sufficienter respondere videtur. Tu verò respondebis, quod cum versetur prudentia circa singularia vniuersaliter accepta, quatenus quod dicitur huic faciendū, conuenit etiam cuilibet in talibus circumstantijs constituto, iam nō versatur circa illa, vt variabilia, sed vt sunt certa regula dirigibilia, his itaque positis.

Dico primò, ad hoc vt quis prudenter, & honestè agat, requiritur certitudo excludens formidinem, cum qua certitudine iudicet illud, sibi licitum esse, seu honestum esse saltem per accidens.

Est Aristotelis, S. Thomæ, Caietani, & aliorum, quos supra retulimus in prima sententia.

Probatum primò argumentis ibidē positis.

Probatur secundò ex nostro aduertendo, in quo attuli argumentū generale, quo concluditur ab habitu prudentiæ in omni materia morali alicuius agibilis, alioqui ex proprijs principijs, & secundum se tantum opinati liciti, licere illud huic in particulari certo, & absque formidine; est quæ huiusmodi. Quicumque in eligendo sequitur dictam rationis, certum est hñc honestè agere, sed qui probabile iudicium sequitur, seu opinionem rectè agēdi, sequitur dictamen rationis; igitur certū est hunc honestè agere, & sine peccato. Cum igitur facile haberi possit hæc certitudo à quolibet agere volente ex virtute, requiritur proculdubio, vt habeatur; quia exponere se periculo, cum securitas haberi potest, prudentis non est.

Probatur tertiò, ex S. Augustino hom. 41. Tene certum, relinque incertum; sed potest haberi certitudo, excludens formidinem in actionibus humanis regulatis à prudentia, vt probatum est, ergo tenenda est.

Dico secundò. Iudicium probabile, quo quis iudicat se honestè agere, loquendo de honestate per se, requiritur, & sufficit ad honestè agendum,

Est auctorum tertiæ sententiæ, de quibus supra.

Probatur argumentis eorundem superioris allatis, quæ benè concludunt sufficientiam iudicij probabilis de honestate actionis: quatenus verò impugnant certitudinem superius assertā à nobis de honestate actionis saltem per accidens, respondebimus singillatim inferius.

Dico tertiò. Huiusmodi probabile iudicium potest dici certum certitudine morali, quæ tamen minor est illa, quæ excludit formidinem.

Est auctorum secundæ sententiæ, de quibus supra.

Probatur primò argumento ibi posito.

Probatur secundò. Si intellectus moraliter non est dubius, est moraliter certus, sed cum habet iudicium probabile, seu opinionem de aliquo, moraliter non est dubius (loquēdo de dubio propriè accepto) ergo moraliter est certus.

Ad argumenta tertiæ sententiæ quatenus pugnant contra primam nostram assertionē, iam respondendum est.

Ad primum concessio antecedente, & pri-

ma consequentia, nego secundam; quia ut licite quis operetur, debet secure operari, cum possit, hoc enim requirit prudentia; at formido tollit securitatem, & prudentiae certitudinem.

Ad secundum nego antecedens. Ad probationem, res morales habent incertitudinem, quoad veritatem honestatis per se ex medijs particularibus, & proprijs cuiuscumque materiae, concedo; nego autem incertas esse, quoad veritatem honestatis etiam per accidens, & ex illo medio generali, quo per prudentiam infallibiliter attinguntur; unde patet ad confirmationem.

Ad tertium, nego antecedens. Primum, quia non necesse est, ut quis se exponere dicatur peccandi periculo, ut credat aliquid esse illicitum; nam sufficit, quod dubitet de hoc per rationes aequales, vel quasi aequales, quas habet pro illicito; sic enim cum in dubio sit, non potest habere assensum probabilem, dicentem esse licitum, quem tamen assensum ipsimet aduersarij requirunt; quare non consequenter loquuntur, cum requirunt, ut credat quis esse illicitum ad hoc, ut dicatur se exponere periculo peccandi, cum dubium

suf.

sufficiat etiam per ipsos. Secundò, multo magis à nobis negatur illud antecedens; nam sistendo in probabili tantum assensu, non potest negari formido, ac proinde periculum: quis enim unquam negauerit, illum qui habet probabile assensum, quod in duello vincet, non se exponere periculo? maximè si ita sit probabile, ut tamen magis probabile sit, ipsum vincendum, & occidendum; & tamè minus probabilem partem se qui nos posse, isti auctores tertiae sententiae docent, ut infra videbimus; quis inquam negauerit hunc se exponere periculo, & quidem manifesto? Unde patet illum, qui sequitur minus probabilem, non tantum esse in dubio faciendum illicitum, sed exponere se manifesto periculo, plusquam se exponat, qui est in dubio.

## QVÆSTIO II.

*Virum opinari sit liberum, vel necessarium.*

**Q**uoniam iam statuimus sufficere ad hoc, ut quis licite agat, iudicium probabile de honestate per se ipsius actionis, nempe quod iudicet probabiliter, actionem huius-

B:

modi



modi per se licitam esse, & honestam, quod est idem ac opinari de veritate alicuius propositionis practicæ, verbi gratia huius; innocentem conuictum reum licet condemnare; de veritate, inquam huius, & similiū propositionū prærequiri, ac sufficere, vt habeat qui honeste operari vult, iudicium probabile, seu opinionem, determinauimus supra ex communi Doctorum consensu; iam videndum est, quomodo circa practicas huiusmodi, & agibiles propositiones opinari quis possit. Et primò quærimus hic, vtrum liberū sit opinari, vel necessarium; nimirum vtrum possit quis opinari, quod vult, an verò necessitetur quisque ab obiecto; seu motiuis, quæ sunt in re, seu quæ sunt independentia à voluntate, necessitetur, inquam, ab illis ad hoc, vt opinetur hanc partem contradictionis, exempli gratia, quod licet condemnare innocentem, conuictam reum, & non possit opinari contrariam, quæ est, non licet condemnare, &c.

Videtur esse liberum opinari.

Primò. Quia demonstratione solùm necessitatur intellectus; ergo probabili argumento, quale est illud, quod generat opinio:

nionem; remanebit liber.

Secundò. Ad credendum necessaria est inclinatio voluntatis; vnde prouerbiū est; vrbauitatis esse credere; sed fides, non secus, atque opinio, nititur argumento probabili (loquor enim pro nunc de fide humana) ergo etiam ad opinandum, necessaria erit voluntatis inclinatio; ergo liberum est opinari. Confirmatur ex S. Thoma 2.2. quæst. 1. art. 4. corp. vbi ait, intellectum assentiri alicui propositioni, non quia sufficienter moueatur ab obiecto proprio, sed per quandam electionē volūtatis declinans in vnam partem, magis quam in aliā. Et huiusmodi esse dicit assensum fidei, & opinionis; ergo, &c.

Tertid. Quandò conscientia non est cum scientia, potest quis formare conscientiam, deponendo scrupulum, vel dubium; ergo, &c.

Quartò. Licet probabilitas sit ex vna parte contradictionis, non tollitur probabilitas ex altera; ergo liberum est opinari.

Sed contra est, quod docet Aristoteles 2. de anima t. 153. quod non est eadem Phantasia, & opinio; hæc quidem enim passio in nobis est, cum volumus; licet namque, cum

libet, fingere, quicquid volumus; opinari autem non in nobis est, necesse enim falsum, aut verum dicere.

Dicendum opinari esse liberum quoad exercitium actus, non autem quoad specificationem.

Explicatur. Exercitium actus, significat actum simpliciter, siue sit assensus, siue dissensus, & hoc dicimus esse liberum, estque extra omnem controuersiam apud omnes; quia voluntas potest actum intellectus, siue sit assensus, siue dissensus prohibere, vel suspendere. Specificatio vero actus dicit talē actum in specie, nempe, vel assensum, vel dissensum; & de hoc asserimus non esse liberum assentiri, vel dissentire; sed dato, quod intellectus circa, quodpiam obiectum operetur, iudicando, non posse ad libitum assentiri, vel dissentire opinando; sed necessitari ab obiecto, ita ut ab illo solo pendeat in præbendo assensum, vel dissensum opinatum, nullo autem modo a libertate voluntatis; hoc enim est, liberum esse intellectum in opinando quoad exercitium; quæ est prima pars assertionis nostre; non autem quoad specificationem; quæ est secunda.

Prima igitur pars assertionis, quæ ultro conceditur ab omnibus, ex ipsamet explanatione satis per se patet, nec indiget alia probatione.

Secunda pars est Aristotelis aperte textu supra citato in sed contra. Est etiam Commentatoris in illum textum; ait enim. Imaginatio est nobis voluntaria; existimare autem non est voluntarium, contingit enim necessario, verum, aut falsum existimare; quæ ratio ostendit nullo modo liberum esse existimare, seu opinari: nam cum existimatio veri, vel falsi nullo modo à voluntate pendeat, sed totaliter ab obiecto, cui quatenus consonat, vel non consonat existimatio, vel opinio, eatenus vera, vel falsa est; ideo nullo modo à voluntate pendet, sed necessaria est. Est etiam Simplicij ibidem; ubi pariter necessitatis in opinando Aristotelicam rationem explicat; ait enim. Assensus non secundum solum occurrētium intellectionem, sed etiam per veri, & falsi fit distinctionem: verum autem, & falsum consistit in concordantia, & discordantia, quæ inter res sunt; res autem non sunt in nobis. Quæ ratio omnem libertatem in opinando secundum specificationem

nem tollit; vt apparet, & infra melius patebit. Est Themistij ibidem; qui assensum omnem, siue scientiæ, siue opinionis, siue prudentiæ necessarium ponit, licet afferat exempla solum in assensu scientifico. Philoponi ibidem; vbi dicit, quod tam firma est ratio Aristotelis, quod non est in nobis opinari; quia verum dicimus, vel falsum; vt etiam si imaginatio, sit in nobis, tamen si forte imaginari volumus, quod verum est, seu quod iam est; vt si Socratē imaginari proponamus, nō possimus illum imaginari, vt volumus, sed necessario imaginari debemus, vt se habet; vnde concludit; quare est exacta omnino differentia, quod opinio quidem non est in nobis, imaginatio autem est in nobis quodā modo; vbi vides, quod per ipsum opinio nullo modo est in nobis. Est igitur Philosophorū auctoritate munitissima assertio nostra; sed & Theologorum nō minus: nam est S. Thomæ commentario in illum textum, & ibidē Caietani, imò Angelicus Doctor etiā 1. 2. quæst. 13. art. 6. ad 3. non vult concedere electionem alterius ex duobus, æque mouentibus, nisi in altero non consideretur aliquid, in quo emineat; qui proinde multo

mi-

minus concederet libertatem in intellectu æquilibri, aut minus probabili, adeoque libertatem vllam specificationis in opinando; cum intellectus, ab obiecto, & motiuis determinetur multo magis, quam voluntas. Adde quod idem sanctus Doctor 2. 2. quæst. 1. art. 4. ad 2. asserit ea, quæ subsunt fidei, sub ratione credibilis esse visa credenti, nō enim crederet, inquit, nisi videret esse credendum. Sed quæ sunt visa necessitant ad specificationem; ergo vt credibilia sunt, seu vt mouent intellectum ad credendum, vel nō credendum, quoad specificationem, non verò quoad exercitium necessitant intellectum secundum S. Doctorem; nam qui videt, vt ipse dicit, esse credendum, quomodo liber est secundum specificationem ad non credendum? Est etiam Ioannis Maioris in 4. quæst. 2. prol. Ricardi de Mediavilla in 2. sent. d. 3. art. 2. q. 4. vbi sic ait. Intellectus respectu sui iudicij, aut habet rationem necessariam, aut probabilem; aut non plus habet de probabilitate pro vna parte, quam pro alia. Si primò modò, de necessitate asserit hoc esse eligendum; si secūdo modò, de necessitate opinatur hoc esse eligendum; si tertio modò, de

ne-

necessitate nō plus opinatur vnam partem, quam aliam. Deinde subdit quædam, quæ pertinent ad libertatem exercitij; nempe cogitare de his rationibus, vel nō cogitare de illis, de quo nos postea in obiectis inferius. Est Henrici de Gandauo, quodlib. 14. quæst. 8. vbi respondens quæsito à se facto de libertate intellectus, hæc habet. Ex quibus cōstat, quod intellectus nihil habet libertatis, nisi quoad exercitium actus, donec volūtas permittat; & infra dicit, quod intellectus in iudicando est liber tantum quoad exercitium actus, quia in hoc est passiuæ potentia à voluntate, priusquam actiuæ. Vnde patet ratio, cur quoad specificationem sit necessarius, quia est passiuæ potentia, priusquam actiuæ, à solo obiecto, cui debet cōformari in assensu, vel dissensu, vt verus sit, obiectum autem mouet necessario, seu independenter à libertate. Est Conradi de contractibus quæst. 10. vbi sic habet; si causæ adhærendi opinioni damnanti actum, sunt magis prægnantes, tunc sunt natæ inducere eum ad magis credendum, quod sit illicitus, quam quod sit licitus; modo intellectus est potentia naturalis, non potens non credere id, quod sibi

osten-

ostenditur, vt magis credibile; igitur talis magis credit, quod sit damnatus actus, & sic agens, agit contra conscientiam reclamantem, & peccat, vbi nota illa verba; modo intellectus est potentia naturalis, non potens non credere, &c. Est Antonij Cordubensis lib. 2. quæstionarij, quæst. 3. vbi sic habet; validioribus rationibus, & fundamentis probabilioris opinionis naturaliter cōvincitur intellectus, vt huic parti potius, quam oppositæ assentiat. Vbi aduerte, quod primò dicit, naturaliter conuincitur, idest Phisice necessitatur. Secundò, quod non dicit conuinci absolute intellectum probabilioribus, sed conuinci in ordine ad assentiendum huic parti potius, quam alteri; nā vere in hoc non est liber, vt est Roberti Holchot in 1. sentent. quæst. 1. vbi hoc late probat, adducto ad idem Aristotelis, & Commentatoris præ allegato testimonio verum dicat, seu vt obiecto conformetur, quantum potest. Est Tolce in summa, de septem peccatis mortal. cap. 20. vbi relatis circa quamdam causam contrarijs opinionibus Doctorum, & tenendam asserens ex illis tutam, rationem sui dicti asfert hanc; quia in rebus dubijs non debet se homo

homo exponere periculo peccandi. At qui si liberum esset opinari, dico ego, posset tunc, cum iam sunt opiniones Doctorum in utraque partem, opinari quis illam partem, quam vellet, & iam non versaretur in dubio, neque se exponeret peccandi periculo; ergo secundum mentem doctissimi Cardinalis non est liberum opinari, sed intellectus necessitatur ad specificationem actus à motius obiecti, vel ad dubitandum, si contrariæ partes æque mouent, vel ad opinandum, si vna magis, quam altera. Est Pauli Comitoli in resp. moral. lib. 5. quæst. 16. num. 2. & aliorum.

Probatur primò ratione perspicua eiusdem Aristotelis supra citato textu 2. de anima; quia imaginari liberum est; nam pendet ab arbitrio; at opinari non sic; nam pendet totaliter ab obiecto, cui soli debet conformari in assensu quolibet, vel dissensu, vt verus sit, at obiectum non est in potestate nostri arbitrij; ergo, & c. in forma ponitur sic argumentum. Quod in agendo pendet tantum à mouente necessario, necessario agit; sed in assensu, vel dissensu opinatiuo, vt verus sit, vel falsus intellectus, pendet tantum à mouente necessario (nempè obiecto, cui tantum de-

bet,

bet, vt verus sit assensus, vel dissensus conformari, vel non conformari, vt sit falsus) ergo in assensu, vel dissensu opinatiuo, vt verus sit, vel falsus, illius necessario agit; sed semper assensus, vel dissensus verus est, vel falsus; nam ex Aristotele, & patet de se, in opinando intellectus semper dicit verum, vel falsum; ergo semper intellectus in assensu, vel dissensu opinatiuo necessario agit, quoad specificationem, quod erat probandum. Confirmatur, & melius prædicta ratio explicatur: quia intellectus opinando, necesse est, vt verum, vel falsum dicat; sed vt dicat verum, vel falsum, non est liber. Ergo opinando non est liber. Maior est Aristotelis, & patet, quia opinando dicimus semper verum, vel falsum; nam omnis propositio enuntiativa de re qualibet, vel est vera, vel falsa. Minor probatur, quia intellectus, vt dicat verum, vel falsum, habet causam necessariam; ergo non est liber. Antecedens probatur, quia veritatis, vel falsitatis intellectus causa solum est, esse, vel non esse rei; nam idem solum proposito est vera, vel falsa, quia res est, vel non est; sed esse, vel non esse rei est necessarium, seu independens omninò à nostra libertate; vt quod sit Coelum solidum, vel non se-

lidum; cambiū recurſa iuſtū, vel non iuſtū; ergo, &c. ita etiam ſuperius explicauit Simplicius rationem Ariſtotelis, meo iudicio demonſtratiuam; quia ſcilicet verū, vel falſum conſiſtit in conſonantia, vel diſſonantia; ſed hæc pēdet totaliter ab obiecto, quod non eſt in noſtra poteſtate; ergo, vt dicamus verū, vel falſum, non eſt in noſtra poteſtate; ſed cum opinamur, ſemper dicimus verū, vel falſum; ergo opinari non eſt in noſtra poteſtate. Confirmatur ſecundò ratione Philoponi; quia ſi volumus imaginari verū, verbī gratia Socratem, vt eſt, non habemus vllam libertatem imaginandi, vt volumus. Ergo pariter cum opinamur, cū ſemper intendamus opinari verū, nullam habemus libertatem opinandi, vt volumus. Cōfirmatur tertio, quia iudicium quodecūquē de veritate rei, vt verū ſit, quale intendimus eſſe cum opinamur, vñò tantum modò ſe habere poteſt; ſed hic eſt neceſſarius; ergo. Maior patet, quia res vñò tantum modò ſe habet; ergo & iudicium, vt conformetur rei, ſeu vt ſit rerum. Minor probatur, quia vt ſit verū, pendet ſolum à cauſa neceſſaria, & independente à libertate, pendet enim ab

obic;

obiecto, cui debet conformari.

Probatur ſecundò, quia opinari eſt adhærere vni parti contradictionis cum formidine oppoſitæ, ſed hoc non eſt liberum quoad ſpecificationem, ergo. Minor probatur, quia iudiciū intellectus eſt quidā aſſenſus illius, ſed omnis aſſenſus intellectus eſt neceſſarius quoad ſpecificationē; ergo, &c. Minor probatur, quia aſſenſus intellectus, quoad ſpecificationem cauſatur tantum à motiuis, ſeu argumētis rei, cui debet conformari; ſed hæc neceſſario cauſant, ſeu independenter à libertate; ergo. Maior probatur, quia non eſt aſſignare aliud, cur modò aſſentiam potius, quam diſſentiam, modò diſſentiam potius, quā aſſentiā, aliàs verò neque aſſentiā, neq; diſſentiam, ſed dubitē; niſi quia motiua, ſeu argumenta rei, cui debet intellectus iudiciū conformari, ſic mouent; ergo confirmatur, quia aſſenſus, qui ſit opinio, ſiue ſciētia, ſiue prudētia in hoc diſtinguitur aſſiſtione, quod non ad libitum intellectus componit, ſed ad exigentiā rei, ſeu iuxta motiua rei; nam quatenus ad libitū componit, non iudicat, quod ita res ſit, quia quatenus iudicat, quod ita res ſit, habet rationem, ſeu fundamentum

C

mo.

motium in re, ergo vt iudicat, quod ita res sit, causatur iudicium à rebus ita mouentibus, quæ erat maior; iam minor est euidens, quia res in mouendo, necessario, seu independenter à voluntate mouent, ergo.

Probat<sup>r</sup>ur tertiò, quia quicumque opinatur, dicit per intellectum verum, quantum potest; sed qui dicit per intellectum verum quantum potest, necessario agit (quod specificationem semper loquor) & non libere; ergo, &c. Maior patet, quia qui opinatur, putat se dicere verum; ergo dicit per intellectum verum, quantum potest. Minor probatur, quia qui dicit per intellectum verum, quantum potest, format iudicium, quantum potest, conforme obiecto, sed hic necessario agit, ergo. Maior est euidens minor probatur, quia qui format iudicium, quantum potest, conforme obiecto, necessario format illud, prout mouetur ab obiecto, sed obiectum mouet necessario, seu independenter à libertate (non enim loquimur de necessitate infallibilitatis, quæ conuenit solum obiecto sciētifico, quod necessario, infallibiliter mouet, sed de necessitate, quæ opponitur libertate, quomodo obiectum omne mouet intel-

tellectum necessario, quia nõ pendet à libertate, vt non moueat sic, vel sic, nam motiua sunt in re, si non finguntur à nobis) ergo qui format iudicium, quantum potest, conforme obiecto, necessario format illud, seu independenter à libertate, quod est necessario opinari, quoad specificationem. Hinc patet illum, qui ad libitum format iudicium non omninò iuxta motiua obiecti, ita vt si illa inclinant in hanc partem, & ipse inclinet per iudicium; si in neutram, quia non magis in hanc, quàm in illam, & ipse in neutram per iudicium inclinet, quod est dubitare (nam in vtrâquè simul, vt verum dicat, quemadmodum putat se dicere, qui opinatur, inclinare non potest, quia vtrâque vera esse nõ potest: potest quidem in vtramq; successiue, modò hanc, modò illam, sed non ad libitum, sed iuxta motiua, quæ modo apparent maiora ex vna parte, modò ex altera) qui ergo, vt dicebam, ad libitum format iudicium, seu non omninò iuxta motiua obiecti modò explicato, patet, quod fingit, seu imaginatur, non opinatur, quia non putat se dicere verum, cū non conformet, se quantum potest obiecto mouenti:

## De Opinionum Praxi

Probatur quartò, quia vniutquisque opinatur, prout res ipsius intellectui videtur vera, vel falsa; sed videri non veram, vel falsam non pendet à nostra libertate, sed à motiuis, quæ mouent independenter à voluntate, ergo &c.

Probatur quintò, statera non est liberum inclinari in vnam partem magis, quàm in alteram, sed ponderibus inclinatur necessario; sed non minus intellectus in iudicando determinatur, seu inclinatur à momētis rationum, seu argumētorum, siue intrinsecorum, siue extrinsecorum, nempè ab auctoritate, quam statera à ponderibus, ergo minor probatur, quia intellectus imittatur in iudicio res, quibus, vt verum sit iudicium, debet esse conforme; nam quia res est, vel non est, idcò propositio est vera, vel falsa; at res in mouēdo intellectū, nō minus sunt independentes à voluntate, quam pōdera ad mouendam stateram; habet enim ex se independenter à voluntate rationes, vel auctoritates tantū pondus, vel tātum; ergo, &c. Confirmatur, quia intellectus in iudicando de rebus, debet p̄cedere voluntatis imperium; ergo necessario agit antecedēs probatur, quia intellectus est  
di-

## Disputatio.

19

dirigere voluntatē in agibilibus, ergo iudicium illius quoad specificationē debet p̄cedere huius imperium; alioqui ad libitum dicemus verum falsum, & bonum malū, & non iuxta rerum exigentiam. Confirmatur secūdo, quia in actibus prudentiæ iudicium p̄cedit imperium, ergo.

Probatur sextò, motiua intellectus ad iudicandum de aliqua re, quæ solum sunt probabilia, vel eque illum mouent in vtramque partem contradictionis, vel non æque, sed magis in vnam quàm in alteram; si primum, intellectus in neutram mouetur sufficienter ad opinandum, quia non habet sufficientia motiua ad iudicandū verā magis vnam, quàm alteram, quod est opinari, non habet inquā motiua sufficientia ad exigentiam rei, nam si ad libitum voluntatis iudicat veram magis vnā quam alteram (vtramque enim veram in contradictorijs iudicare non potest) non putat se verum dicere sic componendo, adeoque non opinatur, sed fingit. Si igitur vult verum dicere, & conformare iudicium suum obiecto, tunc necessario dubitat. Si secundum idest magis inclinatur ad iudicandum vnam veram, quàm alteram, tunc non



potest inclinari ad iudicandum veram alteram; quod probat non minus necessario, seu independenter à libertate mouetur intellectus in maxima inclinatione, quæ ex totalis, & absoluta, qualis est sententiæ, quæ moueatur in minori inclinatione, qualis est opinionis; quia causa, quæ mouet est tantum pondus rationis, vel auctoritatis, quæ non minus necessario, & independenter voluntate mouet ad assensum minus firmum, quia minus mouet, quam quæ maximè ad assensum firmissimum; ergo si in hac non potest inclinari in contrarium, neque in illa; ergo non est liberum opinari, patet hoc idem in exemplo statera, quia pondera, tam in statera, quam intellectu, sunt in rebus independentia à libertate, vade ad minorem inclinationem mouent necessariò minora, sicut ad maiora maiora, Confirmatur, quia si secundum, qui in iudicando moueretur, seu inclinaretur intellectus à voluntate, secundum illud fingeret, & non opinaretur; sicuti statera si paulisper à manu moueretur, non æstimaret, seu pòderaret res, vt sunt, neque diceret verum, sed fingeret. Confirmatur secundo, quia intellectus in intelligendo, est veluti pictor, qui

effor-

efformat rerum imagines, & quidem aliquando est pictor, fingendo ad libitum iuxta illud, Pictoribus, atque poetis, quidlibet audiendi semper fuit æqua potestas; & tunc neque verum, neque falsum dicit, quia fingit, vt liber: sic non dicitur falsa imago, imago Chimæræ, aliàs verò est pictor, imitando, seu exprimendo, vel vt vulgò dicitur, retrahendo; & tunc dicitur semper verum, vel falsum exemplar, siue retractum, iuxta quod vel conformatur, vel non conformatur prototypo, & in hoc secundo casu non est liber, sed omninò debet sequi prototypum; quod si non sequatur, sed ad libitum voluntatis pingat, iam in eo non imitatur, neque retrahit, sed fingit, & retractum, qua retractum, in eo non dicit verum. Iam intellectus in iudicando de re, vel per scientiam, vel per opinionem, est pictor retrahendo, quia exprimit dicendo, seu enunciando, quod est in re, & non ad libitum & dicit semper verum, vel falsum, verum si conformatur rei, falsum in eo, in quo non conformatur; nam ex Philosopho, ex eo quod res est, vel non est, propositio est vera, vel falsa; ideoque non est liber, sed omninò debet sequi re. Et hæc est ratio Philosophi textu de-

C4

eni

animā, suprà citato, quod opinari non est in nobis, quia necesse est dicere verum, vel falsum, & sic, sequi obiectam, vt ei conformetur intellectus in iudicando; obiectum autē est independens à libertate nostra, quoad esse, vel non esse, cui intellectus debet conformari in suo iudicio, & illud sequi, ideoque in tali iudicio intellectus non est liber; quod si non sequatur rem, iam fingit ad libitum, non retrahit, seu iudicat de re; adeoque in eo, in quo sequitur motionem voluntatis, non rei, secundum specificationem actus, fingit, non iudicat, ex quo sic argumentor. Intellectus cum in componendo sequitur motionem voluntatis, non rei, fingit, non iudicat; sed cum sequitur debiliorem partem ad mouendum, relicta fortiore, sequitur motionem voluntatis, non rei, ergo fingit, non iudicat, maior patet; minor probatur; quia cum res in duas contrarias partes mouet, in eam simpliciter solum mouet, in quam impellit fortius mouens, ergo si indebilis mouentem, qualis est minus probabilis, & mouetur intellectus per assensum, non rei motionem sequitur, sed voluntatis; ergo fingit ad libitum, non iudicat.

Pro:

Probatur septimò, si liberum esset opinari, maximè cum vtraque contraria est æque probabilis; sed tunc non est liberum opinari, ergo. Maior patet, quia tunc est maior indifferentia. Minor probatur, quia cum duorum neutrum habet maius signum, vel argumentum sui, quàm alterum, si alterius eorū electionē facere oporteat, non dicimur ex opinione, sed ad sortem eligere alterutrum, vt experientia patet in duabus paleis paris exteriis longitudinis, à digitis educendis; ergo tunc non datur simpliciter opinari; ergo non est liberum opinari. Confirmatur, quia si in dubio constitutus quis, viam interroget, in quā est iturus, & à duobus paris auctoritatis respondeatur de illa contrarium, ridiculum est affirmare, hunc posse ex hoc præcise opinari, vel credere vni magis, quàm alteri; non enim potest nisi dubitare, ergo.

Probatur octauò, si liberum esset opinari, sequeretur quod in dubio potest quis absque alia ratione tollente illud dubium, opinari quicquid liberet; & sequi illud in praxi. Consequens est absurdū, & contra omnes Theologos, vide Sanchez in Decal. lib. 1. cap. 10. ergo sequela prebatur, quia in propositionibus

bus contradictorijs, cum vtraque pars habet vnum, vel alterum argumentum probabile, vel intrinsecum ex ratione, vel extrinsecum ab auctoritate, liberum est per te opinari, & sequi vtramque, quia vtraque probabilis est; at hoc est in dubio opinari, quodlibet, sine vlla ratione tollente dubium, non minus, ac in quocunque alio dubio, vbi nulla ratio probabilis suppetit, ex vtraque parte, ergo. Minor probatur; quia duæ rationes mouentes æque in partem oppositam non plus mouent, ac si nulla moueret, vt patet in duobus æque mouentibus aliquod pondus; ergo tam est opinari, tunc vnã partem, vt libet, in dubio, sine vlla ratione tollente dubium, quam in eo dubio, in quo nulla est ratio; ex quo patet, multo minus esse liberum opinari cã partem; quæ minus mouet; quia si in dubio non est liberum, neque licitum opinari partem, quæ non mouet ad assensum, cum neutra mouet; multo minus erit liberum, aut licitum opinari vnã partem, non mouentem, cum mouet contraria, sicut euenit in magis probabili, & minus probabili; nam illa, non hæc mouere poterit, vt patet in duobus trahentibus pondus in oppositum, quorum vno  
sit

fit validior alter, quia hic solum mouet.  
Probatur nono, quia si opinari esset liberum, possemus licite dicere malum bonum, & bonum malum; consequens est absurdum, ergo. Sequela probatur, quia malum est, quod non est ex fide, sed quod non est ex fide, possemus per voluntatem licite facere, vt esset ex fide, ergo. Minor probatur illud non est ex fide, quod omnibus pensatis non facit fidem sui, quod sit bonum, sed potius quod sit malum; sed hoc per voluntatem facere possemus licite, vt esset ex fide, ergo. Maior patet de se, & probatur, quia ille homo non dicitur fides, seu talis, cui possit præstari fides, qui sui profert argumeta, probantia potius, quod sit infidus, quã quod sit fidelis; ergo pariter illud obiectum non poterit esse tale, cui possit præstari fides, adeoque esse ex fide, quod omnibus pensatis profert motiua, seu probationes sui, faciëntia fidem, quod potius sit malum, quã quod sit bonum. Minor probatur, quia illud quod est minus probabile, quod sit bonum, & magis probabile, quod sit malum, profert plura motiua, faciëntia fidem sui, quod sit malum, quã quod sit bonum; sed tale possemus opinari, quod esset bonum, ad eodẽ dicere, quod esset

set ex fide; ergo. Idem valet de æque probabili, quod sit malum, & quod sit bonū; quare concluditur nunquam esse liberum opinari.

Probatur decimo, vel intellectus omnibus perpensis, tam rationibus, quàm auctoritatibus assentitur alterutri parti, vel neutri, vel vtriq̄ue; si primum, ergo nō potest assentiri alteri oppositæ; quod probō; quia assentiri est iudicare veram esse, sed vtraq̄ue non potest vera esse, ergo neq̄ue potest vera iudicari. Confirmatur ex Aristotele lib. 2. de anima t. 157. vbi hæc habet. Opinionē quidem sequitur fides; quippe cum fieri nequat, vt hisce quisque non credat, quorum habet opinionem: ex quo sic arguo; qui assentitur alterutri parti, opinando credat illam veram esse; ergo non potest credere veram esse contrariam, cum vtraq̄ue vera esse non possit, & sic neque credi; ergo si illud primum conceditur, quod intellectus alterutri parti assentitur, liberum non est opinari, sed necessariū: si verò secundum nempè, quod neutri assentiat, iam non opinatur, sed dubitat. Tertium dici non potest, vt iam probaui; ergo à primò ad vltimum liberum non est opinari.

Dices per diuersa mediâ assentitur vtriq̄ue.

Con-

Contra est, quia sicut vtraq̄ue per diuersa media vera esse non potest, ita neque per diuersa media vtraq̄ue credi potest. Antecedens probatur à Gregorio Arimin. q. 2. prologi, à princ. vbi ostēdit, & de se patet consideranti, propositiones contradictorias nō posse verificari vnâ, etiam respectu duarum causarū; quia alioquin tacet, ego possemus facere, vt duo contradictoria essent vera; quod neque Deus, cum toto mundo potest facere; possunt quidem verificari respectu diuersorū, verbi gratia, diuersi tēporis, seu diuersarum rerum, quæ in eodem toto reperiantur, & similibus; sed tunc non sunt contradictoria; quare contradictoria nunquam verificari possunt; neque diuersa causa, aut in essendo, aut in intelligendo facere possunt, vt verificentur. Consequētia etiam probatur, quia id quod non potest esse, neque potest verum iudicari. Vnde Durandus in prologo quæst. 1. num. 21. ait; æstimare contradictoria simul esse vera, non potest esse in mente hominis, etiam si voce proferatur, vt habetur 4. Metaphys. Cum ergo intellectus assentiri non possit, iudicando vtranq̄ue illarum propositionum contradictoriarum veram esse; si ha-

be-

bebit duo media contrarium probantia, tūc  
 vtrumque perpendet, & vel eadem est vis, &  
 pondus respectu intellectus tam vnus, quā  
 alterius medij, vel non est eadem vis; si pri-  
 mum, remanebit intellectus suspensus, &  
 dubius, & neutri assentietur, & sic non ha-  
 bet opinionem; vel maius notabiliter (nam  
 alioqui parum pronihilo reputatur) pondus  
 est vnus; & sic inclinatur ad assensum in istud,  
 licet cum formidine oppositi, neque potest  
 in contrarium, & sic est opinio huius, & non  
 alterius. Quare stat, quod supra probati in  
 argumento quinto, quod perpensis omnibus  
 non est liberum opinari. Ex quibus omnibus  
 satis manifeste, vt existimo, probatum est rā  
 dictum nostrum, quam Aristotelis iuxta ra-  
 tionem ab ipso adductam, quod imaginari  
 possumus, quando volumus non autem opi-  
 nari; quia imaginari est fingere intellectam  
 pro libito voluntatis, & componere ad ip-  
 sius imperium, sed opinari est non pro arbi-  
 trio fingere, sed examinare, & sequi momē-  
 ta rationum, à quibus intellectus determina-  
 tur ad hoc, vel illud opinandum, ita vt non  
 sit in voluntatis arbitrio. Quod si quis adhuc  
 intellectu à rationibus determinato, & in-  
 cli-

clinato in vnam partem, adeoque opinante,  
 vult in praxi sequi partem contrariam, hic  
 dissimulator est, & proditor perspicaciae in-  
 tellectus sui, & agit contra ipsum reclamantem,  
 quod est agere contra conscientiam, &  
 contra opinionem, quā ex Aristotele textu  
 supra citato, sequitur fides, ideoque peccat,  
 quia secundum Apostolum, quod non est ex  
 fide, peccatum est, & quia elegit magis sequi  
 falsum, quā verum; neque ideo dicitur li-  
 ber in opinando, sed bene liber in agendo cō-  
 tra opinionem, & fidem propriā ex peruersa  
 voluntate; nunc respondendum est argumē-  
 tus initio in contrarium adductis.

Ad primum igitur respondeo distinguen-  
 do antecedens; sola demonstratione necessi-  
 tatur intellectus necessitate infallibilitatis,  
 concedo, necessitate libertatis, seu quæ ne-  
 get libertatem, nego; quia in vtroque assen-  
 su dando secundum specificationem, pendet  
 non à motione voluntatis, sed obiecti, quæ  
 est necessaria, & non liberata, & sic non est  
 liber ad dandum hunc, vel illum, licet vter-  
 que assensus sit diuersus, quoad infallibilita-  
 tem, quare nego consequentiam.

Ad secundum distingo maiorem, neces-  
 saria

faria est inclinatio voluntatis ad credendum loquendo de necessitate ad exercitium, cōcedo, de necessitate quoad specificationē, de quo hic disputamus; nego, quia licet intellectus, quando credit, motiuis credibilitatis necessitetur ad credendum, ita vt non maneat liber ad credendum contrariū; quæ est necessitas ad specificationem, quia tamen adhuc rem non cognoscit ex principijs proprijs, & intrinsicis, neque mouetur ab obiecto viso in se, seu in sua causa, quod est valde naturale ipsi, quia vnusquisque natura scire desiderat, ideò quod exerceat actum credendi, absque eo quod rem in se, seu ex proprijs intrinsicis principijs cognoscat, indiget voluntatis inclinatione, quia ad præstandum assensum, affirmātem, quod res ita sit, non habet adhuc perfectiorem modum, quem potest habere in ipsum tendendi, seu ipsum cognoscendi, qualis est per visionem intellectuā, seu per certam, & euidētē notitiam, imò quandoque ex principijs intrinsicis habet aliquam repugnantiam, seu difficultatem ad præstandum assensum, ad quē mouetur ex principio extrinseco, seu ex auctoritate; & sic simpliciter non præstaret assensum.

sensum, quia licet habeat sufficientia motiua ad credendum, non tamen habet sufficientia motiua ad assentiendum, quia desunt motiua perfectioris modi cognoscendi, quæ naturaliter requirit, vt alicui rei simpliciter assentiatur. Inclinatio ergo voluntatis requiritur ad exercitium actus fidei, quia intellectus non habet sufficientia motiua, quæ requirit ad assentiendum secundum modum perfectiorem, quo res cognoscere naturaliter desiderat, licet habeat motiua sufficientia ad credendum, qui est modus imperfectior cognoscendi secundum se; nam discipuli credunt, magistri sciunt; vnde quod sit contētus tali modo; & sic præstet assensum, indiget voluntatis imperio. at verò quoad specificationem actus credendi, non requiritur, nec valet inclinatio voluntatis, quia si intellectus non habet sufficientia motiua ad credendum, nunquam poterit à voluntate inclinari, vt credat; sed benè, vt fingat se credere; si autem habeat sufficientia motiua, nō poterit per quodlibet voluntatis imperium discredere, vt ita dicam, seu credere contrarium. Quod ergo voluntas inclinet intellectum ad præstandum assensum fidei, tendens

do in obiectum modò quodam imperfectioris notitiæ, & non absolutæ, hoc est vrbانيتatis, fit enim in gratiam, seu reuerentiã dicentis, & attestantis: nam naturaliter scire volumus rem, seu videre, vt assensum de ea præbeamus quòd ita sit.

Ad confirmationem concedo auctoritatẽ S. Thomæ, qui indubie loquitur de exercitio actus, quod est liberum; non enim potest sibi esse contrarius, ita vt velit modò liberũ esse assensum fidei, seu opinionis secundum specificationem, modò necessarium, vt asserit in suo commentario ad illum textum 2. de anima, secutus auctoritatem, & rationẽ Philosophi: imò hoc eodem artic. ad 2. vbi apertè cum dicat credentem videre esse credendũ, negat profecto, sicut in omnibus visis, libertatẽ specificationis. Vult ergo sanctus Doctor necessariũ quidem esse assensum fidei, seu opinionis quod specificationẽ, sed liberũ quoad exercitiũ; in eo autẽ talis assensus differt ab assensu sciẽtifico, seu visionis, quod in hoc non indiget intellectus inclinatione voluntatis, cũ naturaliter, in assensum inclinatur, quia vt dicit S. Doctor sufficiẽter ab obiecto proprio intellectus mouetur, quæ  
ratio

ratio subtilissimã est, & diligenter attendenda. Nam cũ intellectus ex suprã dictis naturaliter appetat rẽ scire, aut videre, quod est perfectissimo modo cognoscere, nisi obiectũ sit visum, aut scitum, nõ sufficiẽter mouet ipsum ad assensum, & licet habeat sufficientia motiua ad assensum imperfectũ, & secundũ quid, nõpẽ vt est credibile, seu opinabile, adhuc tamen non sufficienter mouet ad assensum simpliciter, vnde necessaria est inclinatio voluntatis ad talem assensum imperfectũ præstandũ, quæ intellectũ quodammodo captiuat, seu ligat, ne vltra tendat, ad hoc vt præstet assensum, ad cognoscendam rem in se ipsa, vel ex principijs intrinsicis, sed extrinsicis tantum sit contentus; & quod hic sit sensus S. Doctoris, patet ex responsione ad secundum, vbi dicit ea, quæ subsunt fidei sub ratione credibilis, esse visa credenti, quia non crederet nisi videret esse credendum: iam quæ sunt visa, necessitant ad specificationem, ergo in credendo secundum mentem S. Doctoris intellectus quoad specificationem necessitatur, nõ tamen quoad exercitium, ad quod remanet liber, imò indiget, vt dixi, inclinatione voluntatis, naturali-

D 2

rali-

raliter enim tendit vterius ad notitiam euidētem, quæ proinde inclinatio non requiritur ad actum scientificum, ad quem naturaliter inclinatur, & ab obiecto proprio sufficienter mouetur. Iam verò sic inclinatus intellectus à voluntate, ad credendum nō fingit ad arbitrium, quia habet ad sic credendū sufficientia motiua; fingeret autem si nō sufficientia motiua haberet ad credendum, seu opinandum magis vnam partem, quam alteram, sed crederet, seu opinaretur ad libitum, quia tunc non iudicaret, seu æstimaret rem secundum momenta rationum, sed ad arbitrium componeret, quod est fingere, peccato enim cur magis vnam partem opinaris, seu credis quam alteram? si dicis quia placet; ergo ad arbitrium tuum opinaris hanc veram, alteram falsam; cum vtraque vera esse non possit, ergo fingis illam sic esse, nā ratio nulla est, cur ita iudices, sed potius ex momentis rationū iudicare deberes vtramque dubiam; si autem dicis, quia illa habet maiora motiua, iam non à voluntate; sed à motiuis rei fit inclinatio. Certissimè igitur patet inclinationem intellectus à voluntate solū fieri, quoad exercitium actus fidei, &

opi.

opinionis, non autem quoad specificationē eiusdem, & hoc solū velle ibi S. Thomā. Aduerte autem, quod imperfectum dixi assensum fidei quoad modum tendendi, quī est sine euidētia, non autem quoad mediū, quod potest esse perfectissimum, & mediū ipsius scientiæ certius, atque perfectius, sicut patet in fide diuina; sed de his alibi.

Ad tertium concessio antecedente pro nūc, nam quādo dubium possit licitè deponi, dicetur inferius, nego consequentiam; quia neque scrupulus, neque dubium sunt opinio, & sic nihil contra nos.

Ad quartū negatur consequentia; quia nō quæcumque probabilitas sufficit ad opinandum, vt infra patebit; quia opinari est iudicare rem veram cum formidine; at vtraque contradictoria non potest esse vera, adeoquæ nec iudicari vtraque vera, siue cum formidine, siue sine formidine; vna igitur ex contradictorijs solū vera iudicari potest, estque necessārio illa, quæ fortiora habet argumenta veritatis.

Obijcies primò, si esset necessārium opinari secundum specificationem, omnes eodem modò opinarentur, consequens est fal-



sum, ergo & antecedens. Sequela probatur, quia necessitas specificationis in iudicando oritur ab objecto, sed hoc necessario mouet eodem modo: ergo omnes eodem modo mouebit, & sic omnes eodem modo opinabuntur.

Respondeo negando sequelam; ad probationem, distinguo minorem, si proponatur obiectum intellectui, & proponatur eodem modo, necessario mouet, & eodem modo, concedo; si non proponatur, aut diuerso modo proponatur, necessario mouet, & eodem modo, nego; modo obiectum non proponitur intellectui aliquando, aut non eodem modo; & hoc, vel quia intellectus non applicatur à voluntate ad exercitium, vt consideret obiectum cum ea diligentia, qua par est, in quo est peccatum voluntatis; & tunc non omnes rationes, quas oporteret attendi, aut considerari ab intellectu, considerat, & attendit, & sic temere, ac præcipitanter iudicat, & opinatur differenter ab eo, quod opinaretur: si diligenter examinaret motiua obiecti; vnde est dictum Philosophi; quod ad pauca respicientes, facile enunciant; aliquando etiã voluntas propter aliquã affectionem est cau-

sa,

sa, cur intellectus sit minus dispositus ad intelligendum, & propter propensionem voluntatis in vnã partem, intellectui magis fortia appareant illius partis motiua, quæ sic non apparerent illa affectione sublata; quia iuxta eundem Philosophum, prout quisque affectus est, ita iudicat, aliàs verò non ex culpa voluntatis, sed ob debilitatem intellectus seu crassitiem, vel ignorantiam, non ita aduertit, & distinguit omnes rationes in obiecto, quæ à subtiliori intellectu aduertuntur, & distinguuntur; & ideò tales intellectus habentes debent regulari ab ijs qui perspicacioribus intellectibus sunt præditi; sicut in oculo corporeo, qui acutiore visu sunt præditi, discernunt, quæ ab alijs non discernuntur, & eos docent vnde est illud sacri Oraculi, vt aduertit Maior, q. 2. prol. in 4. Boues orabant, & asinæ iuxta illos pascebantur. Vnde non excusantur à culpa, qui dedita opera indoctiores, & crassiores, & minus accuratos cõsulunt in casibus difficilioribus, quia vt inquit Dominus, si cæsus cæco ducatum præstet, ambo in foueam cadunt. Apparet ergo causa diuersarum opinionum; sed nihil contra nos.

Obijcies secundo ex Ricardo loco supra citato: libertatem habemus applicandi intellectum ad considerandum magis vnam partem cōtradictionis, & rationes ipsius, quam alteram; & sic inueniemus, quādoque rationes fortiores ad opinandum, quas non inuenissemus, ac proinde, nec opinati essemus illam partem, nisi intellectū magis applicassemus; ergo saltem in quibusdam habemus libertatem opinandi magis vnam partem, quam alteram, & sic libertatem specificationis.

Respondeo distinguendo consequens; habemus libertatē specificationis, seu ad opinandam magis vnam partem, quam alteram, in quibusdam per se, & ratione ipsius specificationis actus, nego: quia semper determinatur intellectus à motiuis ad assentiendum, vel dissentiendum, vel dubitandum, nec potest a lites, quam illa moueant, opinari: habemus libertatem specificationis in quibusdā per accidens, & ratione exercitij actus, quod est liberum, quia applicatio intellectus quādoque iuuat ad inuenienda fortiora motiua, quæ causent assensum, qui non fuisset causatus illis per diligentem applicationem non

inuentis, concedo: sed nihil contra nos, quia ista, vere, & per se est libertas exercitij, per accidens autem, & ratione huius; & solum consecutiue specificationis, possumus autē, imò decet vti tali libertate ad applicandum intellectum ad inueniendas rationes magis pro vna parte, quam pro altera, in quibusdā præsertim speculabilibus, ad ingenium exercendum, in quibus S. Thomas hanc talem libertatem opinandi concedit, non autem in moralibus, aut etiam in quibusdam agibilibus indifferētibus, quæ possunt bene, & male fieri, vel omitti, in quibus ne videamur pernicacis iudicij, vel propter obsequium superioris à subditis debitū, vel propter reuerentiam grauis alicuius personæ, vel ob comitatem erga amicum, possumus, & debemus applicare intellectum, ad inueniendas rationes magis pro vna parte, quæ facile inueniuntur, vt accomodemus iudiciū nostrū, iudicio alterius; quomodo etiam verū est illud in secundo argumento positum, vrbauitatis esse credere, seu opinari: at verò, vt dicebam modo ex S. Thoma, cum agitur de rebus ad mores spectantibus, in quibus est peccandi periculum, vtriusque partis ratio-

nes, cum debita diligentia examinare tene-  
mur, ut verum, quantum in nobis est, asse-  
quamur.

### QVÆSTIO III.

*Vtrum possit, quis vtramque partem contra-  
dictionis opinari.*

**P**Ro Intelligentia quæstionis, aduerte: sup-  
ponere me hic ex iam dictis, opinari nil  
aliud esse, quam assentiri alicui propositioni,  
iudicando illam ita esse, cum formidine ta-  
men alterius oppositæ, formidando scilicet,  
ne opposita vera sit: igitur qui opinatur, as-  
sentitur alicui propositioni, & iudicat illam  
ita esse, seu veram esse, huic, verbi gratia. Cā-  
bium recursæ est licitum: cum autem omnis  
propositio habeat suam contradictoriā pro-  
positionem, ut propositio iam data habet  
suam, quæ est huiusmodi. Cambium recursæ  
non est licitum, & hæ duæ appellentur con-  
tradictoriæ, & quælibet illarum sit pars con-  
tradictionis; quæritur hic à nobis, vtrum,  
Physice loquendo, possit quis opinari vnam

partem contradictionis, seu vnam contra-  
dictoriam, & pariter opinari alteram contra-  
dictoriam, quod est quærere, vtrum possit  
vtrique assentiri, cum formidine oppositæ.  
Est ergo huiusmodi Quæstio Physica; non  
enim adhuc quærimus, vtrum liceat morali-  
ter, seu in foro conscientiæ opinari vtramq;  
sed vtrū possit naturaliter intellectus vtrā-  
que opinari. Nam deinde procedemus hinc  
ad definiendum, vtrum liceat hoc ipsum mo-  
raliter.

Prima sententia est, posse intellectum opi-  
nari vnam partem contradictionis, ex prin-  
cipijs intrinsicis de ea iudicando; nimirum  
ex causis, aut effectibus, aut adiūctis, aut cō-  
sequentibus arguendo; alteram verò contra-  
dictionis partem opinari etiam posse, non  
tamen ex principijs intrinsicis, sed ex prin-  
cipijs extrinsicis, nimirum ex aliorum au-  
toritate. Ita videtur docere Vazquez p. 2.  
quæst. 19. art. 6. disp. 62. cap. 3. n. 10. & Azo-  
rius, cum eo tom. 1. instit. moralis lib. 2. cap.  
16. q. 2. & 3. & c. 17. q. 7.

Probat. Potest quis per intrinseca prin-  
cipia habere assensum huius, siue hanc opi-  
nari. Qui eligit minus dignum, prætermisso  
dig-

digniori, debet digniori restituere damnum, quod ei intulit. Oppositæ autem contradictionis huic, non potest habere assensum per propria principia, quia sicut non potest in re verificari contradictio, ita neque per intellectum iudicari: at potest haberi assensus oppositæ per principia extrinseca, hoc modo assentiendo, seu enunciando. Probabilis est opinio, quæ dicit, non esse restituendum aliquid digniori, qui in electione prætermisus fuit.

Secunda sententia est Sanchez in Decalogum lib. 1. cap. 9. num. 12. vbi duos præfatos auctores impugnat, asserens etiam, per intrinseca principia posse intellectum utramque partem opinari, seu utriusque assentiri.

Probatur, quia non repugnat ex eisdem principijs, diuersimode intellectis, seu applicatis contrarias opiniones oriri; adde tu, si placet, ex diuersis principijs intrinsecis eiusdem rei non repugnat contrarias opiniones oriri, & ab eodem intellectu illas contrarias opiniones probabiles existimari, ergo tunc assentietur utriusque parti contradictionis, non quidem certam existimando, sed probabilem, quæ non est contradictio.

Di.

Dicendum: non posse intellectum utramque partem contradictionis, neque ex principijs intrinsecis, neque ex extrinsecis, opinari.

Est Gregorij quæst. 2. prol. art. 1. Durandi in prol. quæst. 1. n. 21. vbi etiam citat Aristotelem 4. Metaphys. Adde S. Thomam, ut nunc probabimus.

Probatur primò: nullo modo per diuersa quælibet media res esse potest, & non esse, ergo neque per diuersa quælibet media ab intellectu iudicari potest, quod sit, & non sit, ergo non potest intellectus utramque contradictionis partem opinari. Antecedens probatur: quia alioqui tu, & ego facere possemus, ut Petrus esset, & non esset, at hoc neque Deus facere potest, cum toto mundo. Vide supra præcedenti quæstioni, neque opus est multum immorari, quia ipsemet Vazquez citato 1. asserit hoc esse manifestum, & Sanchez non negat: vide cap. 9. num. 12. Confirmatur ex S. Thoma quod lib. 8. art. 13. Quando sunt duæ opiniones contrariæ de eodem, oportet alteram esse veram, alteram falsam: ergo ex S. Doctore non potest quis opinari utramque veram, quia nemo potest opinari, quod impossibile est esse, & ille scit esse impossibile.

Ad

Ad argumentum primæ sententiæ respon-  
 deo, illos auctores cum bona eorum venia in  
 suo argumento, æquiocationem commit-  
 tere, & in suis dictis non nihil secum ipsos  
 pugnare; & quidem, vt in dictis Vazquez id  
 manifestum fiat; ecce cum iam dixisset ille  
 num. 10. vt autem repugnat ex proprijs prin-  
 cipijs habere assensum vtriusque partis con-  
 tradictionis; ita non repugnat habere assen-  
 sum vnus partis per propria principia, &  
 oppositæ partis per extrinseca principia, ha-  
 tetenus ille nonne in his affirmare videtur  
 expressè, opinari nos posse vtramque partem  
 contradictionis, per intrinseca vnâ, per ex-  
 trinseca alteram? Ita sanè; atque ita Sanchez  
 huiusmodi dicta intellexit. Aduerte deinde  
 quid dicat; subdit enim; verbi causa, potest  
 quis per intrinseca principia habere assen-  
 sum huius partis, qui eligit dignum præter-  
 misso digniori, debet digniori restituere dā-  
 num, quod ei intulit; oppositæ autem partis,  
 per propria principia, non potest habere as-  
 sensum: potest tamen per extrinseca iudica-  
 re oppositam partem esse probabilem; sed  
 hic assensus non est de opposita contradi-  
 ctoria; non enim est de hac, qui eligit minus  
 dig-

dignum prætermisso digniori tenetur, dig-  
 niori restituere damnum; sed de hac, proba-  
 bile est non teneri restituere, quæ non est op-  
 posita. Sic ille: ergo, inquam ego, nihil pro-  
 batum est; modo enim volebas probare de  
 vtraque opposita posse esse assensum, vnus  
 per extrinseca, alterius per intrinseca, qui  
 per intrinseca vtriusque esse non potest; &  
 cum vis hoc probare, probas esse assensum  
 de duabus, quas dicis non esse oppositas: re-  
 ctè igitur infert Sanchez nō probatum fuisse  
 à Vazquez discrimen vllum quod sit inter  
 hæc duo, quod fiat assensus, siue ex intrinse-  
 cis principijs, siue ex extrinsecis, quod tamē  
 probare debebat: nam si vult probare so-  
 lum in non contradictorijs, quales illæ duæ  
 propositiones adductæ; qui eligit minus dig-  
 num, prætermisso digniori, tenetur huic re-  
 restituere damnum, & probabilis est opinio nō  
 teneri, si vult, inquam probare, in his posse  
 quem vtrique præbere assensum, verissimū  
 est; sed in huiusmodi, assensus præstare po-  
 test vtrique parti, etiam ex intrinsecis prin-  
 cipijs; non enim repugnat, esse rationes pro-  
 babilis intrinsecas pro vtraque parte cōtra-  
 dictionis; sed quia magis sunt probabiles pro  
 vna,

vna, quàm pro altera, opinabitur quis vnâ, nempe illam, quæ probabilioribus nititur, adhuc tamen censebit probabilem contrariam; nam quid quæso repugnat? non enim contradictorijs sunt huiusmodi assensus, vt ipsemet Vazquez testatur; possum enim assentiri vnâ esse veram, alteram contradictoriam esse probabilem: nam probabile nõ aduersatur verò, & potest esse falsum, quia etiam multa falsa sunt probabiliora veris, non igitur repugnat huiusmodi assensus; si autem vult probare, idem Vazquez, quod probare velle videbatur, in contradictorijs posse vni præstare assensum per intrinseca, alteri per extrinseca, hoc minime probat.

Ad argumentum secundæ respondeo; non minus grauitè æquiocari Sanchez (sit etiã cum bona venia viri grauißimi, & sapientissimi) nam aliud est, posse intellectum præbere opinatiuum assensum vtriq̃ue parti contradictionis, aliud posse vtramq̃ue partem contradictionis iudicare probabilem; & primum quidem: nullo modo potest, potest autem secundum: nam præbere assensum opinatiuum vni parti contradictionis, seu vnâ partem opinari, est iudicare illam esse verâ,

quan;

quãquam cum formidinem oppositæ, nam assensus opinatiuus est iudicium probabile, quod res ita sit, verbi gratia, cum dicitur hæc propositio; Qui eligit minus dignum, prætermisso digniore, tenetur huic damnum restituere, ille qui præstat huic propositioni assensum opinatiuum; iudicat probabiliter, seu iudicat cum formidine, illam veram esse, & hic contradictoriam non potest iudicare probabiliter esse veram, sed oportet, vt probabiliter iudicet, seu opinetur esse falsam; quod rectè Sanchez ipse aduertit, & confitetur, quia licet duæ contradictoriæ veræ simul esse nõ possunt, ita neque potest intellectus iudicare, siue per assensum probabilem, siue per necessarium, illas veras esse, sed si assentitur vni, tanquam veræ, oportet, vt alteri dissentiat tanquam falsæ. At verò iudicare propositionem probabilem, nõ est præbere illi assensum opinatiuum, siue probabilem; idq̃ue propter multas rationes; nã primo, possum iudicare vnâ propositionem esse probabilem, per assensum scientificum, quia scio medium, quo illa probatur nõ esse necessarium, sed tantum probabile, & contingens; & vt plurimum ita accidit in mora-

E  
libus,

libus, quod scimus propositiones huiusmodi esse probabiles tantum; quare tale iudicium, seu talis assensus, quo indicamus illam esse probabilem propositionem, non est opinatiuus, sed scientificus. Secundo, possum habere dissensum opinatiuum de aliqua propositione, eo quod existimem illam falsam, & tamē iudicare quod sit probabilis; quia ut iam dixi, cū probabili stat falsum, igitur non idem est, imò valdè diuersum præbere assensum opinatiuum, seu probabilem alicui propositioni, & iudicare illam probabilem, quod tamen confundit Sanchez, primo; dum dicit, num. 12. quod potest intellectus vtramque probabiliter existimare, & sic vtramque opinionum esse probabilem: nam hoc dico ego, non idem est esse vtramque probabilem, & probabiliter existimare, seu assentiri vtrique. Secundo, dū vult impugnare Vazquez, negantem ex principijs intrinsicis posse præberi assensum opinatiuum vtrique parti contradictionis, impugnat enim per hoc, quod vtraque pars potest iudicari probabilis, at hoc longè diuersum est ab illo, neque probat quicquam contra illud; sed neque Vazquez bene aduertit discrimen inter hæc duo iudicare pro-

propositionem probabilem, & assensum opinatiuum præbere, quod si fecisset, non commisisset illam æquiuocationem, quam supra vidimus. Non possum etiam non aduertere, in eo non exacte locutum Sanchez eo loci, quia cum dixisset, eundem intellectum vtramque probabilem iudicare posse, subdit. Nec idest duabus contradictorijs assentiri cum intellectus non affirmet vtramque esse certam, sed vtramque partem esse probabilem. Nam dico ego, ut assentiatur quis duabus contradictorijs, non requiritur, ut intellectus affirmet vtramque esse certam, sed sufficit ut affirmet vtramque esse veram, licet adhuc non certam, sed tantum probabilem, quia implicat vtramque veram affirmari, etiam si non certa, sed tantum probabilis, modo vtramque vera, affirmetur.

Ad argumentum igitur Sanchez in forma, respondeo, concedendo antecedens: nimirum posse intellectum iudicare probabilem vtramque contradictionis partem, sed nego consequentiam, nimirum posse vtramque opinari, seu vtrique præbere opinatiuum assensum, quia opinari non cadit supra probabilitatem propositionis, ita ut iudicemus cum

formidine propositionem esse probabilem; nam hoc scimus, ut supra dixi, sed cadit supra veritatē propositionis, ita ut iudicemus, cum formidine esse verā, hoc enim in moralibus, ut plurimum opinamur. Verbi gratia, quod probabilis sit ista, cambium recursæ est licitum, nō opinamur, sed scimus, quia scimus habere hanc propositionem rationem aliquam non leuem, & habere insuper auctores satis graues hanc asseremus, sed quod vera sit hæc eadem propositio, cambium recursæ est licitum, hoc est, quod opinamur, quia non nisi cum formidine hanc veram putamus: cadit igitur opinari super veritatē propositionis, non super probabilitatem; adeoque longe diuersum est iudicare propositionem probabilem, & iudicare propositionem veram; & potest quidem idem intellectus, ut ponit Sanchez in antecedente iudicare vtramque contradictionis partē probabilem, sed nō potest vtriq̄ue, præbere opinatiuum assensum, quæ erat consequentia: nam opinatiuus assensus cadit super veritatem; vtramque autem veram opinari non possumus: & vidè quæso, quanti referat, hoc non aduertisse, quia inde grauissimus error

se;

sequitur; si pro eodem sumantur; nam cum, ut vidimus in prima questione, necesse sit, ad hoc ut quis licitè agat, habere opinatiuum assensum de hoc, quod actio sit licita, ac proinde de hoc non quod probabilis, sed quod vera sit ista propositio, hæc actio est licita, nam hic ex dictis est opinatiuus assensus, qui quærebatur, idque à Sanchez ipso, alijsque omnibus conceditur; cumque nō possit quis habere opinatiuum assensum de hoc, quod vera sit propositio ista, hæc actio est licita, & pariter habere opinatiuum assensum de hoc, quod vera sit etiā ista, hæc actio non est licita, quia vtraque contradictoria vera esse non potest; sequebatur, quod qui habet opinatiuum assensum de vna parte, nempe quod vera esset ista, actio hæc sit verbi gratia, cambium recursæ, non est licita hanc solum sequi posset in praxi, non autem alteram, de qua non potest habere assensum opinatiuum, quod sit vera, nempe actio hæc, ut cambium recursæ est licita, idque tenebantur auctores etiam isti concedere consequenter loquendo: nunc verò quia potest quis iudicare vtramque probabilem, ijdem auctores pro eodem accipientes hoc secundum,



atque illud primum, nempe censentes idem esse iudicare utramque probabilem, & præbere assensum opinatiuum utriusque, quod est longe diuersum, & fuit erroris occasio; nam assensus opinatiuus, ut vidimus, non super probabilitatem, sed super veritatem propositionis cadit, at verò iudicium quo iudicamus utramque probabilem non super veritatem, sed super probabilitatem propositionis cadit, estque non opinatiuum, sed scientificum iuxta supradicta; propterea censuerunt pariter utramque posse licite ad praxim deduci: Quod si recordati essent, non posse ullam propositionem ad praxim deduci; seu licite praticari, nisi opinetur quis veram esse propositionem, quod talis actio sit licita, quod iam concesserant, ut patet ex nostra prima quaestione, & simul aduertissent, non posse quem opinari veram utramque contradictionis partem, nempe veram esse hanc quod talis actio sit licita, & veram pariter hanc, quod talis actio non sit licita, quod ultro tam Vazquez, quam Sanchez concedunt, nunquam concessissent utramque contradictionis partem, quia probabilis est, posse licite praticari; nam adhuc requirebatur etiam

secundum ea, quæ ipsi concesserant, ut non tantum probabilis, sed ut vera iudicaretur, quamquam cum formidine, seu probabiliter, quod iudicium de utraque contradictoria esse non potest. Æquiuocatio igitur, & causa, utputo, erroris est, pro eodem accipere hæc duo longe diuersa, iudicare utramque contradictoriam probabilem, & iudicare probabiliter utramque contradictoriam veram, nam primum fieri potest, non secundum, & primum non erat illud, quod sufficeret etiã secundum dicta aliàs ab aduersarijs ad opinandum, & sequendum in praxi aliquam propositionem. Sed hoc vltimum melius ex dicendis patebit.

## QVÆSTIO IIII.

*Vtrum ad opinandum aliquam propositionem, & ad sequendum illam in praxi, sufficiat esse quouis modo probabilem.*

¶ Aduerte differre multum hanc questionem à prima, licet eadem, vel per similis vi-

deatur, nam in prima, quæsitum est, an sufficiat opinari, vel certum esse oporteat de honestate actionis, quam quis exercere debet, ad hoc ut honeste operetur; in hac autem quæritur, quid sufficiat ad opinandum, honestam esse seu licitam actionem; nam plerique existimant sufficere, quod probabile sit, illam esse licitam, alij verò illud negant, quia stat esse probabile talem actionem esse licitam, & esse æque probabile, imò etiam probabilius non esse licitam, quare tunc in controverso est, utrum probabilitas sola, quæ ex vna parte est, sufficiat ad opinandum, quod sit licita, ac proinde ad sequendam illam in praxi; & quia alia quædam hinc nascuntur dubia, quæ solui disputando debent, nempe à dato, quod utraq; sit probabilis, opinari ciceat, & sequi partem utramque, aut dato, quod vna sit probabilior, hæc sit necessario eligenda, & alia huiusmodi, ne confundamus multa simul, in hac quæstione solum quærimus, an sola probabilitas qualiscunque alicuius propositionis sufficiat ad hoc ut illam opinemur, & in praxi licite sequamur, qualiscunque inquam probabilitas, modo sit infra latitudinem probabilitatis qualis est,

in-

inquit Sanchez in Decal. lib. 1. cap. 9. num. 6. cum adest ratio alicuius momenti ita tamen, ut pro opposita parte, nil convincens sit.

Prima sententia est, sufficere, quod aliqua propositio sit probabilis, ut illam opinari, & licite sequi possimus.

Est multorum recentiorum, quos citabimus infra, cum de probabiliore agemus.

Probatur primo, quod est certum in se, seu habet infallibilem, & necessariam connexionem gignit iudiciū certū: ergo quod est probabile, seu quod habet connexionē apparenter cum fundamento veram, licet fallibilem, gignit iudiciū probabile; ergo sufficiet ad opinandum: nam opinio nil aliud est, quā iudiciū probabile de veritate alicuius propositionis; ergo si probabilitas sufficiet ad opinandum aliquam propositionē, exempli gratia, quod cambium recursæ sit licitū, sufficiet etiam ad licite in praxi sequendum.

Probatur secundo, in moralibus non habetur, ut plurimum certitudo ex alibi dictis, ergo sufficiet probabilitas ad opinandum, & agendum.

Probatur tertio, opinio probabilis tollit dubium, sed quando non est dubium de con-

tra-

trario, potest quis licite agere, ergo sufficit probabilitas ad opinandum, & ad licite agendum.

Probatur quarto, in speculatiuis licet opinari, & defendere propositionem, modo illa sit probabilis, ergo & in ijs, quæ ad mores spectant.

Secunda sententia negat sufficere ad opinandum, & licite in praxi sequendum, probabilitatem solam alicuius propositionis.

Est S. Thomæ superius in prima quæstione allegati, ubi negat, licere in opinionibus contrarijs opinari, & sequi vnâ partem, si à motiuis alterius intellectus inclinetur in alteram: ergo probabilitas sola, quæ est in vna, non sufficit huius S. Doctoris iudicio. Est etiam omnium illorum quos, & quidē plures, citauimus infrâ, qui asserunt sequendam semper esse partem magis probabilem, de quibus agemus, cum de hoc.

Aduerte istam quæstionem duas partes habere: Prima est, an sola probabilitas alicuius propositionis sufficiat ad opinandum. Secunda est, an sufficiat ad licite in praxi sequendum. Aduerte etiam nos pro nunc probabile accipere eo modo, quo supra explicauimus.

uimus cum Sanchez initio huius quæstionis, & propterea in titulo opposuisse vtrumque probabile, nam infrâ de eo aliquid exactius patebit in sexta quæstione nostra.

Dico primo, non sufficere ad opinandum, quod aliqua propositio sit probabilis.

Probatur primo, ad hoc vt quis opinetur aliquam propositionem oportet, vt illi præbeat probabilem assensum, verbi gratia huic; cambium recursæ est licitum; sed ad præbendum illi probabilem assensum, non sufficit, vt proprio sit probabilis, ergo. Maior est evidens, nam est definitio opinionis, quod sit probabilis assensus; minor probatur, quia nõ repugnat, quod probabilis propositio habeat oppositam contradictorie propositionem pariter probabilem, imò potius consequens est; sed vt sic habens oppositam probabilem & collata cum illa, non potest illi præberi ab intellectu probabilis assensus, ergo. Minor pariter probatur, nam maior est certa. Non potest intellectus præbere probabilem assensum alicui propositioni, quando habet in contrarium æqualia, seu fortiora motiua, sed tunc haberet æqualia motiua, si esset æque probabilis, & fortiora, si probabilior, & potest contin-

tingere, ergo &c. Maior est evidens ex supra dictis in secunda quaestione, nam intellectus in assentiendo etiam probabiliter, seu in opinando hoc potius, quam illud, non pendet a voluntate, sed a motibus, & necessario agit: ergo non potest assentiri, cum aequalia sunt motiva, quia sic non esset ratio: cur magis assentiretur vni parti contradictionis, quam alteri, & sic deberet assentiri vtrique, quod est impossibile ex dictis in tertia quaestione, vnde neutri assentiatur necesse est; neque assentiri potest huic, cum sint fortiora ex opposito, quia determinatur a motibus, & non est sibi liberum opinari ex dictis supra, ergo, &c. Minor argumenti est evidens, & sic patet consequentia.

Dices, sufficit probabilitas ad opinandum, quod sit probabilis, non quod sit vera.

Respondeo, probabilitatem sufficere ad opinandum, quod sit probabilis, neque verum est, neque facit ad rem. Non est verum quia probabilitas non facit, ut opinemur probabilem; nam hoc scimus, non opinamur, quia scimus, medium, seu rationem esse alicuius momenti, & esse fallibilem, & contingentem, vnde non opinamur esse probabilem.

sed

sed scimus, neque facit ad rem; quia quaerimus quid sufficiat ad opinandum, seu ad praebendum assensum probabilem alicui propositioni, & hic assensus probabilis, est de veritate propositionis, non de probabilitate, ex supra dictis; sicut enim propositio necessaria generat assensum necessariū de veritate eiusdem, ita probabilis propositio generat assensum probabilem de eiusdem veritate. Quare me opinari hanc propositionem; Cambium recursum est licitum, est me praebere assensum probabilem veritati huius propositionis, quam veram existimo, quamquam cum formidine, nam probabilem esse non existimo, cum formidine, sed scio. Vide igitur ne iterum equivoce. Aliud enim est, ut dixi superius, propositionem iudicari a me probabilem, & aliud me praebere illi probabilem assensum, nam primum iudicium, seu primus assensus, est necessarius, & scientificus, secundus vero probabilis, & opinatiuus, & cum hic praebetur propositioni, non probabilis per hunc, sed vera cum formidine iudicatur: iudicare autem veram cum formidine, non est iudicare probabilem, nam possum iudicare probabilem, & iudicare cum formidine falsam, & possum

iu.

iudicare vtramque probabilem, sed non possum iudicare vtramque etiam cum formidine veram; nam duæ contradictoriæ, neque cum formidine, neque sine formidine possunt vnquam iudicari veræ. Sit igitur menti infixum, & ne æquiuocemur, vt multi Doctores fecerunt, aliud esse, aliquam propositionem esse probabilem, & aliud me præbere illi assensum probabilem, quod est illam opinari, seu probabiliter iudicare veram, & ex primo non potest inferri secundum, quia stat aliquam propositionem, seu opinionem à me iudicari probabilem, & tamen iudicari falsam, neque posse me illam opinari veram, quia habeo fortiora motiua, vt falsam opiner, & in opinando ex dictis necesse est me sequi motiua, quæ sunt in re ipsa à voluntate independentia.

Dico secundo, non sufficere, quod aliqua propositio spectans ad mores sit probabilis, ad licite sequendam illam in praxi.

Auerte me apposuisse illa verba, spectas ad mores, quia vt videbitur in responsione ad argumenta: discrimen est inter propositiones spectantes ad mores, & mere speculatiuas in ordine ad complectendum illas,

&

& hoc egregie docuit Sanct. Thomas citato opusculo.

Probatur primo: nulla propositio spectans ad mores, quæ eligenti sit opinata falsa in praxim licite deducibilis est; sed aliqua propositio probabilis, spectans ad mores, eligenti est opinata falsa; ergo aliqua propositio probabilis non est licite deducibilis in praxim; ergo non sufficit, vt sit probabilis, ad hoc vt sit licite in praxim deducibilis.

Maiores patet, quia qui sic ageret, ageret contra conscientiam, & contra fidem propriam, quod autem non est ex fide, peccatum est. Minor etiam patet, quia sicut aliqua probabilis, eligenti est opinata vera, ita contradictoria illi est opinata falsa, quia ex duabus contradictorijs etiam existimatis probabilibus, necesse est vnâ esse veram, alteram falsam, vt patet de se, & ex S. Thoma opusculo sepe citato; ergo si opinor vnâ veram, necesse est me opinare alteram falsam. Neque dicas, opinor, seu iudico cum formidine vtramque; veram, quia contra sic. Impossibile est, vt iudicem, siue cum formidine, siue sine formidine aliquid esse, quod certo iudico non sic esse, sed certo iudico non esse contradictoriam vtramque veram; ergo

non

non possum, siue cum formidine, siue sine formidine iudicare vtramque veram; ergo si cum formidine iudico vnam determinate veram, necesse est, vt cum formidine iudicem alteram, determinate falsam. Eodem modo, etiam ampliando maiorem propositionem sic potest argumēari. Nulla propositio spectans ad mores, quæ eligenti sit non opinata vera, est licite deducibilis in praxim, sed aliqua propositio ad mores spectans, quæ est probabilis, est eligenti non opinata vera; ergo non est licite deducibilis in praxim. Maior est certa, & conceditur ab aduersarijs, qui afferunt oportere, vt is qui agit ad hoc, vt agat honeste, opinetur hanc propositionem; exempli gratia: licitum est exercere Cambium recuræ, nam si non opinatur hæc propositionem veram, non opinatur licere Cambium recuræ, & sic non potest exercere; vide Sanchez illo cap. 9. p. 1. in Decal. n. 18. vbi concedit requiri ad honeste operandum iudicium probabile, seu opinionem, quod hoc sit licitum, licet in fine eiusdem numeri confundat iudicium probabile, quod hoc sit licitum, cum iudicio, quod probabile sit hoc esse licitum, quæ vt dixi sunt valde discre-

discre-

discrepantia iudicia. Minor verè huius nostri secundi argumenti etiam patet; multæ enim probabiles propositiones aliquibus nõ sunt opinatæ veræ, cum tamē adhuc ab iisdem iudicentur probabiles, nam de duabus probabilibus inæqualiter, opinantur veram illam, quæ multo fortiora habet motiua. Quare vides manifeste, non sufficere ad hoc, vt aliqua propositio spectans ad mores sit licite deducibilis in praxim, seu practicabilis, quod sit solum probabilis; ergo quod probabilis sit propositio, siue sit probabilis ab intrinseco, siue ab extrinseco, hoc enim nihil refert, vt de se patet: Et argumenta modo facta, idem probant de vtraque probabilitate, quod inquam, sit probabilis propositio, non est ratio sufficiens, ad hoc, vt sit eligibilis, seu practicabilis.

Potes etiam pro maiori claritate, & firmitate sic conficere argumentum. Nulla actio est eligibilis licite, nisi eligenti sit opinata licita, sed aliqua actio opinata licita alijs, siue quàm licitam esse probabile est, non est opinata licita eligenti; ergo aliqua actio opinata licita alijs, siue quàm licitam esse, probabile est, non est licite eligi-

bilis. Maior est aduersariorum, vt videre est apud Sanchez loco modo citato; minor experientia constat: sequitur igitur manifestè, & necessario conclusio, quod aliqua actio opinata licita alijs, atque adeo quam licitâ esse probabile est, non est eligibilis licite; & hoc dico non quasi eligibilis, non sit per accidens ex conscientia erronea eligentis, sed quia per se eligibilis licite non est, quia licet opinata aliquibus, & probabilis, attamen ex contrarietate opinionis alterius, aut probabilitate contradictoriæ, vel æquali, vel etiâ multo maiore, non est illa potens generare assensum probabilem, sed vel dubitabilis est, si æque moueat, vel opinabilis tantum falsa, si minus moueat intellectum, ad præbendū, sibi confesum. Non igitur sufficit probabile esse aliquam propositionem, ad hoc vt licitè eligatur; vnde vides, quod quicumque, concedit, sicut concedunt omnes aduersarij, vide Sanchez cap. 9. num. 18. probabilem assensum habere debere illum, qui agit, quod licitum sit id, quod agit, concedere non potest, si vult consequenter loqui, quod omnè probabilem propositionem, seu opinionem aliorum, possit sequi; quia non omnī probabili

bili propositioni, seu opinioni aliorum potest quisque præbere probabilem assensum, nam si contraria opinio, seu propositio negās hoc esse licitum, sit æque seu magis probabilis, quam sit illa; quæ affirmat esse licitum, intellectus non potest præbere assensum probabilem, quod sit licitum, sed vel dubitat, cum æque mouetur, vel præbet assensum, quod nō sit licitum, cum magis ab hac parte mouetur, quia ex suprâdictis, & ex Philosopho opinari non est liberum; hanc contradictionem aduersariorum peto mihi solui, & forte soluetur à meliori iudicio.

Probatur igitur secundo, conclusio nostra ex concessis ab aduersarijs sic.

Ad hoc vt licita, & honesta sit actio humana, oportet, vt de eius honestate saltem probabilem assensum habeamus, verbi gratia, quod hæc sit vera, cambium recursæ est licitum, sed si solum hæc sit probabilis, & eius opposita sit æque, vel magis probabalis, non possumus habere huius probabilem assensum; ergo si solum sit probabilis aliqua propositio ad mores spectans, non potest licitè in praxim deduci; maior conceditur ab omnibus, & ab ipsismet aduersarijs, vt pa-

ret ex prima nostra questione. Minor probata est supra manifeste, & est Aristotelis, quia liberum non est opinari; sed ex motiuis sit assensus, quæ si sint paria, vel maiora ex altera parte, non potest inclinari intellectus in contrariam. Consequentia currit.

Probatur tertio, si per hoc, quod propositio est probabilis possum illam exercere in praxi, seu praticare, sequeretur, quod possem exercere in praxi id, quod nullo modo probabile est verum, seu licitum; consequens est absurdum; & contra temetipsum; ergo; &c. Sequela probatur, quia licet probabilis sit vtraque contradictoriarum, tamen probabile non est, modo hanc veram esse modo illam, modo hanc licitam, modo contrariam ad libitum cuiusque; sed ego per te, ex eo quod vtraque est probabilis, possum sequi, & exercere in praxi modo hanc, modo illam ad libitum; ergo possum sequi, & exercere in praxi id, quod nullo modo probabile est, esse verum, seu licitum nam modo, hanc modo illam esse veram, seu licitam, nullo modo est probabile.

Ad argumenta in contrarium respondeo.  
Ad primum, distinguo primum consequens,

quens, quod est probabile, gignet iudicium probabile, si non obstat contrarium, æque vel magis inclinans, seu mouens intellectum, concedo: si obstat, nego; sicuti pondus vnius libræ in vna parte stateræ inclinabit stateram, si ex altera parte nihil obstat; at si obstat pondus vnius pariter libræ, aut librarum duarum ex altera, non inclinabit, sed vel suspensa manebit, si æque moueatur, vel inclinabit in alteram, si magis; sic intellectus ex Syluestro verb. opinio, si æque, vel quasi æque moueatur à duabus oppositis partibus, dubius, & suspensus manet, & ex S. Thom. citato sapè opusculo, si ex diuersis, & cōtrarijs opinionibus moueatur, quis propter argumēta earūdem, & in dubitationem incidat, non potest licitè operari; vbi vides S. Doctorem supponere stantibus opinionibus contrarijs dubitationem oriri posse, imò vt plurimum oriri propter motiua, quæ si æqualia, aut fere æqualia sint, non potest vllō modo, etiam Physice loquendo, non oriri, imò neque potest tolli in talibus motiuis; nam opinari nō est in nobis.

Ad secundum distinguo consequens, sufficet probabilitas, quæ mouere, possit intel-



lectum ad assensum probabilem in vnā partem, concedo; & sic solum etiam concessa est ab aduersarijs in prima quæstione nostra, licet deinde non meminerint datæ sententiæ: sufficit quæuis probabilitas, nego; imò cum in moralibus, etiam per te fere sit solum probabilitas, adeoque pars falsa habere possit etiā aliquā probabilitatem; si omnis probabilitas sufficeret, non solum confuse falsum, & verum, licitum, & illicitum absque delectum approbabitur, cum vtrumque stet eum probabili, sed etiam, vt plurimum deterior pars eligeretur, quia deterior pars, vtpote laxior, magis accommodata est corrupte hominum voluntati.

Ad tertium opinio probabilis tollit dubium, distinguo hanc maiorem: opinio mea tollit dubium meum, concedo; opinio aliorum tollit dubium meum, nego; imò ex contrarijs opinionibus æque mouentibus intellectum oritur dubium; non enim potest intellectus vni assentiri: neque hoc dubium, quod tu dices speculatiuum, potest tolli per iudicium aliquod practicum, verbi gratia, per illud, quod ego possum in praxi sequi opinionem probabilem; non potest, inquam; nam

nam ista, vt iam probabi, non est ratio sufficiens, imò est falsa; neque potest tollere dubium, imò remanet; quod probo, quia cum dubium est in materia morum, an aliquid liceat, vel non liceat, exempli gratia, cambiū recursæ si solum licet, quia de eo est probabile opinio, iam non minus licitum, quam illicitum licebit eligere; nam etiam de eo est probabilis opinio, quod sit illicitum, & vnde habet intellectus affirmare, quod amplectatur magis licitum, quam illicitum, cum æque moueatur ab argumentis vtriusque; si ergo licet eligere, non magis cognitum licitum, quam cognitum illicitum; ergo cum dubitat intellectus licitum ne sit, vel illicitum potest agere vtrumque; quid enim impedit? Nam, rogo, vel in dubio de licito, vel illicito, licet agere, vel non; si primum, ergo in dubio etiam practico licebit agere, quod tu negas, imò quod omnes negant. Si secundū, cum probabilis opinio de licito, non tollat dubium de illicito, siquidem alia est æque probabilis de illicito, neque sit maior ratio assentiendi vni quam alteri, imò neque possit Physice intellectus assentiri potius vni quam alteri, durabit dubium, cum ratio sufficiens

QVÆSTIO V.

ad tollendum non sit posita, & sic quisquis, cū illo aget, peccauit; & hoc benè aduerte, quod est desumptum à S. Thoma assenrente, quod si ab opposita parte moueatur, æque scilicet, aut quasi æque, peccauit quicumque sic aget; ita pariter docet Toletus in sum. de sept. pecc. mort. c. 20. & alij multi de quibus infra.

Ad quartum respondet S. Thomas citato loco, negādo paritatem; quia in speculabilibus, cum nullum sit periculum diuinę offensæ, siue lædendæ honestatis, vnusquisq; abundare potest in sensu suo; at non sic in materia morum.

Respondeo secūdo, quòd defendere quidem potest quis partem probabilem, exercendi ingenij gratia, sed non opinari, si altera sit æque probabilis.

Respondeo tertio argumentum nimis probare, quia cum probabile ex vtramque parte non tollat dubium de licito, seu de illicito, vt supra dixi, etiam in dubio pratico

liceret operari, quod nullus dicit.

*Utrum licitum sit sequi minus probabilem partem, relicta probabiliore.*

**P**RI<sup>MA</sup> Sententia est licere amplecti, seu eligere etiam minus probabilem, probabiliore relicta; est multorum Theologorum huius ferè sæculi, nam ex antiquioribus vix aliquem, aut legi ipse, aut citatum ab alijs, qui legerint, reperio. Cathalogum ipsorum satis longum legere potest, apud Thomam Sanchez cap. 9. lib. 1. in Decal. num. 14. contrariam tamen existimant etiam probabilem.

Probat<sup>ur</sup> primo. Qui habet iudicium probabile de aliqua re, quod sit licita, prudenter, & honestè operatur, sed qui sequitur opinionem probabilem quantumuis minus probabilem altera, habet hoc iudicium; ergo, &c.

Probat<sup>ur</sup> secundo. Sequens opinionem, seu propositionem probabilem, non est imprudens, neque temerarius, neque malus; sed qui amplectitur minus probabilem, est huius-

huiusmodi; ergo, &c. Minor de imprudentia, & temeritate probatur, quia ille tantum dicitur imprudēs, & temerarius, qui aliquid agit, sine ratione, & causa probabili. De malitia etiam probatur, quia illæ actiones hominis sunt bonæ, ac proinde ab illis denominatur idem bonus, quæ diriguntur à prudentia; ergo, &c.

Probatur tertio. In propositionibus speculabilibus licet absque erroris, seu deceptionis periculo probabilem propositionem, seu opinionem amplecti; ergo pariter in moralibus tandem licet amplecti absque peccandi periculo.

Probatur quarto. Deus non obligat nos ad impossibile, sed in moralibus non possumus eligere, & sequi certo scita; ergo sufficit, ut eligamus, & sequamur probabiliter opinata. At opinio minus probabilis adhuc est propositio probabiliter opinata; ergo potest licite eligi.

Probatur quinto. Intollerabile onus esset, & multis scrupulis expositum si opiniones probabiliores inuestigare teneremur; ergo sufficit sequi minus probabiles.

Probatur sexto. Qui sequitur minus proba-

babilem opinionem, non agit contra conscientiam, sed is solum, qui operatur cum conscientia dubia, aut certo dictante aliquid esse peccatum; ergo non peccat.

Probatur septimo. Qui minus probabilem sequitur, non se exponit periculo peccandi formaliter, ita ut illi peccatum imputetur, sed tantum periculo faciendi id, quod est materialiter peccatum; ergo non peccat. Antecedens probatur, quia qui prudenter agit, non potest illi imputari peccatum, at ex dictis qui probabilem sequitur, prudenter agit; ergo, &c.

Probatur octavo. Possum duas contrarias opiniones censere probabiles; ergo possum licite utramque sequi. Consequentia probatur, quia ut licite sequar, sufficit iudicium probabile.

Probatur nono. Ex Vazquez in r. 2. disp. 62. quæst. 19. Possum per extrinseca principia, nempe auctoritate aliorum opinari contra proprium iudicium; ergo licet ego magis probabilem hanc opiner, possum per extrinseca principia sequi alteram, quam opinior minus probabilem.

Probatur decimo. Ex eodem ibidem, subditus

ditus cōtra propriam opinionem parere debet prapósito prapicienti, si nouerit ipsum prapicere secundum opinionem probabilē, quā putat se, posse sequi; sed tunc ageret contra propriam opinionem, & sequeretur illam, quæ sibi videtur minus probabilis; ergo possums licitè aliquando sequi minus probabilem, & agere licitè contra nostram opinionem, at si aliquando; ergo semper, cū non sit maior ratio, cur sequamur opinionem superioris, & non alterius viri docti, & probi.

Secunda sententia est, non esse licitum minus probabilem partem amplecti relicta probabiliore; est Aristotelis aperte, & Peripateticorum communiter, vt ostendimus q. 2. & infrà etiam melius patebit; est S. Augustini 2. de Doctrina Christiana, & refert cap. in Canonicis d. 19. cuius verba infrà citabimus in probationibus assertionis nostræ; est S. Ioānis Chrysostomi, sine Auctoris Imperfecti in Matth. cuius tamen Auctoritas grauis, est apud Theologos, & sæpè ab illis citatur; ait enim hom. 44. in cap. 23. Si vestimēta empturus, gyras vnum negotiatorem, & alterum, & vbi meliores vestes inueneris,

&

& pretio villiori ab illo comparas. Quomodo non oportet populum circuire omnes Doctores, & inquirere, vbi sincera veritas Christi venundatur, & vbi corrupta, & veriore eligere plusquā vestimentum; & superius dicit tales esse inexcutabiles, si errant in fide; at S. Thom. opusculo sæpè cit; quoad fidē & mores vult pariter examinandas esse opiniones. Est S. Thomæ opusculo 8. art. 13. vbi vult, cū sunt contrariæ opiniones licere sequi vnā, modo non habeatur opinio de contraria; & modo non inueniatur aliquid motiuum ad opinandum cōtrariam, & ad dubitandum de sua, quæ omnia dicta manifestant relinqui non posse probabiliorem; & est ita euidentis in hoc sententia S. Doctōris, vt omninò pertinax, sit in suo errore, qui id negauerit; nam Adrianus, & Cordubensis, qui hanc sequuntur, explicant quædam dicta S. Thomæ, quibus videtur actionem etiam, quā sit ista, sequi viam; vide ipsos, l. infr. citandis, est Scoti 4. d. 11. quæst. 6. vbi ait: Cū multo probabilior, sit pars negatiua, non sine peccato aliquis se exponit dubio, sequendo scilicet affirmatiuam, minus probabilem. Ioannis Maioris 4. sententi. quæst.

quæst. 2. prolog. conclus. 3. & 5. & contra 5. conclusionem versus finem, vbi latè ac mirifice pro hac sententia pugnat. Gabrielis 4. Decal. 15. q. 8. art. 13. dub. 2. vbi citat Ioannẽ Cancellarium Parisiensem in regulis moralibus, vbi ponit talem regulam; agere incertum, & dimittere certum in materia morali, est peccatum mortale, & specificat eam addens, si tale sit incertum, quod sit mortale, non solum per coniecturas leues, aut suspitione trepida, & scrupulosa, proueniente ex nimio timore cadendi in via Dei, sed intelligitur, dum est tale vehementer, & probabiliter incertum, æque sunt sicut oppositum, vel magis, tunc enim illud, quod agitur, nõ carebit peccato mortali: hæc Gerson. Nunc autem subdit Gabriel in proposito suæ quæstionis, ibi: Quod scilicet habere plura beneficia extra quosdam casus iam ab eo recensitos, sit peccatum mortale, est sententia plurium sanctorum, & famosorum Doctorum, concordans sacræ Scripturæ, & Patrum Canonibus, quàm eius oppositum, licet superius dixerit varias in hoc esse opiniones Canonistarum; ergo hic, nempe habens plura beneficia, non excusatur à mortali,

li, vbi vides ipsum non solum in probabiliorere, sed in æque probabili opinare, cum in vna est peccandi periculum centere, non posse quem probabiliorere relicta sequi minus probabilem, sed nec æque probabilem posse; sed certam, & tutam, in qua non est peccandi periculum, tunc esse sequendam. Præterea adducit, ibi pro hac sententia S. Thomam, & S. Antonium, est Henrici Gandauensis, quod lib. 4. quæst. 33. ait enim: Si peritus vir nouit statum Doctoris, qui sententiat contra partem periculosam (nempe in qua potest esse peccatum, si ponatur in actu) habere omnes bonas condiciones prædictas, aut plures ex eis, quàm alius (nempe qui sententiat pro parte periculosa) nouit etiam rationes eius esse efficaciores, & expressiores auctoritates, quas adducit: iste proculdubio exponens se illi periculo, moraliter peccat; quia quod agit non est ex fide, siue conscientia, sed contra dictamen conscientiæ, & rationis rectæ; est Conradi de contractib. q. 100. Præsertim cum dicit, si causæ adhærendi opinioni dånanti actum sunt magis pregnantes, tunc sic agens, agit contra conscientiam reclamantem, & peccat; est Antonij Cordubensis lib. 2. quæ-

quæſtionarij, q. 3. vbi pariter citat Adrianū in 4. de reſtitutione; & Corduba ſic habet agendo contra rectam rationem peccatur, ſed agens cōtra probabiliorem opinionem, agit contra rectam rationem, quia agit contra rationem, & auctoritatem, cui reniti non licet; nam idēdō eſt probabilior opinio, quia rationabilior, & quia validioribus innititur rationibus, & fundamentis, quibus naturaliter cōvincitur illius intellectus, vt huic parti potius, quā oppoſitæ aſſentiat, eſt Sylveſtri verb. dub. eſt Toleri in ſumm. de ſept. pecc. mort. c. 20. vbi recēſitis opinionibus Doctōrū contrarijs, vnā, quæ eſt magis cōmunis tenēdā aſſerit, quia in rebus dubijs nō debet ſe homo exponere peccandi periculo: eſt Pauli Comitoli in reſp. moral. lib. 5. q. 19. eſt Nauarri Manual. c. 28. à num. 285. vbi cum dicat non eſſe in delectu opinionum attendendos plures numero, qui ſequuntur tanquam oues alię alias, ſed exiſtimare ſe communiorē illā quā ſex, vel ſeptē auctores claſſici rem ex profeſſo tractantes aſſerunt, quā probatam à quinquaginta ſola auctoritate aliorum ductis, quod ante dixerat Maior I. cit. prol. illis verbis: Non ſemper habendus eſt

eſt oculus ad multitudinem dicentium, ſed ſapientiam cum numero conſiderabis, quia ſicut duos, vel tres debiliores valet vnus fortis, ſic vnus oculatus, materiam diligenter inquireus, tres alios inferiores valet, idēdō poſt præfatos pro hac ſententia citatos, tantos ac tales, quorum plerique ſunt capita ſectarum, & anguli ſententiarum, à pluri- bus congerendis, quæ non deſunt, etiā noſtri temporis auctoritatibus ſuperſedēdō.

Aduerte primō pro intelligentia, licet ex iam dictis ferē ſit manifeſtum, probabile argumentum illud dici, quod eſt generatiuum opinionis de veritate rei, de veritate inquā, non autē de probabilitate, quia eſſe aliquid probabile non opinamur, ſed ſcimus ex eo, quod argumentum, ſeu medium ad probandum certo cognoſcimus non habere neceſſariam connexionem cum extremis, ſed tantūmodo cōtingentem, hoc igitur ſcimus, & nō opinamur. Argumentum igitur, quod ſcimus eſſe probabile, & per quod ſcimus re eſſe probabilem, non generat in nobis opinionem de probabilitate rei, cū vt dixi probabilitas ſciatur, ſed de veritate rei; & in hoc diſtinguitur ab argumēto neceſſario, ſeu de-

monstratiuo, quod hoc est generatiuū scientiæ de rei veritate, seu quod res ita sit, & impossibile sit aliter se habere; illud verò est generatiuum tantum opinionis de veritate rei, quod ita sit, sed cum formidine oppositi, nempe quod non ita sit, seu falsitatis; itaque opinio non est assensus quo iudico rem probabilem, quia talis assensus, quo iudico rem probabilem, vt dixi, est scientificus, & non cum formidine, vt est opinio, & potest esse assensus, quo iudicem rem probabilem, & tamen opiner falsam, vt sæpè contingit, non igitur est talis assensus opinio, sed est assensus, quo iudico rem verā, seu propositionem aliquam veram, licet cum formidine oppositi, seu ne sit falsa; & hoc diligentissimè aduertendum est, & inculcandum, quia facilis est æquiuocatio, & grauis lapsus, vt suprà diximus. Iam verò illud erit magis probabile, quod erit magis inductiuum in opinionem de veritate rei, & illud minus probabile, quod minus inductiuum in eādem. Et quia opinari non possumus, quod duæ contradictoriæ propositiones simul sint veræ, vt suprà probatum est; neque liberum, aut in potestate nostra est, opinari illam partem, quam

quā volumus, vt pariter suprà probauimus, Ideò vnā ex duabus opinari necesse erit, & illam quæ habet magis inductiua argumenta in opinionem de veritate, qualia sunt magis probabilia. Imò quia minus probabilia argumenta per se, & seorsim considerata, inductiua quidem sunt in opinionem de veritate rei, at considerata in comparatione magis probabilium, non sunt inductiua in talem opinionem, quia cum ista inductiua magis sint, ac proinde intellectus, qui nec opinari potest vtramque cōtradictoriā esse veram, nec potest opinari, quā vult, sed illam ex necessitate, in quā magis inducitur, & mouetur, vt probatum est suprà, à minus inductiuis respectu horum induci non possit, ac proinde in comparatione magis inductiuorum minus inductiua inducere nō possint in opinionem de veritate, ideò seorsim quidem, & secundum se probabilia appellari possunt: comparatiuè autem minimè, quia non sunt amplius in opinionem inductiua.

Aduerte secundo, opinio es aliorū respectu opinionis, quā in generare in nobis debent de veritate rei, non esse nisi probabilia

argumenta, ducta est auctoritate extrinseca; quæ tantam vim habent, quanta est grauitas, seu pondus veracitatis eorum, quorum sunt opiniones; vnde vt argumenta etiam ipsa probabilia opinionem in nobis ingenerare poterunt, secundum quod sunt magis graua, & inductiua in opinionem, quare plura, & grauiora magis inducent, quam pauciora, & minus graua.

Aduerte tertio, nos nõ posse sequi in praxi, seu amplecti pro voluntatem, & exercitium operis licite aliquam opinionem, nisi opinemur etiam ipsi de veritate rei, quia si opinaremur ipsi rem, seu propositionem, quam amplectimur, esse falsam, quamuis opinati essent alij esse veram, & sic procederemus ad opus, peccaremus, quia contra propriam conscientiam ageremus. Quod enim non est ex fide, peccatum est: neque deponere possumus opinionem nostram, opinando contrariam, quia opinari non est liberum, aut voluntarium ex iam dictis: sed necessarium ex motibus inducentibus ad opinandum, siue illa sint extrinseca, vt auctoritates, siue intrinseca, vt rationes, quare si auctoritates, seu rationes magis nos moueant in vnam partem, nullo modo

modo moueri possumus ex voluntate nostra in alteram; imaginari quidem possumus ex voluntate alteram partem, vt sæpè contingit, sed non opinari, vt rectè Aristoteles, & nos supra; possumus etiam opinionem, quam habebamus, seu quam haberemus ex motibus intrinsecis, deponere propter auctoritates in contrarium, tam validas, vt anteferamus pondus earum nostris motibus, sed tunc propter extrinseca motiua, iam opinamur contrariam, quam non opinaremur attentis solis intrinsecis.

Aduerte quarto, sicut duæ sunt propositiones contradictoriae, ita duas esse posse opiniones contrarias Doctorum, quarum vna sit pro parte affirmatiua, altera pro negatiua: quare quod dicitur de partibus duarum propositionum contradictoriarum, idem dicitur de partibus opinionum Doctorum, nam ista pariter, atque propositiones ipsæ examinanda sunt in ordine ad hoc, vt quisque opinetur de rei veritate, quia vt dixi pro veritate cognoscenda tam probabilia sunt argumenta, quæ vocantur intrinseca, nempe rationes, quam extrinseca nempe auctoritates, & vt neque secundum pondus, quod habent ma-



ius intellectum mouent ad opinandum; & quidem de examine, ac discretionem opinionum contrariarum inter se facienda, & doctrina S. Augustini, de qua infra; est etiam Nauarri loco supr. citat. & ante illum Maioris loco ibidem citat. his præmissis, quæ per se certa, ac dilucida videntur, & vel superius probata sunt, vel infra etiam confirmabuntur. Dicendum est cum auctoribus secundæ sententiæ, non esse licitum minus probabilem partem amplecti, relicta probabiliore.

Probatur primo, auctoritate, & ratione Philosophi, à quo incipio, quia illius fundamentum, tanquam ex intimis visceribus rei deductum, aliarum etiam rationum in hac materia fundamentum est. Opinari in nobis non est, seu non est nobis liberum opinari; sed si licitè possemus sequi partem minus probabilem, esset nobis liberum opinari; ergo non possumus licitè sequi minus probabilem. Maior est Philosophi, & sufficienter à nobis probata quæstione secunda. Minor probatur, quia si possumus licitè sequi minus probabilem, possumus ita opinari veram minus probabilem, sicut magis probabilem; ergo esset nobis liberum opinari; antecedens

patet, quia nõ possumus licitè sequi, nisi quã possumus opinari veram, nam quod non est ex fide, seu quod non credimus, aut opinamur licitum esse, peccatum est; ergo oportet, vt veram opinemur partem cõrradictionis minus probabilem, verbi gratia hanc: licitum est habere plures præbendas. Cõfirmatur ex aduersariorum confessione, afferentium, ad hoc, vt licitè quis agat, necesse est, vt habeat iudicium probabile, seu vt opinetur, quod honestum est illud quod agit, vide Sanchez prol. Decal. cap. 9. num. 18. ergo necesse est opinari veram hanc, quã vult sequi. Honestum seu licitum est, verbi gratia, habere plures præbendas. Confirmatur secundo, quia si nõ possemus opinari veram tam illam, quã volumus sequi, quã illam, quã relinquimus, conuinceremur amare, & sequi magis falsum, quã veram. Igitur verissimum est illud antecedens, quod iterum repeto, si possemus licitè sequi minus probabilem, possemus ita opinari veram minus probabilem, sicut magis probabilem; tunc consequentia currit; ergo liberum nobis est opinari, nempè vtrumque, seu vtramuis contradictionis partem; at hoc est contra Phi-

Iosophum euidenter, & contra manifestas rationes à nobis suprâ allatas quæst. 2. ergo à primo ad vltimum, & contra Philosophū est, & contra rationem, quod licitè quis possit sequi partem minus probabilem.

Probaturs secundo, ex concessis ab aduersarijs; ad hoc vt quis prudenter, & rectè operetur, debet habere probabili iudiciū, quod licitum sit illud, quod operetur, sed qui sequitur minus probabilem, non potest habere hoc probabile iudicium; ergo, &c. Maior est euidentis, & à Sanchez, cum cæteris loco citato conceditur, minor est Aristotelis, quia probabile iudicium idem est, ac opinio, seu opinari; opinari autem non est liberū inquit Philosophus, sed sequitur plura, & fortiora motiua; & in minus probabili, nō sunt plura, & fortiora motiua, sed in magis probabili; ergo minus probabilem, nō potest, quis opinari, seu habere probabile iudicium de illa, iam consequentia currit; ergo non potest, quis sequi minus probabilem.

Probaturs tertio, ad hoc vt licitè agam, nō sufficit in iudicijs practicis, vt sequar, quod iudico probabile, sed necesse est, vt sequar, quod opinor verum, sed non est in mea li-

ber-

bertate, vt opiner veram vtramque, nec vt opiner veram, quàm volo, sed necesse est, vt opiner veram, quæ habet fortiora motiua, qualis est magis probabilis; ergo necesse est, vt sequar magis probabilem, ad hoc vt licitè agam. Minor patet ex Aristotele, & sæpè superius est probata. Maior pariter probata est, & nunc etiam probatur, addendo nōnulla, vt magis veritas huius assertionis elucescat. Quia cum vtraque opposita est probabilis, necessario vna illarum est vera, & altera falsa, sed non possum promiscuè sequi tam verum, quàm falsum, & multo minus possum sequi, quod magis rationabiliter falsum existimo, nam sic conuinceret tam amare falsum, quàm verum, imò magis falsum amare, quàm verum; ergo non sufficit, vt sequar probabilem, quia probabilis est tam falsa quàm vera; ergo si aliqua est opinabilis vera, quia habet fortiora motiua necesse est, ad hoc vt rectè agam, vt sequar, quàm opinor veram. Confirmatur eadem maior ex concessione aduersariorum, quia vt patet ex Sanchez illo cap. 2. numer. 18. ad rectè operandum necessarium est iudicium probabile dictans hoc opus, seu hanc rationem

nem

nem esse licitam; ergo non sufficit iudicium dictans probabile esse, hoc esse licitum: sunt enim hæc duo iudicia valdè diuersa. Primo; quia iudicium dictans probabile esse hoc esse licitum, non est iudicium probabile, seu opinatiuum, sed est scientificum: nam certo scitur hoc esse probabile per hoc, quod nititur probabili fundamento, at iudicium dictans hoc esse licitum, est solum probabile, & opinatiuum, quia non certo scitur hoc esse licitum, sed est in opinione tantum, at tuò Sanchez, & vos o cæteri quærebatis iudicium opinatiuum dictans hoc esse licitum; ergo non sufficit vobis illud iudicium scientificum dictans probabile esse, hoc esse licitum, sed vltèrius habere oportet illud opinatiuum dictans hoc esse licitum, quod est dicere necesse esse habere iudicium opinatiuum de veritate huius, hoc opus est licitum, non de probabilitate, nempè probabile est hoc esse licitum; ergo oportet non tantum iudicare probabilem esse illam propositionem, quod scitur, sed opinari veram, quod ratum in opinione versatur. Secundo, diuersa sunt illa duo iudicia, quia cum iudicio scientifico, quod sit probabile, illud esse licitum, stat etiam

etiam quod habeam iudicium pariter scientificum, quod probabile sit illud idem esse illicitum, quia iudiciũ de probabilitate, est de re, nõ vt est, sed vt apparet; potest autè apparere per vnũ quidẽ mediũ licita, per aliud illicita; quare stãt simul hæc duo iudicia, quibus iudico certissimè probabile esse, quod sit licitũ, & probabile esse, quod sit illicitum, & cũ his nondũ iudico de veritate, an sit licitũ, vel illicitũ, sed solum de apparentia, cũ quã stat adhuc dubium de veritate, & tam stat esse licitum, quàm illicitum, vnde cum stet cum iudicio de probabilitate opus tam esse licitum, quàm illicitum, nõ possum cum tali iudicio progredi ad opus, quia non minus illicitum, quàm licitum eligerem, & adhuc iudicando, sic probabile vtrumque sum in dubio an liceat, quia iudicium de probabilitate stat cum dubio de veritate. At verò cũ iudicio opinatiuo, quod tale opus sit licitũ, non stat, quod opiner pariter esse illicitum, quia ex probatis alibi, & vt per se patet, non possum opinari aliquid esse licitum, & pariter esse illicitum, quia sicut hoc nullo modo esse potest, ita neque opinari quisquam illud potest, & hæc est magna differentia iudicij de

de probabilitate rei, & iudicij de veritate rei; nam probabilitas, seu apparentia potest esse vtriusque partis cōtradictionis, nam per diuersa media diuersimodè res apparere potest, modo vera, modo falsa, at secūdam veritatem rei vno tantum modo esse potest. Cum igitur nō possim opinari simul aliquid esse licitum, & illicitum, quisquis habet iudicium opinatiuum de aliquo opere, quod sit licitum, non potest habere de eo aliud pariter opinatiuum, quod sit illicitum: & sic cū opinetur solum esse licitum, potest progredi licitè ad opus, quod non potest facere ille, qui iudicat solum probabile esse, quod sit licitum, quia hic pariter iudicare potest probabilem esse, quod sit illicitum, & sic adhuc esse dubius de licitō, vel illicito, quare probata remanet illa maior, quā supra probare nitēbamur, quod non sufficit, vt licitè agā me iudicare, probabile aliquid esse, sed oportere etiam, vt opiner verum, & sic concludit nostrum tertium argumentum.

Probatur quarro, sic ille non licitè agit, qui non sequitur dictamen rationis, sed qui sequitur minus probabilem, non sequitur dictamen rationis; ergo, &c. Minor probatur ille,

ille, non sequitur dictamen rationis, qui non sequitur inclinationem rationis, seu intellectus ad assensum, quod hoc sit faciendū, vel non faciendum, sed qui sequitur minus probabilem, relicta probabiliore, nō sequitur inclinationem ad assensum; ergo, &c. Maior patet, quia dictamen rationis est inclinatio eiusdem ad assensum, siue illa inclinatio, & assensus sit cum certitudine, qualis est in scientia, siue eū formidine, qualis est in opinione: nam dictamen rationis est, etiam iudicium probabile, vt concedunt aduersarij, quod sufficit, quia si non sufficeret, nihil agere possemus; nam agibilia, seu moralia, non habent certitudinem; inclinatio ergo ad assensum, etiam cum formidine, est dictamen rationis, quia illud dicitur ratio faciendū, ad cuius assensum sufficiēter inclinatur, ex motiuis rationabilibus, neque inclinari potest in contrarium, quia opinari non est liberum, vt probatum est, neque est aliud assignare, quod requiratur ad hoc, vt ratio dicatur dictate probabiliter, nisi vt inclinetur ad dandum assensum, quod hoc sit faciendum. Iam verò minor illa, quod qui sequitur minus probabilem, relicta probabiliore, non sequatur

tut inclinationem intellectus ad assensum; probatur; quia inclinatio ad assensum fit eo, ubi sunt plura, vel fortiora motiua, sed minus probabili, perpenſa cum magis probabilis, quantumuis relinquere non sunt plura, & fortiora motiua, sed sunt in magis probabili; ergo qui sequitur minus probabile, relicta probabiliore, non sequitur inclinationem intellectus ad assensum, seu assensum ipsum: nam illi assentiatur intellectus necesse est, in quod fortius inclinatur, cum liberum non sit opinari, atque ita à primo ad vltimum, cum qui sequitur minus probabilem relicta probabiliore, non sequatur assensum intellectus, qui est dictamen rationis, quod inter duo contradictoria necessario tendit eo, ubi sunt fortiora motiua, quæ semper sunt in probabiliore, non potest licite agere; & hoc argumentum, si bene intelligatur; existimo demonstratum, & vis in eo est, quod potest quidem assentiri ratio minus probabili, cum non est opposita probabiliore; sed cum hæc est, non potest, quia opinari non est liberum, sed inter duo contradictoria necesse est opinari illam partem, ubi sunt fortiora motiua.

Probatur quinto, quicumque; in syllogizando

do præticè in ordine ad electionem faciendam, non adhibet moralem, ac debitam diligentiam, vt vere syllogizet, non excusatur ab ea ignorantia, seu errore, si erret, seu quod idem est; qui scit se non adhibuisse moralem diligentiam, quàm debet ad cognoscendum, quod sit verum, vel falsum in agibilibus, quod sit licitum, vel illicitum, peccat, sed qui sequitur minus probabile, relicta probabiliore, non adhibet moralem diligentiam ac debitam, vt non erret in syllogizando, imò diligit potius errare; ergo non excusatur, si erret, quemadmodum sæpe errare continget. Maior patet, quia ignorantia vincibilis, & affectata, non excusat secundum omnes. Minor probatur, quia nemo dicit adhibuisse moralem diligentiam ad aliquod negotium rectè peragendum illum, qui sponte minus probabilia media adhibuit ad eius rectam executionem; cum hic, vt plurimum à fine ab erret, nam ratio diligens, vt in pluribus non fallitur, & maior ratio est existimandi illum falli, qui sequitur minus certa signa veritatis, quàm illi qui sequitur magis certa, seu minus fallibilia. Confirmatur, quia quis dixerit aliquem adhibuisse diligentiam ad cognoscen-

cendam, & eligendam veram monetam, qui illam, quæ minus vera visa est, elegit; & ex duobus equis emendis domino suo, quorum alter est malus, alter bonus, illum emit, qui attentis omnibus indicijs bonitatis minus bonus videtur. Confirmatur totum argumentum, quia qui non satagit, vt cognoscat, & agat iustum, non agit iuste.

Probatur sexto, ex Tullio afferente in libro de senectute, quod magnæ felicitatis est veras opiniones in senectute saltem assequi; at veræ opiniones non possunt rem euidenter ostendere, seu veritatem demonstrare; ergo censendæ sunt magis probabiles, & vt veras assequamur, magis probabiles sequi debemus.

Confirmatur ex Aristotele 2. de Anima, tom. 152. intelligere, in quo est rectè, & non rectè; rectè quidè prudētia, & sciētia, & opinio vera, non rectè autem cōtraria horū, ex quo sic argumentor; rectè intelligere, & sapere, est sequi opiniones veras, sed qui sequitur minus probabiles, vt plurimum sequitur falsas, quia vt plurimum ratio humana, post diligentem discussionē, nō fallitur; signatum est enim super nos lunien vultus Dei, qui est  
pri

prima veritas, & argumenta rei indicant de re; igitur qui sequitur minus probabiles, vt plurimum, non rectè intelligit, neque sapit, vnde prudens appellari non potest, neque bonus, quia volūtarie complectitur id, quod vt plurimum est error, nam ex duabus contradictorijs, cum necessaria vna sit vera, altera falsa, minus probabilis, vt plurimū erit falsa. Confirmatur, quia sic in Christiano populo paulatim corrumpentur mores, & sana doctrina circa ipsos; nam corruptio morum, & doctrinæ moralis est introductio falsarum plurimarum opinionum; sed sequēdo minus probabiles, ex iam dictis, vt plurimū sequemur falsas; ergo introducentur sic plurimæ falsæ, quæ præsertim, quia laxiores sunt, & magis arrident sensui, ideò enim quisque sequitur minus probabiles relictis probabilioribus, facile aditum in animos patentem inuenient. Confirmatur secundo, de sana doctrina circa mores, quod corrūpetur in Christiano populo magna ex parte, & malis, seu corruptis moribus, quia sana doctrina est vera doctrina; non enim, quia putat quis aliquid esse licitum, si est illicitum, est sana doctrina, sed falsa est, & per se mala, neque bo-

ni, sunt mores; si verè mali, sunt secundum rem, quia putat, quis esse bonos, sed per se mali sunt: docet enim Aristoteles lib. 5. & 6. cap. 9. & lib. 7. cap. 1. esse quem incontinentem per se, si faciat, quod per se est contra continentiam, aliud verò per accidens, quia putat sic esse, quare si sequamur minus probabiles opiniones circa mores, cum hæc ut plurimum sint falsæ, mores per se mali in Christianam doctrinam, ac vitam inducentur, & peccata multa saltem materialia suadebuntur, & publice, ac passim admittentur; quod non est parvi æstimandum; nã doctrinæ Christianæ veracissimæ, ac de se potius seueriori, quàm laxiori multum repugnat, & ob est admisceri zizania errorum, qualia sunt materialia peccata, & laxitarum in genere moris, imò peccata materialia sũt formalia, nisi adhibeatur diligentia debita, ad illa cognoscenda, & vitanda. Quis autem dixerit illum diligentiam adhibere, ut cognoscat, & vitet peccata, seu errores, aut falsitates, qui dedita opera sequitur id, quod magis apparet peccatum, & error, & falsitas, quàm contrarium; nam si magis probabilis apparet magis vera, oportet ut contradicto-

riã minus probabills appareat magis falsa quàm vera, qui vnã falsam esse necesse est. Propterea S. Thomas opusculo 8. art. 13. ait quem peccare, si faciat contra legem, etiam si non ardeat facere, quod intelligendum est, si non adhibuerit debitam diligentiam, ut veritatem cognosceret.

Probatur septimo, in nullo alio humano graui negotio, in quo agatur de proprio cuiusque commodo, seu interesse, sequitur quis minus probabilem partem, aut minus verisimilia media ad illius finem consequendum, ac si quis illa sequatur, negligentia, seu culpæ ipsius imputabitur; ergo multo minus id faciendum est in negotio animæ, in quo agitur de offensa Dei, & de vita aterna consequenda, ac si id fiat, negligentia, & culpa est imputandum. Antecedens patet ex suprã dictis de seruo emente equum, signa habentem minora bonitatis, & monetam eligente auream, quæ minus veri auri apparet, quis enim hunc non culpauerit de male acto negotio Domini. Neque dicas in casu nostro negotium male agi non posse, quia sufficit ad hoc, ut bene agatur, ut probabilem opinionem sequamur; nam hoc sufficere, quan-

do relinquimus magis probabilem, est illud, de quo disputamus, neque à re, vt verum, est assumendum, & nō sufficere satis suprā probauī. Deinde cur sicut non sufficit terreno Domino, vt seruus ipsius minus verisimilia media adhibeat ad negotium rectè proficiendum; sufficet cælesti, vt eligat homo minus verisimilia media ad rectum inueniendum, & proficiendum? nonne si errauerit, vt ferè errauit? arguetur, eò quod sponte errauerit.

Probaturo octauo, si quis arcu iaceret sagittam, & collimaret ad aliquod signum, & probabilius illi esset, sic iaciendo collimaturum, sed cum læsione manus, aliter verò iaciendo, non ita probabile esset, collimaturū, sed futurum, sine læsione manus; certè is si multo pluris æstimaret collimationem, quā manum illæsam, sine dubia sequeretur, nisi stultus esset, probabiliozem rationem collimandi cum læsione, quā minus probabile, sine læsione; sed in exquirendo, quod est licitum, iacimus quasi ad collimandum; ergo si multo pluris faceremus agere, quod est licitum, quā aliquod nostrum temporale commodum, probabiliozem partem agendi, quod est licitum, sequeremur potius cū in-

com-

commodo temporali, quā minus probabilem, cum commodo; atque hoc est, quod S. Thomas docet illo quodlib. s. cit. cum, qui dubitans esse malum, seu illicitum, illud facit, anteponez temporale spiritali. Neque dicas illū, qui sequitur minus probabile, non dubitare practicè, sed deponere dubium per hoc, quod probabile opinionē sequitur, asserentē, quod sit licitum. Cōtra enim est, quia non habet vllam rationē, tale dubium deponēdi, quia si habet rationem, seu opinionem aliorum probabilem, quod sit licitum, at habet probabiliozem, quod sit illicitum; vnde cum habeat motiua maiora ex parte, quæ asserit illicitum, nō potest, neque Physice opinari, quod sit licitum, quia liberum non est opinari, sed oportet secundum motiua; si ergo nō potest opinari, quod sit licitum, quod certissimè tenendum est, ex Aristotele, & rationes suprā, neque potest deponere dubiū, quod habebat, & sic in dubio non potest licitè agere, imò est in deteriori conditione, pro eo licitè faciendo, quā qui est in dubio; quia cum habeat fortiora motiua, ineliantia ad assensum, quod illud sit illicitum, opinandum est illi, illicitum esse, non autem



contrarium, itaque minus potest illud licitè facere, quàm qui est in dubio, & hoc argumentum benè nota.

Probaturo nono, ex multis absurdis, quæ sequuntur ex isto asserto, quod liceat sequi minus probabilem partem, quæ quidem ita sunt absurda, ut diuiserint ab inuicem aduersarios, & inter se pugnare coegerint; nam alij absurda illa, ut vere sunt, esse fatentes; rationem aliquam afferre sunt conati, cur generalis ipsorum propositio de minus probabili licitè sequenda, limitanda sit, & cum exceptionibus intelligenda: alij verò considerantes exceptiones sine fundamento veræ rationis afferri, audacter negant illa esse absurda, quamquam reclamante conscientia; quod enim concedunt, absurdum non esse, imò afferunt prudenter, & licitè fieri, id ipsi agi secum nullo modo vellent, nempe si ægrotarēt, nascisci Medicum, qui minus probabilem viam ipsos curandi sequeretur, aut si litigarent, pro iustitia se litigare putantes, habere iudicem, qui pro minus probabili, contra magis probabilem indicaret, aliaque huiusmodi, quæ tantum ore tenus cōcedere possunt, ut vera.

Probaturo igitur nostra assertio nona, ex pri-

primo absurdo, quod est de Medico: sequere; tur enim Medicum curantē ægrotū, cui magis probabile esset tale medicamentum, non pro futurum, minus verò probabile pro futurum, cum habeat aliud æquiparabile, quod magis probabile est pro futurum, posse licitè tunc dare illud medicamentum, quod minus probabile est pro futurum, relicto eo quod magis probabile est pro futurum, sed hoc est absurdum; quia nullus vellet talem Medicum, qui probabilius non curaret, & non curando permetteret mori; & similiter posset dare medicamentum, quod magis probabiliter ob esset, & minus probabiliter prodesset, & sic probabilius occideret.

Respondent aliqui concedendo maiorem, negando minorem, ita Azor tom. 1. lib. 2. c. 17. quæst. 11. Aragonius 2. quæstione, q. 63. ad dub. penult. Salas 1. 2. 3. quæst. 21. tractat. 8. disput. vnic. sect. 15. à num. 15. 6. Diana de opinione prob. sed hæc responsio, non satisfacit, quia nemo, ut dixi eligeret Medicum, qui probabilius occideret, quàm sanaret; & si quis hunc eligeret, aut probaret, hunc ego censerem, magis ægrum mente, quàm corpore; at si reprobatus est, ut verè est repro-

bandus certè non propter inlicitiã, sed propter malitiã, quia non medici officium impleret, sed homicidam ageret, & latronem; idque nõ alia ex causa, nisi quia minus probabilem sequitur, relicta probabiliore. An verò, cum desperata est vita ægri, dubium medicamentum dari possit, non pertinet ad præsentem generalem quæstionem.

Respondet igitur alij melius sibi, & ægris consulentes, teneri Medicum sequi probabiliorem partem, ira Suarez, Vazquez, Sanchez, & alij apud hunc cit. cap. vnum. 41. Ratio autem exceptionis duplex est, vna Suarez, quam reprobat Sanchez, & nos inferius magis opinione examinamus, ne hic longum faciamus; altera Sanchez assertis Medicum sic teneri, non quidem ex obligatione iustitiæ, & sui officij, sed ex debito charitatis, quæ petit, vt certiori modo, quo possimus, ægro subueniamus.

Sed contra est primo, quia medici officium est adhibere medicamenta, si præsto sunt, quæ existimat, seu opinatur pro futura, & nõ ob futura, sed minus probabilem partem ex dictis superius præsertim in secunda ratione nostræ assertionis, non potest opinari, probabiliore

biliorerelicta; eo quod hæc habeat fortiora motiua, quæ necesse est, intellectum sequi in iudicando, de re ipsa, nempe de medicamento, an hoc, vel illud dandum sit; ergo si sequitur minus probabilem partem, non satisfacit officio suo, & sic peccat contra iustitiã.

Contra est secundo, quia nulla est ratio exceptionis, in re ex hoc dicto Sanchez probat, & confirmo contra ipsam propositionem nostram generalem, quia si charitas, seu amor proximi perit, sicut ipse fatetur, vt certiori modo, quo possumus, ægro subueniamus; ergo etiam amor veri, & recti, quod in omnibus nostris actionibus spectare debemus, postulat, vt certiori modo quo possumus illud assequamur; nam verum, & rectum est participatio quædam, & summa similitudo diuini esse, & summe à Deo diligitur; ecce enim veritatem dilexisti Psalm; 30. & recta via Domini, ad eodẽ præponendam est omnibus temporalibus, & humanis commodis; quia est bonum quoddam præcellens ac diuinum; si igitur ex amore ægri tenemur vt in medio certiori, seu magis existiman verò, ad hoc vt ei subueniamus; ergo non minus ex amore veri, & recti, quod à nobis amari,

& tota diligentia inquiri debet; & quod nisi sic inquiramus, & amemus, peccamus formaliter, non tantum materialiter, neque de ignorantia excusamur, tenemur uti medio certiori, ut illud quæ assequamur; ita sicuti, qui non utitur certiori Medico ad subueniendū ægro, conuincitur ex Sanchez, & Vazquez non diligere ægrum, & peccat, ita quicumq; non utitur medio certiori ad assequendum verum, & rectum, conuincitur non amare verum, & rectum, seu honestum, & sic conuincitur hoc ipso malus. Et certè dolendum est quod in causis nostris, ubi salus corporis periclitatur, aut ætis cōseruatio, ut mox patebit, minus probabilem secundum istos Doctores non liceat sequi, & liceat id in causis animæ; ac Dei longè grauissimis, quare illos perstringet non nihil illud Poetæ, ut corpus redimas, ferrum patieris, & ignes, ut seru es animam, quicquam tolerare negabis: nam ut dixi animam lædit quicumque non adhibet diligentiam, ut quantum potest verum, & rectum assequatur, non adhibet autem, qui sequitur minus probabilem, sicut confitentur isti Doctores, non adhiberi à Medico, cū minus probabilem sequitur, ut ægroto subue-

ueniat; id circo enim contra charitatem peccat secundum ipsos, quia non utitur Medico certiori, qui potest ipsum sanare, quod est non adhibere diligentiam debitam, ut sanet.

Probatur decimo, ex absurdo, quod sequitur de indice, qui posset sic quandoque sequi minus probabilem partem contra probabiliorem, ferendo sententiam in fauorem eius, qui pro se minoris momenti rationes habet, aduersus illū, pro quo militant maioris momenti rationes; at hoc absurdum esse nemo non videt. Tūm, quia sententia debet sequi iudicium intellectus, seu rationis; at iudiciū intellectus nullo modo potest inclinari in illam partem, quæ habet minora motiua, quia ex Aristotele, & supradictis opinari, non est in nobis, quare sententia si profertur pro parte debiliori, profertur cōtra iudicium, & dictamen rationis, & sic omninò iniqua est. Tūm, quia sine ratione imò, ut dixi, contra rationem, maius ius læditur, quod est ex parte vnius. Non igitur audiendi sunt illi, quibus apud Sanchez loco citato istud non videtur absurdum, quibus profecto tale iudicium in sua causa displiceret, & se inique cau-

## De Opinionum Praxi

causa cæcidisse conquererentur.

Respondet igitur alij, præsertim Sâchez, Vazquez, & Ioannes de Hugo, vir acutissimus, ac ætatis nostræ lumē clarissimum esse: disparitatē in hoc casu, ob quā excipi debeat ab illa propositione generali, quā ipsi admittunt de minus probabili licitè amplectenda. Primo, quia cum sunt partes, ius suū cuique reddendum est secundum merita causæ. Secundū, quia Respublica cōstituit iudicē, vt dirimat causas; secundum quod ei melius videbitur. Tertio, quia videtur acceptio personarum, sicut: cum digniore post habito cōfertur beneficium minus digno. Sed contra est, quia disparitas nulla videtur; vnde si absurdum est, sequi minus probabilem in hoc casu secundum istos auctores, erit etiam generaliter in alijs. Primū enim, nō obstat, quia in ceteris casibus quibuscumque non desunt partes ius suum exigentes, & quidem pluris æstimandæ, ne fortè lædantur, quā accidat in causis iudiciorum de rebus temporalibus. Nam cum queritur, sit ne aliquid licitum, vel non, partes sunt lex honesti, & humana libertas, sunt Deus Legislatoꝝ, exigens honestum, & homo, qui sepe suum commodum

intendit, vnde dicitur populis ex Dei nomine Isaia 41. simul ad iudicium propinquemus, & Psalm. 50. vt iustificeris, & vincas cū iudicaris: Deus itaque, & homo sunt partes, quare reddendum omnino, quod est Cæsaris Cæsari, & quod est Dei Deo, idque secundum merita causæ, quæ sunt motiua maiora, vel minora, quod non facit qui sequitur minus probabilem. Denique non est minoris æstimanda læsio honesti, & Dei offensa, quā læsio partis nempè sortis; læditur autem honestum, & Deus offenditur, quando non adhibetur debita diligentia, vt honestum cognoscatur, qualem non adhibere probabimus eum, qui sequitur minus probabilem. Neque secundū obstat, quia si Respublica tale iudicium exigit à iudice in causis minoris momenti, quales sunt res temporales; Deus quoque iure optimo tale iudiciū exigit à nobis in causis grauioribus, quales sunt animæ, & æternæ vitæ, & eadem omnino ratio est, cur Respublica sic exigat, & sic Deus, nempè amor recti, & æqui, quod semper spectare debemus, & quantum possumus, illud assequi. Neque tertium obstat, imò militat magis pro nobis, quia si acceptio personarum ini-

iniqua est, cum ratio, æquitas maior vnius hominis deteriori alterius, in gratiã hominis postponitur; quanto magis iniqua erit, cum ratio maior est æquior Dei iubentis, vt fiat licitum, quantum possibile est per nos illud cognosci, & exerceri, postponitur deteriori hominis, parere recusantis in gratiã ipsius hominis.

Idem absurdum sequeretur in aduocato, nisi quod hic cum expectet ab alio sententiam, potest tueri reum, quamdiu rationabiliter sperat posse esse, vt ratio pro ipso melior appareat, & causa iustior, postquam fuerit diligenter excusa, quam spem si non haberet, aut certè si non melioris, saltem æquæ bonæ causæ, iam defendendo huiusmodi ageret contra propriam opinionem, & conscientiam, adeoque peccaret.

Probatur vndecimo, ex absurdo, quod sequitur in administratione Sacramentorum, in qua sequendo minus probabilem partem expenit se quis periculo irritandi Sacramentum, quia si ita fiat, minus probabile est confici, quàm si alio modo fiat, quo magis probabile est, seu etiam certum, illud confici; at exponere se periculo errandi in re tanti moment-

menti, cum possit, quis tale periculum vitare, graue esse peccatum, per se satis apparet; ergo, &c.

Respondent aliqui recentiores, vt Sanchez hic, & Vazquez 1.2. disp. 29. quæst. 43. non esse hoc absurdum, neque vllam irreuerentiam Sacramento exhiberi. Primo, quia probabilem partem sequi possumus, sicut in alijs casibus, in quibus aliquod periculũ est, ne materialiter saltem contra præceptũ peccemus, & tamen quia sequitur quis minus probabilem, non arguitur tanquam reus inobedienciæ præcepto exhibitæ. Secũdo, quia etiam si sequatur, quis magis probabilem, adhuc esset periculum, ne irritaretur eodem modo Sacramentum. Dicunt tamẽ isti, quod si tubueniendũ sit proximo indigenti effectũ illius Sacramenti, non solum minus probabilem, sed neque magis probabilem partem licet sequi, si aliqua alia ratio sit certa, & tuta re cõficiendi Sacramentum, quia hæc ex lege charitatis, tunc est amplectenda.

Sed contra est, quia quando agitur, non vtrum aliquid liceat, sed vtrum aliquid fiat, magna differentia est, nã cum quaeritur vtrũ aliquid liceat, quod incertum est, sufficit iu-

dicium probabile de licito ad hoc, ut illud ex alia regula generali iustissimè, & certissimè liceat, quia ut liceat aliquid, non tene- mur in rebus moralibus certitudinè habere, quàm vix vnquam habere possumus, sed pro- babilitas sufficit, illa scilicet, quæ maior ha- beri potest, vel quæ sit probabilitas simplici- ter, & non secundū quid, ut dictū est, & in- frà etiam patebit, quare licitum in tali ma- teria solum pendet à nostro iudicio. At qui- cum quaritur an aliquid fiat, qui effectus nō tam à iudicio nostro, quàm à determinatio- ne, seu institutione alterius pendet, non idē illud fiet, quia ita indicamus, si institutio, seu determinatio alterius aliter se habeat; unde in primo casu, an liceat probabiliorem sequendo, non expono me periculo illicitū faciendi, quia scio esse licitum agere cum il- lo probabili iudicio ex illa certa regula ge- nerali, de qua supra in 1. quæst. at in 2. an fiat, expono me periculo non faciendi, siue minus, siue magis probabilem sequar, & im- prudenter ago, & in re graui, qualis est con- fectio Sacramentorum grauius pecco, si eū possim sequi certam, & tutam faciendi, se- quar probabilem, & non tutam faciendi; in pri-

primo ergo casu non pecco, quia sequor tu- tam, licet non tutiorem, ut infrà explicabi- tur, in secundo pecco, quia in re grauissima non sequor tutam, in ordine scilicet ad con- ficiendum, quare non solum ex ratione cha- ritatis, sed etiam ex reuerentia, quæ Sacra- mento debetur, tutam sequi semper debeo, nempè certam, non faciendi irritam Sacra- mentum, & ita in primis docet Suarez tom. 4. in 3. part. d. 26. sect. 6. numer. 5. cum alijs. Unde patet responsio ad duas rationes eo- rum, qui contrarium asserbant, quia in casu conficiendi Sacramenta, neque minus, neq; magis probabilem, cum alia est certa sequi licet, quia hæc solum tuta est, ut conficiatur, in cæteris verò casibus, in quibus quæritur, an quid liceat, magis probabilis est tuta, & nam sequi liceat?

Probatum duodecimo, Teologicè ex diui- nis scripturis. Prou. Qui amat periculū, pe- ribit in illo, quam sententiam procul dubio verissimam plerique antiqui Theologi in nostro casu citant; ex qua sic formo argumē- tū. Qui nō vitat quantū potest periculū pec- candi materialiter, quod quantum potest; nempè adhibita morali diligentia vitare te-  
I  
ne-

netur, iste amat periculum, & perit, in illo, seu peccat formaliter: sed qui minus probabilem sequitur, relicta probabiliore, non vitat quantum potest periculum peccandi materialiter, quod quantum potest, seu adhibita morali diligētia vitare tenetur; ergo, &c. Maior videtur evidens, & cōceditur ab omnibus, nam omnes afferunt, debere fieri moralem diligentiam in agibilibus, vt verum, & licitum cognoscatur, & falsum, & illicitū vitetur, & nisi, quis illam adhibeat, non excusatur de ignorantia, aut errore. Minor etiā patet ex suprādictis, quia nemo dicet illum, qui in eligēda moneta, seu equo, eligat minus habentem veræ monetæ, seu boni equi signa, diligentiam moraliter debitam ac sufficientem adhibuisse, vt bonam monetam, & bonum equum eligeret; consequentia currit.

Probatur decimotertio, Eccles. 19. Qui cito credit, leuis est corde, & in rebus dubijs non est de facili præstandus assensus, vt docet S. Thomas quodlib. 3. art. 10. respondens quæstioni ab ipso propositæ. An auditores diuersum Magistrum, tenentium diuersas opiniones, excusentur à peccato erroris, si opi-

opiniones Magistrorū sequantur, qui proinde cum dicit in rebus dubijs non esse de facili præstandum assensum, intelligit de dubio, quod nascitur ex diuersitate opinionum, adeoque peccare illum, qui illas non examinat, vt sequatur veras, sed faciliē sequitur, vtrius ex auctoritate alicuius Doctoris; & quodlib. 8. art. 13. asserit, cum sunt contrariæ opiniones, oportere ad hoc, vt quis non peccet, vt ex contrarijs opinionibus in nullam dubitationem adducatur, & post adhibitam diligentiam non inueniat aliquid, quod eū moueat, ad hoc, quod sit illicitū, seu ad putandum, quod illud quod est acturus, sit illicitum, sed qui sequitur minus probabilem, relicta probabiliore inueniat aliquid, quod eum mouet ad opinandum, quod sit illicitū, imò quod plus mouet, quam moueat, quod probat esse licitum, & ex contrarietate opinionem incidit in dubium, cum non sit ratio, cur magis esse licitum, quod illicitum opinetur; imò in deteriori statu est, & magis culpabiliter agit, quam qui est in dubio, quia agit contra inclinationem intellectus in alteram partem, quod est dictamen rationis propter maiora motiua, quæ sunt in magis

probabili, quàm relinquit; ergo iste, & in dubijs, imò magis apparentibus falsis, quàm veris præstat facile assensum contra S. Doctorem, & cito credit, adeoq; leuis est corde, iuxta diuinum testimonium, idest imprudenter agi, & peccat.

Probatur decimoquarto, Iob 29. Causam quã nesciebã diligentissimè inuestigabã, certe non ob aliud id faciebat vir iustus, nisi vt verum assequeretur, & quod rectum est iudicaret; sed qui minus probabilem sequitur, eo quod sit alicuius Doctõris, non diligentissimè inuestigat, vt verum assequatur, vt supra diximus de monetam, & equum eligente. Et patet cum quis nobis interrogantibus viam, vnus respondet hanc, & alter parisi auctoritatis oppositam, quod tunc non credimus vni magis, quàm alteri, nisi simus leues corde, quantumlibet illos viam satis callere putaremus, quia quantum vnus facit credibile, tantum alter facit incredibile esse hanc, & sic dubij remanemus, & adhuc maiorẽ diligentiam adhibere debemus, vt verum cognoscamus; ergo multo magis, qui assentitur minus probabili contra magis probabilem, nõ adhibet debitã diligentiam, & peccat.

Pro-

Probatur decimoquinto, lib. 3. Regũ c. 12. Respondit Rex populo dura, derelicto consilio seniorum, quod ei dederant, & locutus est eis secundum consilium iuuenum, tunc sic reprehenditur Roboã, quod secutus sit consilium deterius, non enim apparet, quod etiã illud aliquam probabilitatem non haberet, tractandum videlicet esse populum dure, ne liberè sic loqui regi, & seditionem inchoare assuesceret; sed quia iuniorum consilium prætulit consilio seniorum, nõ alia certe de causa, nisi quia melius istud, quàm illud censendum est; sed qui sequitur minus probabilem, probaliore relicta, consilium sequitur deterius, & minus sapientum; ergo reprehendendus est; & sanè si minus probabiles opiniones sequi licet, viuere licet secundum consilium minus sapientum, imò vt plurimum errantium, nam ex contradictorijs vnã tantum veram esse necesse est, & vt plurimũ esse debet probabilior, & magis sapiens æstimator rerum est, qui secundum pondera ipsarum iudicat, quæ sunt momenta rationum.

Probatur decimosexto, ex S. Auguino, quem supra retuli pro nostra sententia dicit



enim, ut refertur cap. in canonicis d. 19. in illis scripturis, quæ non ab omnibus recipiuntur, præponendas esse eas, quas plures grauiorisque recipiunt his, quas pauciores, minorisque auctoritatis Ecclesiæ admittunt; ergo ex Augustino iuxta maiora, & grauiora motiua est iudicandum; ergo probabilior semper sequenda.

Probatur decimosextimo, ex S. Thoma illo opusc. 8. cit. sic qui ex opinionibus contrarijs dubitat aliquid esse licitum, vel illicitum, si facit peccat, sed sequitur minus probabilem, non abstulit dubium de illicito; ergo peccat. Minor probatur, non tollitur dubium de illicito practice, nisi iudicetur practice esse licitum, sed qui sequitur minus probabilem, non habet, unde formet hoc iudicium, quod sit licitum; ergo non tollit dubium; maior patet. Minor probatur; quia peto unde formet hoc iudicium; an quia licitum est sequi opinionem, quæ asserit esse licitum, cum sit probabilis opinio; sed primo, hæc est petitio principij; quia de duabus probabilibus oppositis quæstio est, an possit quis sequi vnâquâlibet probabilem; secundo dubium tollendum videre oportet, quodnam erat, du-

non enim erat dubium, an opinio vtraque esset probabilis, sed vtra esset vera, an illa quæ asserit esse licitum, an illa quæ negat licitum, & asserit illicitum; hoc est enim dubitare, an sit licitum, vel illicitum, sed cum hoc quod sit probabilis vtraque, adhuc remanet dubium, vtra sit vera; ergo per hoc solum, quod est probabilis, non est sublatum dubium, quod erat, & sic non licet illam sequi. Tertio, dubium remanet, cum æquales sunt rationes pro vtraque ex Syluestro 4. dubium, qui citat ibi S. Thomam, & Aristotelem, remanet inquam dubium ex contrarijs duabus opinionibus, quænam sit vera, & sic an sit licitum, ut vna asserit, an illicitam, ut altera, & peccat, tunc ex S. Thoma qui facit, seu qui vnâ sequitur cum hoc dubio; ergo multo magis peccat, qui sequitur minus probabilem, quia hic non solum dubitat, sed credit, seu opinatur illicitum, quod probo. Quia opinari non est liberum; ergo illam oportet opinari, quæ habet maiora motiua, qualis est magis probabilis, sed illa ex suppositione asserit illicitum; ergo non potest hic, nisi opinari tale opus esse illicitum; ergo cum hic qui sequitur minus probabilem, opinetur il-

licitum esse opus, & faciat illud contra cōscientiam, & ex peruersitate voluntatis, magis peccat, quàm qui agit cum dubio. Quarto, non potest qui sequitur minus probabile, hoc iudiciū practicum formare, quod opus sit licitum; ergo, &c. Antecedens probatur, maiora motiua sunt pro illicito; ergo non potest quis formare iudiciū practicum, quod sit licitum. Consequentia patet, quia non est in nobis ex Aristotele, formare iudicia, seu opinari; Antecedens probatur, quia ex suppositione magis probabilis est illa, quæ asserit illicitum; ergo habet maiora motiua, & hoc argumentum, quod puto demonstratiuum, optimè ac diligentissimè aduerte, quia ex concessis ab aduersarijs, quibus in cōfesso est debere nos, ad hoc, vt licitè agamus, habere practicum probabile iudiciū, quod opus sit licitum, nec solum ex concessis ab aduersarijs, sed etiam ex euidēter notis; probat nostram conclusionem, quare in capite apponendum, & iterum repetendum.

Probatur igitur, non appono numerum, quia iam est dictum, quia vt quis prudenter, & rectè operetur, debet habere probabile iudiciū, quod licitum sit illud, quod opera-

tu

tur ( hoc est iudiciū practicum vltimum, quod dubium continere non debet ) sed qui sequitur minus probabilem, non potest habere hoc probabile iudiciū; ergo, &c. Maior est clara, & à Sanchez, & omnibus concessa; minor etiam est clara, quia habens fortiora motiua pro illicito, non potest habere iudiciū probabile de licito, cum opinari, seu iudicare probabiliter in nobis nō sit, sed sequatur motiua fortiora, qualia non sunt in minus probabili, sed in opposita, & sic consequentia claudit.

Probatur decimo octauo, ex eodē S. Thoma; vult enim S. Doctor quodlib. 8. art. 13. in contrarietate opinionum, si vna amplectenda est, ita nobis alteram improbabilem videri, vt nihil nos moueat quin alteram indubitatam teneamus; quanto minus igitur ille concederet posse nos illam amplecti, cuius contraria ita nos moueat, vt maiora veritatis argumenta habere illam censeamus; quàm longè quæso distant à sensu tanti Doctoris, qui quantūuis reclamante conscientia, quæ sequitur validiores rationes, & fortiora motiua, declinare illam volunt in eam partem; inquam præponderante parte

con-

contrariā; nullo modo, neq; etiam Physicē; inclinari potest; nonne hoc est formare conscientiam contra conscientiam, & opinari non secundum apparentem rei veritatem, sed fingere verum ex nostro arbitrio?

Probatur decimonono, legaliter ex Theodosij edicto, quod lege apud Varoniu anno Domini 435. quod sic habebat, vbi diuersarū sententiā proferuntur, potius numerus vincat auctorum, vel si numerus æqualis sit, eius partis præcedat auctoritas, in qua excellentis ingenij vir Papinianus emineat, qui vt singulos vincit, ita cedit duobus; at si magis probabilis in argumentis extrinsecis sequenda est publico tanti Imperatoris arbitrio. Idē etiam faciendum in intrinsecis, idem etiam in intrinsecis, & extrinsecis simul perpensis; ergo, &c.

Probatur vigesimo, ex receptissima, & communissima consuetudine ciuitatum, Rerum publicarum, Regnorum, ac proinde totius Orbis iudicio, decidi enim solent, ac finiti, vbiq; controuersia ad plura suffragia, sequendo probabiliorē per extrinseca argumenta, & nūquam duo, vel tres ex vna parte pluris estimantur, quā plurimi ex altera, præ-

præsertim iudicio paribus, neque cēsent vquam sequendam partem minorem quamquam probabilem alioqui per se, at in comparatione alterius reprobendam; vt mirum sit, ac magnopere dolendum in rebus tantum animæ, & causis Dei tanta cum laxitate, ac libertate ad dictum vnius, aut alterius sine debita discussione, & reclamantibus pluribus, & rationibus, & auctoritatibus controuersias modo terminari.

Ad argumenta contrariæ sententiæ iam respondendum est. Ad primum, nego minorem; quia opinio probabilis in comparatione oppositæ magis probabilis, nō potest generare in aliquo iudicium probabile, nam vt dixi, opinari non est liberū, sed sequitur motiua rei fortiora, igitur inter duas partes, seu opiniones probabiles positus intellectus opinari non potest, seu præstare assensum probabilem illi, quæ habet debiliora motiua; & hoc ex Philosopho, & ratione ostendimus perspicuè quæstione secunda, quare iudiciū probabile de minus probabili in cōparatione magis probabilis habere nō potest, haberet tamen illud, si vna tantū esset probabilis, & non altera, & propterea probabilis, etiam mi-

minus probabilis appellari potest, sed in cō-  
paratione magis probabilis non est, imō re-  
probabilis, quia iudiciū probabile generare  
nō potest. Neq; te fallat, quod minus proba-  
bilis appelletur opinio, ac proinde videatur  
esse iudiciū probabile; nā appellatur opinio,  
quia potuit esse, vt de facto fuit, vt quibusdā  
illa, quæ videtur tibi minus probabilis, visa  
sit magis probabilis, & hi propterea illā opi-  
nari potuerunt, seu de illa habere probabile  
iudiciū, at si visa esset etiam illis minus pro-  
babilis, profecto in cōparatione magis pro-  
babilis, nec illi, nec vllus vnquam præstare  
illi potest assensum probabilem, quod est il-  
lā opinari, seu esse eius opinionis, quia opi-  
nari non est in nobis, sed sequitur fortiora  
motiua. Neque dicas pariter, opinionē alio-  
rum facio meam, quia non potest hoc facere  
propter opinionem cōtrariam aliorum, ma-  
gis ponderantem in tuo intellectu, ac proin-  
de omnino verantem, vt tuus intellectus in-  
clinetur in assensum alterius; vnde vides duo  
manifesta. Primum, ruīnam fundamenti ad-  
uersariorum, qui ex eo quod opinio aliquo-  
rum sit probabilis putarunt me posse illā pa-  
riter opinari, seu præstare illi probabilem as-  
sen-

sensum, quod impossibile est in compara-  
tione alterius oppositæ probabilioris. Secun-  
dum, quod euidēs est, & ex hoc primo infer-  
tur, non valere consequentiā, est opinio pro-  
babilis aliorum; ergo possum illam sequi, si-  
cut illi sequuti sunt; nā illi auctores sequuti  
sunt, si opinari, & non fingere voluerūt, quia  
ipsoꝝ intellectu maiora, & fortiora mo-  
tiua ex illa parte proposita sunt, alioqui nun-  
quam sic opinari potuissent, quia opinari nō  
est liberum, sed ex motiuis; tu verò sic opi-  
nari non potes ex illorum tantum opinio-  
ne, quia habes motiua maiora ex parte op-  
posita, siue intrinseca sint, siue extrinseca,  
hoc enim nihil refert, modo verè sint maio-  
ra, & fortiora, quæ assensum probabilem in-  
tellectus in suam partem trahunt. Quomodo  
igitur, o bone vir, & qua iusta ratione opi-  
nari potest licitum, exempli gratia, Cambiū  
recurfæ, quia quorundam est opinio proba-  
bilis, quod liceat, si aliorum esset ex altera  
parte, quod nō liceat, magis probabilis, plu-  
rimorū scilicet, & Doctōrum? Nosce igitur  
fallaciam argumenti huius primi, quia vide-  
licet probabilis opinio aliorum, non potest  
generate in aliquo probabile iudicium, seu  
pro-

probabilem assensum in comparatione oppositæ probabilioris.

Ad secundum distinguo maiorem; existimans probabilem, seu opinionem probabilem secundum quid, nempe secundum quædam motiua, simpliciter autem, & respectiue non probabilem, eo quod non possit generare probabilem assensum, considerata cum altera opposita, & omnibus motiuis expensis, & secundum illam operans, non est imprudens, neque malus, nego: Existimans probabilem respectiue ad alteram oppositam, & simpliciter omnibus motiuis expensis, & secundum illam operans, non est imprudens, neque malus, concedo: Nō enim aliqua solum motiua expendenda sunt, sed omnia examinanda, & opiniones ponderandæ cum sunt contrariæ, vt rectè S. Thomas ex supradiectis, & in hoc sensu falsa est minor argumenti oppositi, & patet ad probationem maioris, quia qui sic operatur sine causa, & sine ratione probabiliter respectiue, & simpliciter.

Ad tertium respondimus cum S. Thoma q. præcedente.

Ad quartum distinguo consequens, sufficit, vt eligamus probabiliter opinata à nobis,

bis, cōcedo, à quibusdam alijs, cum alij plures, & grauiorēs opinentur contrariam, nego, vel sufficit, vt eligamus probabiliter opinata secundum quid, nego: Simpliciter, & omnibus consideratis, cōcedo: Quia sic tantum potest illi præstari probabilis assensus, vnde sic simpliciter est probabilis, & quia Deus requirit à nobis, vt omnia expēdamus ad hoc, vt verum, & licitam assequamur, & tunc sufficit, vt sequamur, quod probabiliter iudicamus verum, quare tūc, nego subsumptum.

Ad quintum nego primum antecedens: Nam sufficit diligētia moralis, & iuxta grauitatem, ac difficultatem dubij occurrentis proportionata, saltem vt sit in negotijs seculi, in quibus si opus sit, plura consilia expetuntur, & inuicem examinantur, & iudices sæculares audiūt Aduocatos, & Doctores, pro vtraque parte, & expendūt rationes, & probationes vtrinque adductas, cur non etiam idem fiat in negotijs animæ, & æternæ vitæ, & Dei? quamquam in communibus actionibus, & quotidianis satis per se apparet, quod sit licitum; vnde sicut graue non est in actionibus domesticis, atque politicis, humanum

com-

commodum spectantibus probabiliore[m] semper sequi partem, sicut omnes faciunt, ita neque graue debet videri in assequendo id, quod honestum est; cæterum in rebus dubijs, & difficultibus non oportet, vt inquit S. Thomas, cito præstare consensum, alioqui qui cito credit, ex diuino oraculo, leuis est corde, & ex Philosopho ad pauca respicientes facile enunciat. Secundo, nego consequentiam, quia minus probabilis simpliciter non est probabilis: non enim probabilem assensum generare potest ex dictis. Vnde qui illam sequitur, agit contra iudicium, seu dictamen rationis, & sic peccat; non solum ex negligentia, sed etiam ex malitia.

Ad sextum nego antecedens, vt patet, quia agit contra dictamen rationis, quæ nullo modo potest inclinare assensum in minus probabilem, in comparatione magis probabilis, quando dicitur quod non est in dubio; imò est in deteriore contradictione in ordine ad sequendam licite minus probabilem, quam is, qui est in dubio, quia dubitans, non propendet in hanc partem magis quam in illam, at hic propendet intellectus ad assensum magis probabilis tamquam veræ, &

minus probabilis, tanquam falsæ, neque aliter rebus, sic stantibus, præponderare potest; ergo qui falsam opinata sequitur, cõtra conscientiam agit, & plus peccat, quam qui est in dubio.

Ad septimum, negatur consequentia, vt patet ex supradictis: Quia peccat, non adhibendo diligentiam, cum teneatur, vt amplectatur, quod secundum se est licitum, imò facit contrarium, hoc autem est peccare formaliter.

Ad octauum, nego consequentiam: Ad probationem æquiuocaris, & falsa inuoluis distinguo igitur; Sufficit iudicium probabile de veritate huius, licitum est hoc agere, concedo: Sed tale iudicium, nunquam habetur de minus probabili, cum hæc habet oppositam magis probabilem negantem, quod sit licitum, & tamen istud iudicium probabile, est illud quod requiritur etiam ab aduersarijs, vt quis honeste agat; sufficit iudicium de probabilitate huius, nempe quo iudico, probabile esse, quod hoc opus sit licitum; nego; Quia cum iudicio de probabilitate, stat dubium de veritate, & stat etiam iudicium de falsitate, quia existi-

mo aliquam opinionem probabilem, & adhuc existimo falsam; ergo non est iudicium hoc, quod sufficiat ad honestè agendum, & male etiam vocas illud iudicium probabile: nam de probabilitate habetur iudiciū scientificum, vide supra.

Ad nouū, nego antecedens: Quia opinari non est liberum ex Philosopho, & ratione; vnde nemo potest, non solum moraliter, sed neque Physicè opinari, nisi vt verè, ac de facto opinatur secūdū motiua, quæ habet maiora, & fortiora, quomodo; ergo potest, quis opinari cōtra id, quod opinatur? Nonne hæc manifestè, se destruunt? Si diceres, potest opinari contra id, quod opinabatur propter aliquā nouā rationē, concederē: si diceres etiā potest opinari ex principijs extrinsecis contra id, quod opinatur ex intrinsecis, quia præfert in iudicando auctoritatem, & perspicaciam aliorum rationibus, & perspicaciæ propriæ, etiam concederem, sed tunc nihil cōtra me, quia magis probabilis est ipsi opinio aliorum, quàm opinio, quæ aliquid esset propria, si fideret rationibus, & perspicaciæ propriæ, sed oportet, vt habeat fundamentū rationis, sic præferendi illam partem, nempe  
quia

quia sunt plures, verbi gratia, & Doctores, & qui proprias ipsius rationes expendere, vel expēditū putandi sunt, & tunc non agit cōtra iudicium, aut opinionem propriam; sed contra iudicium, & opinionem, quæ esset propria circa honestatem illius actionis, nisi motiuis intrinsecis, quæ ipse habet, præponderarent, & fortius mouerent extrinseca auctoritatum; quare simpliciter opinatur iuxta magis probabile, & iuxta fortiora motiua; quod si iste, qui suam quàm habet opinionē fundatam in intrinsecis, relinquit propter fortiora motiua extrinseca, ultra intrinseca, quæ habet, haberet etiā pro se extrinseca auctoritatū, paria auctoritatibus oppositis, tūc non posset opinari contra tuam, quàm haberet, sed hanc habeat necesse est, quia fortiora sunt huius motiua, quare probabilior semper sequenda est.

Ad decimū concessa maiore, nego minorem, quia subditus in eò, in quo est subditus, & in quo superior non aduersatur diuinæ volūtati, seu legi eò quod iuste imperat; putans se rem licitam præcipere, non suum; sed superioris sequi debet arbitrium; vnde iam sic operari licet, imò tenetur, quare se

esse licitum, imò sic esse faciendum ex arbitrio superioris iudicat, adeoque, nec agit contra propriam conscientiam, neque minus probabilem opinionem sequitur obediendo, sed sequitur certam: certo enim iudicat ex motivo obedientiae, sic licitum esse agere, imò sic esse agendum: quare illa actio imperata dupliciter potest considerari, vel ut pendet à solo arbitrio subditi, & sic illicita esset, quia contra dictamen rationis, vel ut pendet ab arbitrio superioris, habentis iustam causam praecipiedi, quia ipse opinatur rem contrario modo se habere, ac opinatur subditus, & non manifestè errat, & tunc cum suspensione proprii iudicij circa talem actionem secundum se, licita potest iudicari ex motivo obedientiae, neque est contra dictamen rationis, imò secundum dictamen, quia ratio dicat, ut cum res, certa non est, an secundum se sit licita, vel illicita non suo se subditus, sed superioris regat arbitrio. Quare tunc subditus agit secundum propriam conscientiam, & certo sciens ita agendum, quia obediendum; non igitur agit contra propriam conscientiam, aut sequitur minus probabilem partem, quia non respicit actionem,

vt

ut pendet à suo, sed ut pendere debet ab alterius iudicio, quomodo certum esset esse ipsi licitam, quia ex obedientia fit, quare nego primam consequentiam, & deinde subsumptam, & secundam consequentiam, quia sequitur subditus opinionem propriam, siue scientiam, quia iudicat obediendum in re incerta, non potest autem sic iudicare respectu viri docti, cui non est subditus, quia nullus est tanta auctoritas, qua doctus vir est, ut eius arbitrium sequi quis tuto possit, imò teneatur, sed examinanda sunt momenta rationum, & potera auctoritatum, & melior pars sequenda: nam vir vnus doctus, non est audiendus, cum plures pariter docti contrarium opinantur, si sola spectetur auctoritas.

Adde quod ex sacro supra cum peccet, qui sequitur minus probabilem notabiliter, si talis iudicio fraude mirum esset opinio superioris, non tenetur subditus illam sequi.

Obijcies multa falsa sunt probabiliora veris; ergo multa vera sunt minus probabilia falsis; ergo licet sequi minus probabilia, cum vera sint.

Respondeo primo, negando secundam consequentiam: sicut non valet haec; multi



qui videntur amici sæpè plus lædunt; quàm qui videntur inimici; ergo tam ijs, qui videntur inimici, quàm ijs, qui videntur amici, credere debemus nos ac nostra.

Respōdeo secūdo distinguendo, si multa falsa, itaut post diligētē discursionē sint plura, quàm vera, nego; quia multo plura vera sunt probabiliora falsis, alioqui potētia, quæ est in ratione ad veritatem cognoscendam, vt in pluribus falleretur, quod est inconueniens, & non esset sequendum lumen rationis, sed contrarium; itaut sint pauuora multo quàm vera, & sic concedo, sed tunc secūda consequentia nulla est.

Respondeo tertio, hoc argumentum nimis probare, quia probaret primo, vt dixi quòd lumen rationis non esset sequendum, sed indiscretè tam vera, quàm falsa appariētia amplectēda, neq; sufficeret fides, & opinio de honestate actionis secundū se ad hoc, vt licitè quis ageret contra ea, quæ in prima nostra quæstione concedere ostendimus ipsos aduersarios: nam stante fidē, & opinionē de aliqua actione, potest esse, vt quis fallatur; Ideò enim est formido, cum opinione, & fide, & consequenter potest esse, vt contra-

ria

ria sit vera, non tamen ideò possum istam sequi, quia agerem contra fidem; ergo nō ideò quia potest esse, vt contraria sit vera, si rationes adhuc, & motiua sint inclinantia in contrariam, & facientia fidem, possum alteram sequi, & sic neque quia aliquando deceptus sum in mea opinione, neque quia multa falsa sunt probabiliora veris, quia sic vt dixi, possem agere contra opinionem, & fidem.

Deinde in dubio liceret agere sine peccato, quod nullus dicit, & est cōtra illud Apostoli, quod non est ex fide, peccatum est. At certè minus sunt ex fide minus probabilia, quàm dubia, vt suprā ostendimus; quia dubia neq; assensum, neque dissensum mouent; at minus probabilia in comparatione magis probabilium plus mouent, seu pariunt dissensum, quàm assensum.

Respondeo quarto, negando vltimam consequentiam, quia iudicium practicum directum à prudentia semper est verum, vt prima quæstione probauimus; at prudentia supponit diligētē consultationem, & iuxta illam rectam electionem, qualis non est, si minus probabilia eligantur, vt suprā ostensum est; vnde iudicium practicum sequens minus

K 4

pro-

probabilia, est semper falsum, quia non est conforme rectæ electioni; unde ex Aristotele sumitur: cius veritas; de quo latius alibi.

## QVÆSTIO VI.

*Utrum ex duabus contrarijs opinionibus æquè probabilibus licitum sit utramque sequi, vel alteram.*

**A**DVERTE. Primo supponere me, quod est indubitatum, sæpè tam in materia speculatiua, quàm etiam practica, seu morali esse diuersas, & etiã cõtrarias opiniones Doctorum, quorum aliquis circa eandem quæstionem sequitur affirmatiuam partem, alijs negatiuam, vt in speculabilibus, an idẽ corpus possit esse in pluribus locis per diuinam omnipotentiam, S. Thomas cum suis negat, alij multi concedũt. In practicis pariter sunt insignes Doctores, qui asserunt posse iudicẽ, & teneri damnare reum cognitum à se priuata scientia innocentem: conuictum tamen testibus omni exceptione maioribus, & procedendo secundum allegata, & probata; cõtra verò alij censent neque teneri, neque

licite

licite posse talem damnare. Quærimus igitur hic, an præsertim in materia morum, in qua contingit non solum errare per intellectum, sed etiam peccare in Deum, legem transgrediendo, liceat ex duabus opinionibus æquè probabilibus contrarijs sequi vtrãque, vel hanc, vel illam pro libito, & modo hanc, & modo illam.

Aduerte secundo, non omnem probabilitatem sufficere ex iam dictis, ad hoc, vt possit quis opinari, & licite sequi in praxi aliquam propositionem, siue opinionem aliorum: nam cum sæpè probabilis sit vtrãque cõtradictoria, & illa videlicet, quæ affirmat licitum esse habere plures præbendas, & illa, quæ negat; nam probabile esse, non est aliud, quàm veram cum aliquo fundamento non leui apparere, potest autem vtrãque contradictoria per diuersa fundamenta rationum, siue media cognoscendi apparere vera, & sic iudicari ab intellectu probabilis, adeoq; res, vt apparet per diuersa media cognoscendi, apparebit modo esse, & modo nõ esse, esse licitam, & non esse licitam, quod est vtrãque contradictoriam esse probabilem, res ergo, vt apparet; vtrãque modo contrario apparet,

paret, & cum ab intellectu iudicatur, vt appa-rens, assentiri potest, quod secundum vtrā-que partem contradictionis apparet, quod est esse vtramque probabilem; atqui res, vt est in se, non potest, nisi vno modo se habere, vnde iudicium intellectus de illa, vt apparet, potest vtroque modo opposito se habere, nēpè iudicare de illa, vt apparet, quod vtraque apparet vera per diuersa media, & sic vtraque est probabilis; sed iudicium de illa, vt est, non potest, nisi vno modo se habere, sicut neque res, non nisi vno modo habere se potest. Ab eò autem, quod in re apparet, seu quod est probabile procedit intellectus ad iudicandum de eò, quod est; & si quidem vtroque modo, seu secundum vtramque cō-  
tradictionis partem æquè appareat, cum non possit, nisi vno modo esse, non potest iudicare intellectus, an sit, vel non sit, nō enim potest iudicare vtrumque, quia de re, vt est; nō potest iudicari, nisi quod vno modo se habeat, quia non nisi vno modo se habere potest in contradictorijs, nēpè, vel esse, vel nō esse, licet vtroque modo possit apparere; cū ergo ad iudicandum de re, vt est, debeat intellectus iudicare vnum tantum, neque ha-  
beat

beat rationem vnius magis, quàm alterius, neutrum iudicare potest, si modo iudicandū est non ad libitum, quomodo fingeret ex arbitrio, non rem iudicaret, sed secundum rei momenta, & argumenta, ad hoc, vt illi conformetur; si autem vno modo tantum, vel vno modo magis appareat, non potest iudicare, nisi secundum hunc, si debet in iudicādo rei conformari: si enim iudicaret contrarium, relinquendo hunc, ad libitum, & non rem imitās iudicaret, quod est fingere. Cum ergo res de qua quæritur, seu quæstio duobus modis oppositis, possit apparere per diuersa media, scilicet vera, & falsa, ac proinde vtraque pars contradictionis probabilis, & quidem æquè, aut quasi æquè ex vtraque parte, & tunc intellectus suspensus maneat ad iudicandum de re, vt est, verbi gratia, si sit actio licita, vel non licita, quia de hoc non potest iudicare, nisi vno modo, & sic vtrumque iudicare non potest, sicut nec vtrumque potest esse, neque sit ratio iudicandi magis vnum, quàm alterum; ideò stat intellectum esse dubium, & suspensum ad iudicandum de re, vt est, etiam si iudicare possit de re, vt apparet; quare poterit quidē tunc iudicare probabile

babile esse, rem esse licitam, & probabile esse rem esse illicitam, sed nunquam poterit proferre hoc iudiciū, quod res sit licita, sed suspensus in hoc, & dubius manebit; & hoc dico de quolibet iudicio etiam probabili, quia affirmando de re, ut est, cum debeat affirmare vno tantum modo, non habet motiū à re, affirmādi vnum magis quā alterum, quare neque probabiliter, neque certo affirmare potest, res est licita, licet possit affirmare, probabile est, rem esse licitam, & probabile est, rem non esse licitam; quia hoc est iudicium de re, non pro, ut est, quomodo se habet vno tantū modo, sed de re, prout apparet, quo pacto utroq; modo se habet. Igitur intellectus, cum iudicat vtrumque esse æquē, vel quasi æquē probabile, nam parum pro nihilo reputatur, in dubio est, an sit, vel non sit secundum rem, & non iam secundum apparentiam, ac proinde in dubio est, an res sit ita, vel non ita, sit vera, vel falsa, sit licita, vel non licita, & sic cum quaeritur, an aliqua actio sit licita, quantumvis intellectus iudicet probabilem esse, æquē vtramque contradictionis, nempe & quod licita sit, & quod non licita, in dubio tamen

remanebit, neque poterit vnum de duobus iudicare etiam probabiliter, an sit licita, vel non sit licita, quia tale iudicium vnius tantum de re, non habet à re motiū vllum ad iudicandum. Hinc patet primum aliud esse iudicare, aliquid esse probabile, & iudicare probabiliter aliquid esse; quia primum iudicium est de re, ut apparet, seu de apparentia rei, quæ utroque modo, & affirmatiuē, & negatiuē se habere potest, & sic vtraque pars contradictionis iudicari probabilis; secundum vero iudicium est de re, ut est, seu de esse ipsius rei, quod vno tantum modo, vel affirmatiuē scilicet, vel negatiuē se habere potest, & sic vna tantum pars contradictionis iudicari, quod sit, vel non sit. Quare iudicium probabile de re vno tantum modo esse potest, vnde rectē dixit Aristoteles opinari non esse liberum, quia non est ad vtramque partē contradictionis, sed ad vnā, & ad illam, quæ habet motiua ad eliciendum assensum; iudicium vero de re, quod sit probabile, vtroque modo esse potest, & affirmatiuē, & negatiuē; atque vtiq; hoc dixit in multis Doctores, ut sæpe dixi, non enim posse nos opinari vtramque con-

tradictionis partem, & in praxi sequi, affirmassent. Patet hinc secundo intellectu inter duas partes æquè probabiles positum verè, ac proprie dubium remanere ad proferendū iudicium de re, vt est: nam cum vno modo tantum proferrè debeat, affirmandò scilicet, vel negando non habet vllum motiuum, seu rationem sufficientem ad proferendum tale iudiciū. Patet tertio, quod initio huius aduertendi proposuimus, non quamlibet probabilitatem sufficere ad hoc, vt possit quis opinari, ac licitè sequi in praxi aliquam propositionem, seu opinionem aliorum, quia cū probabilitate vtriusque partis æquali, vel quasi æquali, non potest quis opinari vnum, & iudicare probabiliter de re, verbi gratia, quod sit licita; quia autem ferè in moralibus probabilia tantum sunt agibilia, adeòque sequi in praxi probabilitatem, necesse est aliquando licere. Videndum restat, quænam probabilitas ad agendum sufficiat, quæ verò non sufficiat.

Aduerte tertio, verificari has duas propositiones, quod vtraque pars quæstionis contradictoria est probabilis, & non est probabilis vtramque partem contradictionis esse veram;

ram; quod prima propositio vera sit, patet ex supràdictis. Secundam verò etiam veram esse patet, quia sicut probabile non est vtramque partem contradictionis esse veram, ita neque est probabile. Hinc autè sequitur, quod verum esse non possit id, quod quidam dicunt, licitum esse sequi in opinionibus probabilibus vtramque partem contradictionis, eò quia possumus sequi licitè, quod est probabile; nõ potest inquam hoc eorum dictum esse verum, quia sic licite sequeremur, quod est probabilis, & quod non est probabile; nam cū non sit probabile vtramque partem contradictionis esse veram, si licite possemus sequi, quod est probabile, possemus licitè sequi, quod non est probabile esse verum; vnde committitur magna contradictio. Oportet igitur distinguere de probabili, quod possumus sequi. Nã aliud est probabile secundum quid, aliud probabile simpliciter, & quidè probabilis secundum quid dicitur illa propositio, quæ secundum aliquod medium, seu motiuum talis est, licet secundum aliud ipsa non sit probabilis, sed contraria; illa verò simpliciter dicitur probabilis, quæ attetis nõ tantum aliquibus medijs, sed omnibus, per quæ illius veritas cognoscibilis est, expens;

pro-

probabilis inuenitur. Et quidē cū vtraq; pars contradictionis est probabilis nō potest esse; nisi secundum aliqua media, quia secundum hęc quidem vera apparet vna pars, secundū alia vero, apparet vera altera cōtradictoria, nam idem secundum idem appareret idem; & nō oppositum; at omnibus simul, & inuicē expensis ad iudicandum ex illis de re, nō nisi vno modo apparere potest, vel affirmatiuē, vel negatiuē, vel dubiē, non magis vno modo, quā opposito; Quare nō vtraq; nēpē affirmatiua; & negatiua omnibus expensis simul, & inuicem apparere potest vera; quia vel illa, quæ sunt pro vna parte, cōtra alterā, habent victoriā, inuicem; & simul expensa, vel vincuntur ipsa, vel in dubio stat victoriā partis vtriusque; Et si quidem vna pars vincit, illa apparet vera, & dicitur probabilis simpliciter, seu omnibus expensis, si neutra vincit, neutra pariter apparet vera simpliciter, sed tantum secundum quid, & non potest discerni, aut iudicari aliquid vnum simpliciter, nēpē quod sit vera, vel falsa, sed remanet dubia, quia intellectus, qui vt de re iudicet, vnum simpliciter iudicare debet, nō enim potest iudicare, quod partim vera, partim

tim falsa sit, partim licita, partim non licita, suspensus remanet necessario, & dubius, & sic res, seu quæstio simpliciter dicitur non probabilis, neque improbabilis, sed dubia. Cum igitur iudicium, quod ferri debet de re ab intellectu, an videlicet licita sit, vel non licita, vera, vel falsa, quodque debet precedere electionem, non debeat esse de re, quatenus est cognoscibilis per aliqua media, sed quatenus est cognoscibilis moraliter per omnia; quia alioqui non esset iudicium prudens, sed ad pauca respicientis, quales sunt imprudentes, & cito credentes, & alias si solum per aliqua media, & non per omnia iudicetur; possit contingere error, sicut sæpē contingit: nam omnibus consideratis, quod per aliqua probabile prius videbatur, iam nō videtur probabile, ideō non sufficit ad prudenter eligendum, quod probabile sit aliquid secundum quid, sed debet esse probabile simpliciter, quia alioqui non esset facta debita diligentia ad verum inquirendum, nēpē omnia considerando, & inspiciendo, & sic error esset culpabilis. Ex quo patet, quod illa propositio, sufficit in moralibus probabilitas, vera est de probabilitate simpliciter, non

aurem de probabilitate secundum quid, quia per hanc non iudicatur de re simpliciter, neque iudicatur de illa secundum debitam diligentiam, quæ debet adhiberi in considerando, quæ est, ut expendatur inuicem, ac simul omnia media, per quæ moraliter cognoscibilis, & iudicabilis est, quo solo modo res potest esse simpliciter opinabilis; nam cum per aliqua probabilis secundum unam partem contradictionis, & per alia æquæ probabilis est secundum alteram, non est opinabilis, quia in neutram inclinari intellectus potest, ut præstet illi probabile assensum, & licet de utriusque partis probabilitate secundum quid scientificè iudicet; de veritate tamen rei dubius manet. Et hæc est ratio validissima, ut ego quidem existimo, & per præfatam distinctionem rem totam declarans, & detegens errorem, siue fallaciam, quæ orta est in hac materia confundendo probabilitatem simpliciter, quæ sufficit ad prudenter eligendum cum probabilitate secundum quid, quæ minimè sufficit. His igitur prænotatis, ut quæstioni respondeamus.

Prima sententia affirmat, posse unumquemque ex duabus contrariis opinionibus, æquæ pro-

probabilibus utraque sequi, seu modo hanc, modo illam licitè, & absque peccato, modo absit scandalum est eorum, qui minus probabilem asserunt licere sequi, de quibus supra.

Probatur primò, ambæ opiniones æquæ probabiles iudicantur, sed in moralibus licet sequi, quod est probabile; ergo licet ambas sequi.

Probatur secundo, opinio tollit dubium; ergo si sum in dubio de re aliqua, seu de aliqua quæstione, per opinionem aliorum possum illud deponere; ergo possum sequi utraque probabilem opinionem.

Secunda sententia negat, estque plurimum, & magni nominis, quos citauimus infra pro nostra asseritione.

Dico primo: Duarum opinionum oppositarum æquæ probabilium, non licere utramque sequi, nisi utraque aliunde sit tuta.

Explicatur pro intelligentia: Non idem est esse opinionem probabilem, aut probabiliorem, & tutam, aut tutiorem, quod bene notauit Sanchez citato cap. 9. 1. Decal. Diana verò de opinione probabili, & alij quidam sine discussione confundunt.

Nam probabilitas maior, vel minor, respicit motiva rationum magis, vel minus inclinantium intellectum, siue inclinent magis ad partem, quæ certissimè est sine peccato, siue ad eam, quæ potest esse, & formidari potest esse cū peccato. Tuta verò, vel magis tuta dicitur opinio, quatenùs, aut simpliciter, aut magis distat à periculo peccati; vnde aliqua opinio potest esse probabilior altera, & tamè minus tuta, quàm sit illa, verbi gratia, quòd quis statim, atquè peccauit, teneatur confiteri, fuit opinio quorundam magis tuta, sed tamen minus probabilis; erit igitur opinio, seu propositio tuta, quatenùs erit absquè periculo peccandi, erit probabilis, quatenùs inclinare poterit intellectu ad prestandum illi assensum, sic explicata propositio. Est Aristotelis, qui negat liberū esse opinari, illo tex. 2. de anima, supra citato; at sic liberum esset S. Thomæ, qui opusculo 8. art. 13. apertè solum concedit posse nos in contrarietate opinionum licitè solum illam sequi, quàm ita veram existimamus, vt ab altera opposita, nihil intellectus moueatur per rationes, seu motiua illius, quare si est vtraque æquè probabilis, sancti Doctoris iudicio eligi

elegi vtraque minimè potest, cum in vna est peccandi periculum. Adde quòd concedit opusculo 3. Angelicus in alijs, quæ ad mores nō pertinent vtramquè sequi nos, vel defendere posse, at non in ijs, quæ ad mores pertinent, in quibus scilicet est peccandi periculum. Scoti loco allegato quæst. 5. vbi cū sunt duæ opiniones quarum vna est probabilior altera, dicit non sine peccato aliquem se exponere dubio, sequendo scilicet minus probabilem; at eadem ratio est, cur sit dubium cum periculo peccandi, cum sunt æquè probabiles, & non æquè tutæ, vt patet Gabr. vt manifestum redditur ex verbis citatis quæst. 5. quæ non repeto Maioris 4. quæst. 2. prol. apertissimè Ioann. Cæcellarij Parisiensis, vide supra quæst. 5. lucidissimam de hoc ipsius sententiam Conradi de contractibus, quæst. 100. vbi concedit, quòd potest quis in contrarietate opinionum vnā sequi, dummodo formet sibi bonam conscientiam; sed benè subdit, quod bona conscientia, quæ formanda est, stare non potest, cum æquilibri conscientia, dictante pariter, & quod sit peccatum secundum aliquas rationes, & secundum alias, quod non sit peccatū, quia in tali



dubio non potest formari bona, & non dubitativa consciētia; nam vt dicit Philosophus, non dubitare, cum dubitandum est; & cetera apud ipsum legere potest, & ibid. conc. 1. ait, quando agens habet æquilibrium consciētia, quod peccet, & quod non peccet, peccat. Syluestri v. dub. & v. opinio, vbi ad hoc propositū multa ex S. Thoma, & alijs Theologis egregie colligit; ait enim dubium probabile, quod distinguit a scrupuloso, est quando rationes probabiles ex vtraque parte sunt quasi æquales, & in tali dubio operando, quis peccat. Subdit iterum, si probabilitas hinc inde esset æqualis, tutior est eligenda necessario, quando ex electione alterius imminet periculum peccati mortalis; dicit ibidem pariter, quod secundum Philosophū & S. Thomam 30. dist. 17. dubium est contrariarum rationum æqualitas, & dist. 18. artic. 14. ad secundum dubitatio inquit sanctus Doctor causatur, quando aliquis rationem eius, quod querit, & de quo contraria apparent, videre non potest. Et alibi idem S. Doctor, dubium est, cum intellectus non habet sufficientiam motiua ad veritatem cognoscendam. Vnde, subdit Syluester, proprie homo du-

dubitat de aliquo, vel circa aliquid, quando habet rationes ad vtramque partem æqualiter, vel quasi æqualiter mouentes, & v. opinio; opinio inquit est, quæ habet credulitatē fundatam in humana ratione in sufficienti, & non concludente necessario, sed probabiliter pro vna parte, & nō pro alia; nam si habet rationem ad vtramque partem æqualiter, non opinio, sed dubitatio est, in qua vt supra docui, non potest quis licitè operari. Est etiam Cordubē. in suo quæstionario lib. 2. quæst. 3. Pauli Comitoli resp. moral. lib. 5. q. 17. Toleti citato loco supra de sept. pecc. mort. c. 20. & aliorum.

Probatur primo assertio nostra, quia cum vtraque est æquè probabilis; nempe quod liceat, verbi gratia, cambium recurrere, & quod non liceat, ad hoc intellectus est dubius de veritate rei, an liceat scilicet verè, vel nō liceat, vt patet ex aduertendo secundo, neque potest cum fundamento dubium deponere per hoc, quod vtraque sit probabilis secundū quid, quia probabilitas secundū quid, neque tollit dubium de veritate rei, cum nō faciat rem simpliciter probabilem, neque sufficit ad eligibilitatem ex supra iam dictis, sed in

dubio, an aliquid liceat, non licet agere; ergo, &c.

Probatum secundo, non potest quis licite agere, nisi opinetur se licite agere, sed cum opiniones de honestate alicuius actionis sunt contrariæ, & æque probabiles, non potest quis opinari esse honestum, seu licitum id, quod agit; ergo non potest utramque licite sequi.

Maior conceditur ab aduersariis, & patet, quia quod non est ex fide, peccatum est. Minor sæpe probata est supra, quia in paribus motibus duarum partium, non potest intellectus opinari unam, sed ad iudicandum, an honesta sit actio, nec ne, paria sunt motiva duarum partium afferentis, & negantis; ergo non potest intellectus opinari unam, nempe afferentem, quod liceat; ergo neque voluntas potest illam sequi.

Probatum tertio, quod res vera, & falsa appareat, utroque modo iudicari potest; sed quod sit, non nisi uno modo; at cum æqua sunt motiva ad iudicandum, quod sit, non est ratio, cur iudicetur potius uno modo, quam altero; ergo non poterit intellectus proferte iudicium, & sic dubius, seu suspensus remane-

nebit; at sic est in casu nostro, cum contrariæ opiniones sunt æque probabiles quarum una asserit actionem esse licitam, altera negat; ergo dubius remanet intellectus, an licita sit, vel non licita, & sic non potest licite agere.

Probatum quarto, quamuis utraque sit probabilis, non tamen probabile est utramque esse veram, sed non potest quis licite sequi, quod non est probabile esse verum; ergo utramque non potest, quis licite sequi.

Probatum quinto, probabilis opinio cum æque probabili contraria reddit dubium intellectum de veritate rei, liceat ne, vel non liceat, sed cum tali dubio non licet sequi minus tutam; ergo maior probatur, quia ex utraque parte sunt paria motiva ad iudicandum de veritate, sed ex una tantum est veritas; ergo dubius remanebit illius ad iudicandum pro alterutra.

Dices cum Sanchez citato loco dubium de honestate rei; siue actionis est speculativum, non practicum, quia licet intellectus in genere dubitet, an hoc facere sit honestum, & contra Dei offensam, at hic, & nunc non dubitat, iudicat enim sibi licitum, seu honestum esse,

esse, cum probabilem opinionem habeat, quæ istud asserit.

Sed contra est, quia iudicium practicum probabile de actione, quod sibi sit licita, non potest haberi per hoc, quod probabilis sit opinio, quæ istud asserit, quia probabilis opinio, quæ asserit istud esse licitum cum æquè probabili opposita, quod non sit licitum, nõ tollit dubium, an sit licita, sed ponit; igitur quod sit probabilis opinio asserens licitam, tunc non tollit dubium, an sit licita. Quænam ergo ratio tollet hoc dubium speculatiuum, vt haberi possit illud iudiciũ probabile practicum, quod sit licita sibi?

Nam aliquam rationem ad dubium tollendum necessariam esse ipse Sanchez cum reliquis affirmat. An quia licitum est unicuique sequi opinionem probabilem? sed hoc est in quæstione, & petitur principium; nam quærimus, & disputamus, an licitum sit unicuique sequi opinionem probabilem, cum est opposita æquè probabilis, nec assumendum est tanquam verum id, de quo disputatur.

Deinde iam probavi, & iterum probò, falsum hoc esse, quod assumitur, nempe quod licitum sit unicuique sequi opinionem probabilem

babilem in casu nostro, nempe cum opposita est æquè probabilis. Non licitum est, cuiquam sequi opinionem probabilem, non tollentem dubium, an actio sit secundum se licita, nec ne, sed opinio probabilis asserens actionem secundum se esse licitam, cum opposita æquè probabili negante, nõ tollit dubium, an sit secundum se licita, nec ne, igitur non est licitum cuiquam illam sequi. Maior patet, & conceditur à Sanchez illo cap. 9. n. 18. quod nimirum probabile iudicium haberi debet de actione secundum se, quod sit licita, vt licitè agatur.

Et probatur denuo. Primo, quia dum dubitatur, an sit actio licita secundum se, si cuiquam esset licitum illam exercere, licitum esset amplecti non magis licitum, quàm illicitum secundum se, & vtrumque eodẽ modo esset eligibile, sed hoc est absurdum. Secundo, sic possemus existimare licitum nostro arbitrio id, de quo dubitatur, an sit verè in se licitum, sed in dubio non licet opinari vnam partẽ, quia ex Aristotele supra probauimus, non esse liberum opinari, & non est vlla ratio, cur vnam opinemur magis, quàm contrariam, neque vtramque opinari possumus,

quia

quia res non potest esse licita, & non licita, & Deus illam videt, qualis sit; ergo in dubio, an in se sit licita, non possumus licitam opinari; at si non possumus opinari licitam vniuersaliter, neque possumus opinari licitam nobis. Deinde peto quare licitum nō est cuiquam agere in dubio, seu cum dubia conscientia, quod omnes concedūt; certe non nisi quia non pariter illicitum atque licitum eligibile est. Ideo enim non est mihi licitum modo hoc eligere per voluntatem meam, quia intellectus non iudicat magis esse licitū, quā illicitum, igitur in re prius oportet, vt intellectus inueniat rationem liciti magis, quā illiciti; quā fiat mihi licitum, illud eligere: at posita æquē probabili opinione, quod res in se sit licita, cum altera æquē probabili, quod in se non sit licita, intellectus non inuenit in re rationem magis liciti, quā illiciti; ergo non potest fieri mihi neque cuiquam alteri licitum. Stat ergo quod cum dubium est an aliquid sit secundū se licitum, vel non licitum: non licitum est cuiquā illud facere, sed sic est, cū æquē probabilis est asserens licitum, ac asserens illicitum, vt probaui suprà; ergo in tali casu non

potest formari illud iudicium practicum, esse licitum operari: quod volebat Sanchez, & contra omnem rationem ratio, vt cumque probabilis opinionis assumitur ad inferendum, quod aliquid sit licitum.

Et probatur sic sexto, cum est dubium de vno ex duobus, non tollitur tale dubium per hoc, quod asseritur aliquid commune vtrique, sicut si sit dubiū, an sit Petrus, vel Paulus, nō tollitur per hoc, quod asseritur, quod sit homo; ergo cum est dubium, an aliqua actio sit licita, vel non licita, non tollitur per hoc, quod asseritur probabile est, quod sit licita: nam si probabile est, commune est vtrique tam licito, quā nō licito, & cum vtroque stat etiam æquē. Sed tale dubium oportet tollere, vt licitè agatur; ergo probabile esse non sufficit, vt licitè agatur.

Probatur septimo, probabilitas secundum quid non sufficit ad licitam, & honestā electionem faciendam, sed cum duæ oppositæ sunt æquē probabiles, vtralibet illarum habet solum probabilitatem secundum quid; ergo tunc non est quod sufficiat ad honestā, seu licitam electionem faciendam. Maior patet ex adu. 3. quia honesta electio sequitur

iudicium prudēs de honestate rei, quod quidem iudicium debet esse de re, attentis omnibus, per quæ cognoscibilis, seu iudicabilis est, alioqui cito crederet quis, & facillè ad pauca respiciens, enuntiaret; sed probabilitas secundum quid nō est attentis omnibus, sed tantum quibusdam, nam alijs attentis, seu expensis probabilitas est in parte contraria, & consequēter improbabilitas in ista: nā quibus probatur vna contradictoriarum, istidem ex necessitate consequentiæ improbat altera, adeoque tunc attentis omnibus res simpliciter remanet dubia; non probabilis. Minor est euidēs, quia cum oppositæ sunt æquè probabiles, probabilitas vnius est secundum quædam media, & secundum alia alterius; ergo consequentia currit.

Probatur octaua, probabilis propositio cū opposita æquè probabili, non est probabilis, sed dubia; ergo vt sic nō est eligibilis. Antecedens probatur, quia expensā cū æquè probabili non potest generare probabilem assensum; ergo, &c. Confirmatur, quia dubium est quando intellectus non habet sufficiens medium ad veritatem inueniendam, seu ad alteram partem concludendam ex S. Thoma

3. d. 17. art. 4. & Durand. ibid. q. 1. Hinc patet ad argumenta in contrarium.

Ad primum distinguo minorem, licet sequi probabile simpliciter, concedo; quia hoc non stat cum dubio de veritate rei, licet sequi probabile secundum quid, nego: quia hoc stat cum dubio de rei veritate. Vnde ad hoc dubitare possum an liceat, vel non liceat sic agere; nō ergo probabilitatē rei, quā in moralibus sequi nos posse, ac debere, quia certitudo non datur, & Philosophus, & Theologus concedunt, accipimus nos illam, quæ est secundum quid, quia illa cum sit etiā secundum quid improbabilitas propter argumenta contrariæ partis, non est probabilitas simpliciter, sed dubietas.

Ad secundum distinguo antecedens, opinio mea tollit dubium meum, cōcedo: quia si habeo opinionem de aliquo assentior vni parti, & sic iam nō sum dubius, opinio aliorum tollit dubium meum, nego: quia opinio aliorum ponderata, & expensā cum opinione aliorum contraria, non tollit, sed ponit in medium de rei veritate; & sic nego primam & secundā consequentiam, quia cum æqualiter mouear à duobus contrarijs opinionibus

bus dubius maneo, & licite non possum illa sequi, in qua est peccandi periculum. Propterea egregie docet S. Thomas citat. opuſc. quod in contrarijs opinionibus, vt licite sequatur quis vnā oportet, quod ab altera non moueatur per rationes illius saltem æquè, vel quasi æquè, & ipsemet Sanchez cap. 10. 1. Decal. num. 4. concedit rem dubiam esse, & in ea non licere operari, quando rationes vtrinq̄ue sunt pares, vel ferè pares; ergo dico ego, etiam quando sunt hinc, & inde pares auctoritates: nam eadem ratio est extrinseci, & intrinseci argumenti in ordine ad hoc, vt alius per ipsa de re iudicet.

Dico secundo, cum æquè, aut quasi æquè sunt probabiles opiniones contrariæ, idem asserendum, quod in primam assertionem. Est S. Thomæ loc. nunc citato, & Solu. v. opinio, probatur, quia parum, pro nihilo reputatur.

Probatum secundo, quia experimur non præstari assensum ab intellectu, cum quasi æquè mouetur ab vtrâque parte ad iudicandum de veritate rei. Oportet igitur, vt notabiliter sit magis probabilis vna, & illi assentiatur intellectus, & voluntas, licite sequatur S. Thomas vult, vt nihil moueat pars con-

tra-

traria, Vazquez 1. 2. q. 19. art. 6. disp. 67. cap. 2. n. 7. tenuem inclinationem, seu assensum sufficere putat, sed hic vix, aut ne vix quidè præcipitur, cum est tam tenuis, medio, inquit ille; tutissimus ibis; aut certè tanta sit inclinatio in vnâ partem; vt præcipiatur assensus rationis in illam, Sanchez in Decal. lib. 1. cap. 10.

Dico tertio, duarum oppositarum æquè probabiliū tutam esse amplectendam si vna solum est tuta, est S. Thomæ supra Ioannes Maioris quæst. 2. prol. concl. 3. & contra 4. concl.

Probatum ab eodem Maiore ex dicto Augustini, tene certum, dimitte incertum, & ex cane Æsopi, qui veram carnem pro vmbra delusus, reliquit.

Probatum secundo: Fortius æquè probabiles contrariæ opiniones reddunt dubium intellectum propter æqualia motiua, & cum non sunt ambæ tutæ, remanet dubius intellectus, ne alteram sequendo committatur peccatum; alteram verò sequendo certus est, quod peccatum nō committitur; ergo si minus tutam quis amplectatur non credit, sed non opinatur se rectè agere, & sic peccat,

M

quia

quia quod non est ex fide, peccatum est.

Dico quarto, duarum oppositarum æquè probabilium vtramque posse eligi, & in praxim deduci, si non solum sint æquè probabiles, sed etiam æquè tutæ: est communis, & indubitata, quia tollitur dubium, ne vtraque liceat, quod nasci potest ex æqua probabilitate contradictoriarum per hoc, quod in neutra est peccati periculum. Sic cum duo proponuntur eligendi, qui sunt æquè idonei, & habent paria, vt eligatur magis idoneus, in potestate est eligentis, eligere quem vult.

Dico quinto, duarum oppositarum æquè probabilium quarum æquè neutra separatim est tuta, sed tamen vna necessario est amplectenda, vtramque esse licitam; est Maioris loco cit. concl. 4.

Probatur, quia cum vtraque est æquè probabilis, & neutra æqualiter tuta, non est maior ratio amplectendi vnam quam alteram, at propter necessitatem amplectendi vnam, illa est licita; ergo vtraque, seu vtrauis. Minor probatur, quia in nullo casu necessitatur, quis ad peccandum, at si minor non esset vera necessitaretur, vt patet in casu allato de innocente, de quo sint duæ opiniones æquè

pro-

probabiles, vna quod non liceat illum damnare cognitum talem priuata scientia, quantumlibet conuictum sufficientibus probationibus, & altera, quod teneatur iudex illum damnare secundum allegata, & probata; si enim necessitaretur iudex ad iudicandum, neque possit officium relinquere, aut aliter agere, posset tunc agere vtrumque seu melius ex duobus alterutrum, quia necessitas cadens super vtramuis, tollit ab ea periculum peccandi.

Obijcies ex eodem Maiore ibidem, fratribus æqualibus motiuis ex vtraque parte, nullo modo potest intellectus assentiri, quod vna pars sit facienda, altera omissa, sed quicumque agit contra dictam intellectus, aut non sequens illud in actione humana, peccat; ergo in prædicto casu non curatur peccatum, cum remaneat dubium.

Respondet idem sibi ipsi, quod licet non possimus assentiri per intellectum vni parti, cum æqualibus motiuis, quantum est de se, quia verum est illud Aristotelicum, imaginari possumus quando volumus, opinari autem non possumus, quando volumus, attemen ex passione animi possumus vni parti

M 2

assen-

assentiri, idque probat experientia, quia si Parisijs dicatur, exercitus Regis est victor in Italia, & duo præsentés sint; quorum alter Gallos diligit, alter Hispanos, videmus profecto illum, qui diligit Hispanos non assentiri, eum verò, qui Gallos assentiri; quamquam cum æqualibus motiuis, solū ex animi passione, & inclinatione volūtatís; quare voluntas pariter faciet, tunc in casu supra proposito, vt cum æqualibus motiuis illius assentiatur ex inclinatione hoc, vel illud faciendi.

Sed contra responsionē maioris est, quia tunc veritas effati Aristotelici euerteretur, quæ tamen firmissima est; vt supra ostendimus. Iam enim passio, vel voluntas inclinaret intellectum, & ille à motiuis non necessario moueretur; itaque melius sentiendum puto cum S. Thom. part. 2. quæst. 13. artic. 5. vbi concedere non vult, quod duobus æquè mouētibus possit fieri electio vnus, nisi aliquid in eò consideretur, in quo magis emineat, adeoque, & multo magis, intellectum dubium, vt sic nunquam vni parti assensurū. Quare ego pariter existimo inter æqualia motiua intellectum semper fore dubiū, neq̄;  
ex

ex passione animi, si perseverarent æqualia motiua, posse inclinari; ad illud exemplum, concedo diligētem Gallos assensurum, amicum verò Hispanorum dissensurum, aut saltem id posse cōtingere, eodem motiuo proposito, sed non æquè mouente, quia ex passione animi ei, qui diligit, fortius repræsentatur, quod est fauorabile Gallis, quàm alteri Hispanorum amico; vnde est illud, prout quisq̄; affectus est, ita iudicat; affectio enim propositionē obiecti variat, sicut color ocularium variat obiectū, & quod magis amatur propter maiorem conuenientiam magis mouet. Igitur obiectioni propositæ, respondeo distinguendo maiorem, non potest intellectus assentiri, quod vna pars sit facienda magis, quàm altera, concedo; quod vna è duabus ad libitum sit facienda, nego; quia cum vtramuis sit tuta, vtrilibet potest fieri, & tunc considerata, & proposita alia ratione, vel commodi, vel alterius in vna, eliget illam voluntas, propendente in hanc ob  
talem aliam rationem intel-  
lectu.



QVÆSTIO VII.

*Utrum teneamur eligere partem tutiorem.*

**A**DVERTE. Partem tutiorem posse distingui à tuta, quia tuta caret periculo peccandi ex vno tantum capite, tutior verò ex duobus, aut etiam pluribus; posse etiam distingui à non tuta, seu non certa secundum se de non peccando, sed tantum probabiliter, quia contingit quandoque, ut inter duas contradictorias constituatur intellectus, quarum una est affirmatiua, quod aliqua actio liceat, altera negatiua, quod non liceat, & quidem potest esse, ut affirmatiua, sit probabilior notabiliter altera, negatiua verò sit tutior ad sequendum, quia si quis omittat illud agere, nullum est peccandi periculum, si verò eligat agere, cum sit solus probabilis honestas, est formido saltem materialiter peccandi; & ferè in hoc sensu sit quæstio præsens, utrum videlicet teneatur quis sequi tutiorem partem, quatenus tutior à non tuta, seu certa, secundum se de non peccando distinguitur.

Dico primo, cum ex duabus oppositis partibus

bus affirmantibus, & negantibus, una est probabilior notabiliter altera, & altera est tutior, non tenemur eligere tutiorem. Est communis, ut patet ex prima quæstione nostra.

Probatur ex ibidem dictis: qui habet iudicium probabile de honestate actionis secundum se, est certus quod non peccat sic agendo, sed notabiliter probabilior pars generat tale iudicium; ergo per illam fit quis certus, quod non peccat; ergo non necesse est, cum sit iam tutus, ut sequatur tutiorem. Maior patet ex prima quæstione, minor est certa ex se, & est suprascriptis.

Probatur secundo, probabilior est secundum dictamen rationis; ergo licet illam sequi, relicta tutiore; antecedens patet ex quæstione 5.

Dico secundo, aliquando, idque non raro, neque expedire tutiorem sequi.

Probatur, quia qui vult sequi tutiorem fit ridiculus, tanquam vir modici iudicij, & qui timet, ubi non est timor, unde S. Antoninus 1. part. tit. 3. cap. 10. curans scrupulosos, inquit, nec Deum, nec Ecclesiastico obligare vele, ut quis fiat ridiculosus, saltem apud discretos, & bonos, & S. Abros. in part. 5.

tit. 13. Non sit ergo irrationabilis timor, nec est sapientia sine timore Dei; ita timor sine sapientia esse non debet: huc etiam venit illud. Prou. nol. esse nimium iustus.

Dico tertio: In dubio non semper tutior pars est eligenda. Probat, quia in dubio melior est conditio possidentis; ergo potest esse ut non sit sequenda pars tutior, ut patebit ex sequentibus.

Dico quarto: In dubio facti non est necesse semper sequi tutiorem; est plurimorum, quos vide apud Thomam Sanchez cap. 10. lib. 1. in Decal.

Probat, tutior est, quæ obligat, ac stringit, sed non semper in dubio facti quis obligatur; ergo, &c. Minor probatur, quia aliquando est obligatio iam in possessione, quia incipit, & tunc in dubio melior est eius conditio, aliquando non est, quia nondum incipit, & tunc plus requiritur, ad hoc ut incipiat, quam dubietas, sicut in naturalibus; ergo, &c.

Hinc Doctores docent in dubio an quis emiserit votum, non teneri ad illud, quia non debet poni obligatio per dubium, quæ non erat. At in dubio, an quis soluerit votum teneri,

neri; quia in dubio non debet tolli obligatio, quæ iam erat in possessione, hoc autem intelligitur, nisi sit aliquod ius certum positum ipsum dubium facti condemnans pro facto.

Dico quinto: In dubio, an actio sit licita, necne, tutior pars est sequenda. Est Arist. S. Thom. & eorum omnium, qui nobis constant in 5. & 6. quæst. aliorum itidem plurimorum, quorum cathalogum legere potes apud Sanchez primo in Decal. cap. 10. num. 10.

Probat, ex dictis, quia ad hoc, ut quis licite agat, debet habere probabile iudicium, quod actio sit licita, sed in dubio neutra pars est ponenda; ergo in dubio, an aliquid sit licitum, non potest poni licitum, adeoque non potest res licita iudicari.

Dices expellitur, seu deponitur hoc dubium speculativum per iudicium practicum, quod liceat. Contra: intellectus in iudicando, seu opinando sequitur motiva obiecti ex Aristotele; ergo prius in obiecto debet apparere magis ratio liciti, quam contraria, sed in dubio, quod supponimus, non sic apparet, supponimus enim dubitari ex parte obiecti,

an

an sit licitum, vel illicitum. Igitur intellectus tale iudicium practicum formare non potest, vide superiori quaestione post quintam nostram probationem.

Dices in materia iustitiae, indubio melior est conditio possidentis, sed in dubio licitae actionis in materia cuiuscumque virtutis est possessio humanae libertatis, quae potest exercere utrumque actum; ergo sicut in materia iustitiae melior est conditio possidentis, ut eius pars vincat, ita etiam in dubijs in materia aliarum virtutum erit possidentis libertatem melior conditio, ut vincat eius pars, & sic poterit licite agere in dubio de licito deponendo tale dubium speculativum per iudicium practicum, quod non est priuandum, quis possessione suae libertatis, & sic licite agere potest.

Respondeo possessionem ideo meliorem facere conditionem possidentis, ceteris paribus quia minus requiritur ad conseruandum, seu manutenendum id, quod iam est, quam ad inchoandum, quod nondum est; hoc patet in naturalibus: nam forma aquae, quae est in possessione, quando iam est in materia, minus requirit qualitatis propriae, ad se

ma-

manutenendum, quam requirat, ut primo in materiam introducatur, quare cum qualitate remissa, vel media, & ut ita dicam dubia se manutenebit, cum qua non introducitur, idque patet experientia, & conceditur ab omnibus; cum igitur est possessio alicuius rei, seu formae, sine iuris, aut obligationis in moralibus, minus requiritur, ut conseruetur, aut manuteneatur, quam ut primo inchoetur, adeoque se manutenebit ius iam in possessione in dubio, in quo non inchoaretur, & remanebit obligatis iam in possessione in dubio, quae non inchoaretur. Ad argumentum igitur concessa illa maiore, ut magis communiter conceditur, licet quidam negauerint, & quidem concessa non solum in materia iustitiae, sed etiam cuiuscumque virtutis cum doctissimo nostro P. Sanchez, & alijs, distinguo minorem, est possessio humanae libertatis Physice acceptae, concedo: sed haec non facit ad rem, quia haec etiam est in dubio practico, & in alijs casibus, in quibus est aliqua obligatio moralis, quae obligat moraliter voluntatem, ut non illi liceat agere utrumque; est possessio humanae libertatis moraliter, nego: quia semper in dubio de actione licita in qualibet

ma-

materia cuiuscumq; virtutis particularis libertas humana est obligata per certum ius in generali, quod in dubio de actione licita non potest moraliter, seu licite agere, quamvis possit agere physice. Obligatio ergo per tale ius est in possessione, quia iam existit, & per positionem talis obligationis non est possessio moralis in voluntate. Quod autem sit talis obligatio, sic proba: in dubio pratico, an aliqua actio licita sit, est obligatio moralis, per quam tollitur moralis libertas voluntatis ad utrumque, sed in dubio licite actionis semper durat dubium practicum; ergo in dubio licite actionis est obligatio moralis, & sic non moralis libertas voluntatis, sed obligatio est in possessione; maior conceditur ab omnibus Theologis, vide Sanchez cap. 10. r. in Decal. init. Minor probatur, iudicium practicum, siue certum, siue probabile, siue dubium, necessario sequitur motionem obiecti, ut patet ex nostra secunda questione superiore, sed perseverante dubio licite actionis ex parte obiecti, eo quod non sint sufficientes rationes, per quas appareat licita, aut illicita, obiectum iudicij practici perseverat cum motione dubia; ergo durabit iudicium

pra-

practicum dubium; iam consequentia currit, quod est obligationis moralis, & non moralis, libertatis possessio. Quare apparet falsitas contrarij argumenti, quod nimirum sit possessio libertatis, negatur enim hanc esse in dubio de actione licita, & consequenter posse deponi dubium speculativum de eadem per iudicium practicum, quod non est privandum quis possessione libertatis; cum enim talis possessio non sit, cum dubitatur de actione licita, ut probavi, non potest tale iudicium firmari, per quod speculativum deponatur, cum autem dubitatur in materia iustitie, an licitum sit retinere rem, quae iam possidetur quia dubitatur, an verè sit possidentis, dico dubium de actione licita, siue speculativum, siue practicum non perdurare, quia cum sit inchoata bona fide possessio rei, quae in dubio alio speculativo in quo dubitatur, cuius illa res verè sit, addita vni parti, facit, ut cum dubijs rationibus possit, ac debeat manuteneri, iam tollit dubium de actione licita retinendi, seu continuandi possessionem rei, quae verè est, adeoque tunc non est dubium de actione licita, quia obiectum iudicij practici tunc est istud, an res dubia de proprietate,

re,

te, sed iam ab vna parte possessa relinquenda sit parti possidenti, & in hoc non est dubium esse licitum. Quare hæc propositio obiectiua, in dubio melior est conditio possidentis rem, est veritas indubia de honestate in materia iustitiæ.

Non ergo ab hac propositione indubia de honestate, transire fas est ad propositionem aliquam dubiam de honestate in materia cuiuscumque virtutis, etiam iustitiæ, & dicere, quod in tali dubio de honestate, melior est conditio possidentis, putando, possessionem stare pro libertate humana, quia in tali dubio de honestate actionis cuiuscumque, seu de actione licita, ostendi possessionem stare pro obligatione, & non pro libertate; & aduerte bene iterum, quod dubium siue speculatiuum, siue practicum de actione licita in materia iustitiæ, tollitur per possessionem rei, quæ est circumstantia, seu ratio quædam, quæ superuenit obiecto dubio de licito, seu non licito, & facit illud iam in dubio licitum; vnde non tollitur dubium de honestate actionis per possessionem libertatis, quia sic non potest tolli, cum possessio non sit libertatis, sed obligationis, vt probaui. Quia verò possessio

sessio rei tollens tale dubium de honestate, solum pertinet ad materiam iustitiæ, & non aliorum virtutum, ideò non licet transire à virtute iustitiæ, in qua dubium tam practicum, quam speculatiuum de honestate, potest tolli per possessionem rei ad alias virtutes, in quarum materia dubium de honestate, siue speculatiuum, siue practicum non potest tolli per possessionem rei, quæ in earum materiam non venit, sicut venit in materiam iustitiæ, ac proinde neque per possessionem libertatis, quæ non est vnquam in tali dubio, nec in materia aliarum virtutum, nec in materia ipsius iustitiæ. Dubium igitur, siue speculatiuum, siue practicum de licita, vel non licita actione in materia cuiuscumque virtutis, etiam iustitiæ, per possessionem libertatis tolli non potest, neque deponi, vt loquuntur, quia possessio libertatis non est, sed est possessio obligationis. At verò in materia iustitiæ tolli potest per possessionem rei, quia hæc est ratio superueniens obiecto dubio, quæ tollit dubium de licita, seu non licita actione, quæ ratio seu circumstantia, non accidit, nisi materię iustitiæ. In cuius rei indicium est, quod si quis existens in possessione

ne rei, & in dubio, an res sit sua, & teneatur ad restituendum, dubitaret ex conscientia erronea practicè se teneri ad restituendum, peccaret quidem in tali dubio, quia non est in possessione libertatis, sed nō teneretur ad restituendum, quia est in possessione rei, qui tamen cum sit in possessione rei, si existimaret, vt deberet secundum veritatem, se non teneri ad restituendum, neque peccaret, neque teneretur ad restituendum, ex quo vides, quod dubium practicum in materia iustitiæ tollitur per possessionem rei, quæ vere est, quia qui erat in dubio, an posset rem retinere, quia dubitabat, an sua erat per possessionem rei, tollit dubium de honestate retentionis; at dubium de honestate actionis nunquam tollitur per possessionem libertatis etiã in materia iustitiæ, quia hæc verè non est in tali dubio. Igitur possessio rei in materia iustitiæ tollit dubium de honestate actionis, quia verè est talis possessio; at possessio libertatis neque in materia iustitiæ, neq; aliarum virtutum, vnquam tollit dubium de honestate actionis, quia talis possessio verè non est, sed est possessio obligationis, & hanc distinctionem benè aduerte, quia diu me fati-

gavit, vt intelligerem, sed cum Dei adiutorio attingi tandem; vnde colligitur dubium de actione licita; siue speculatiuum sit, siue practicum, siue generalius, siue minus generale, vt quidã illud appellant, siue formale, siue obiectiuum, vtputo magis appellandum; posse tolli per aliquam rationem superuenientem, siue circumstantiam; quæ faciat rem licitam ex dubia, vt optimè aduertit Sanchez illo c. 10. modo talis ratio vera inueniatur, quæ afficiat dubium obiectum; at nunquam posse tolli per possessionem libertatis, vt videtur velle ipsemet Sanchez: quia possessio libertatis in tali dubio nunquam est, sed est possessio obligationis.

Dices secundo: In aliquo dubio, verbi gratia facti, vel iuris positiui an se extendat ad talem sensum, quando nō est possessio obligationis, quia non est certum ius, quod obliget, sicut in dubio de actione licita esse probauimus, quare nō obligatur, quis ad tutiorem partem in tali dubio sequendam, sicut superius asseruimus? Num quia est in possessione suæ libertatis?

Respondeo: ideò non obligari, quia nō est possessio obligationis, & ideò in dubio non

est sufficiens ratio ad inchoandum obligationem, quia ad inchoandum aliquam formam, siue physicam, siue moralem plus requiritur, vt diximus, quàm ad manutenendum, seu ad continuandum possessionem, quando iam est in possessione. Quare possessio libertatis physice non influit vllò modo in obligationem, seu non obligationem moralem, tum quia hoc est transcendere de genere in genus, tum quia talis possessio est etiam, & perseverat cum possessione obligationis moralis, & in omni casu semper est talis possessio, & nihil facit ad hoc, vt quis moraliter, vel obligetur, vel non obligetur, neque vllò modo influit, vt patet. Itaque nõ opus est à Sanchez quæri, in quo casu sit possessio pro libertate, cum semper sit, & solum videndum remaneat, ad hoc vt sciatur, an obligatio sit sequendi partem tutiorem in tali, & tali dubio, an sit possessio obligationis alicuius, vel non sit; nam si est possessio obligationis, quia iam obligatio existit, vt cum dubitatur an qui emisit votum, illud soluerit, in dubio manet obligatio, si veto non est possessio obligationis, vt cum dubitatur, an quis fecerit votum, quia tunc obli-

ga-

gatio nondum inchoata est, in tali dubio nõ inchoatur per eandem regulã, sed è conuerso acceptã, quia plus requiritur ad inchoandum aliquam formam, quàm ad manutenendum, vnde ad manutenendum sufficit dubium, non ad inchoandum.

### QVÆSTIO VIII.

*Verum vnius, aut alterius Doctoris opinio sit sufficiens fundamentum, ad hoc, vt quis similiter opinetur, & in praxi operetur.*

**A**FFIRMANT Quidam recetiores absolute, & tantum cum limitatione quando non sit contra comunem, aut si sit contra comunem habeat tamen pro se validissimam rationem auctoritati præponderantem; citant pro se S. Thomam quodlib. 3. art. 10. quasi dicat ibi posse quemquam amplecti opinionem, quàm à Magistro audiuit in ijs, quæ ad mores pertinent: sed ille dicit totum contrarium, vt ibi legenti patet; citant etiam Angelum, v. opinio, & Sylu. ibid. sed Angelus

dicit in causa dubij pro multitudine esse præsumendum, & loquitur de dubio, quod nascitur ex opinionibus contrarijs, & quod ad hærendum est Carrotio Doctorum, & quod si nō apparet, quæ sit communis opinio, præponenda est illa, quæ validioribus rationibus firmatur; quare quod asserit in fine posse quem sine peccato sequi sui Doctoris opinionem, iuxta prædicta debet intelligi, si sit communior, vel probabilior, vel nisi, ut ibidem dixerat, ita probaret suam, ut alios superaret: Quare cum suis limitationibus nullo modo potest citari pro hac ita illimitata sententia; Silvester pariter concedit posse quem sequi sui Doctoris opinionem non absolute, sed si magis videtur consona rationi; quare neq; hic simpliciter asserit vnius Doctoris opinionem esse sufficiens fundamentum, ita opinandi, & operandi, sed magis contrarium.

Probatur hæc sententia, quia si vir pius asserat aliquid contigisse Romæ, satis est, ut credatur illi; ergo in morali re dubia idē de pio, & docto viro asserendum.

Dico primo: Quod vnius aut alterius Doctoris opinio, non est sufficiens fundamentū opi-

opinandi; ac operandi, quando aduersatur communi, nisi forte ita solueret argumentū contrariæ, & confirmaret suam, ut aut certā, aut longè probabiliorem suam redderet; est communis omnium Theologorum.

Prima pars probatur, quia communis sententia rem ferè certam reddit, & indubitata, si enim vox Populi, vox Dei, multo magis vox sapientum consentientium.

Secunda pars etiam probatur: quia ex S. Thom. illo opusculo 8. art. 13. supr. citato, si quis in contrarijs opinionibus ita vni adhareat propter eius motiua, ut alterius motiua non moueant, ipsum sine peccato secundum suum sensum potest operari; & Durandus in prologo rectè asserit, quod dimittens rationem propter auctoritatem humanam, incidit in insipientiam bestialem.

Dico secundo: Quod vnius, aut alterius opinio non est sufficiens fundamentum opinandi, & operandi, quando aduersatur opinioni plurium, seu grauiorum, seu rationibus probabilioribus, præponderantibus auctoritati.

Est Aristotelis, qui non vni, aut alteri Doctori opinanti fidendum asserit, sed dubitan-



dum, vt veritas inueniatur. Tertio, *Metaph.* cap. i. ait, ad illam, quæ quaeritur scientiam, necesse est in primis nos percurrere, de quibus primo dubitandum est. Hæc autem sunt, & quacumque de eius aliter quidam existimarunt, & si quid vltra hæc prætermisum sit; deinde subdit non solum in scientia, sed in qualibet facultate id faciendum; ait enim est autem operæpretium aliquid facultatis habere volentibus, bene dubitare, & infra. Quare omnes primo difficultates speculari par est, & horum gratia, & propterea quod illi, qui quaerunt nisi primo dubitent; similes illis sunt, qui quoniam ire oporteat, ignorat; & ad hæc neque vtrum inuenerint, quod quaeritur, an non cognoscere possunt. finis & enim his quidem non est manifestus, illi autem qui antea dubitauerit, patefcit. Item melius necesse est se habere ad iudicandum, illum qui tanquam aduersarios omnes vtrinque rationes oppositas audiat. Vbi vides secundum Philosophum, non esse standum vni, aut alteri auctoritati, sed examinandas esse opiniones præsertim contrariantes, & ex illis nasci dubium, & quidem proprie dictum; nam cum dixisset Philosophus, quod ex contraria opinan-

antibus oporteat dubitare, ostendit se loqui de dubio proprie dicto, ait enim quatenus enim dubitat, eatenus simile quidam ligatis patitur, vtroque enim modo impossibile est ad vltiora procedere, per quod patet iuxta mentem Aristotelis, cum contrariæ sunt opiniones, non posse quem ex illis alteram opinari, sed dubium, & suspensum eius intellectum, & quasi ligatum remanere; ideo primo de cælo c. 10. consideremus, inquit, prius cæterorum opinionibus recitatis, demonstrationes enim contrariorum; dubitationes de contrariis sunt; ecce quomodo contrariæ opiniones dubium pariunt iuxta supradicta; & subdit; Insuper & dicenda magis credentur si sententiarum earum, quæ in controuersia veniunt, iura prius fuerint audita, absentes enim condemnari minus vtrique videbuntur; etenim eos qui satis iudicauerint veritatē, non aduersarios, sed arbitros esse oportet. Ecce quomodo docto viro opiniones discutiendæ sunt, nam in docto standum Doctoribus, & pluribus. Est S. Thomæ opusculo 3. & 8. ibi, ac sæpè citato Ioan. Maioris in 4. q. 3. prol. concl. 5. vbi ait; duabus circumspectis maior fides datur, quam vni, tribus plusquam

duobus, quorum plus quàm tribus, & sic sine fine; ergo multitudini plus credendum quàm paucitati, &c. Erudita & pulchra lege, ibi Conradi de cōtractibus q. 100. ubi ait: quod illiteratus inquirat à litteratis, timentibus Deum, & sicut faceret imminente sibi periculo corporalis vitæ, aut rerum, sic etiam, & multo magis in periculo animæ; ù autem est litteratus inuestigat causas ad hærentiæ, quæ ab ipso enumerantur plures, & sunt compendiariæ grauitas, seu pondus auctoritatum, & rationum; alioqui negligens talem diligentem inuestigationem arguetur cū illis quibus dicit vnus Isa. 30. Væ filij, desertores, vt faceretis consiliū, & non ex me. Et infra: Et os meum non interrogastis. Debet ergo facere quisque quod in se est; quid autē sit facere, quod in se est, explicat Alensis 2. part. summæ q. 29. in 8. §. i. facere quod in se est, est vti ratione, per quàm potest comprehendere verum, & inuocare adiutoriū Dei. Quatenus autem ratio, seu diligentia adhibenda sit subdit Conradus: quanta in talibus solet adhiberi pro rei difficultate, utpote quantā quisque adhiberet, saltē in negotio temporali, quod sibi esset cordi, pro vt solet dici in discu-

discussione conscientiæ, tempore confessionis faciendæ, vt dicit Scotus in 4. est Gabr. & Ioann. Cancellarij Parisiensis, vide loco sup. q. 5. est Henrici Gandauēsis quodlib. 4. q. 33. ait enim: si peritus vir nouit statum Doctoris, qui sententiat contra partem periculosam (nempe in qua potest esse peccatum, si ponatur in actu) habere omnes bonas conditiones prædictas, aut plures ex eis, quàm alius (nempe qui sententiat pro parte periculosa) nouit etiã rationes eius esse efficaciores, & expressiores auctoritates, quas adducit; iste proculdubio exponens se illi periculo, mortaliter peccat, quia quod agit, non est ex fide siue conscientia, sed contra dictamen conscientiæ, & rationis restę est Cordubēsis l. sup. cit. in quæstionibus præcedentibus, Toletus sum. de sept. pecc. mort. c. 20. Pauli Comitoli in resp. morali, ubi supra, qui etiã citat alios.

Probaturs iisdē rationibus, quibus probabiliorē semper sequendam probauimus sup. præsertim verò illa, opinari non est liberum, sed sequitur motiua; ergo opinari non possumus, neque physice, nisi illam partem, quæ fortiora motiua habet; ergo ubi sunt plures, & grauiores, seu auctoritates, seu rationes, illam

illam partem opinari necesse est.

Probatur item ex illo Ecclesiastici: Qui cito credit, leuis est corde, quomodo enim nō cito credit, ac temere, qui credit paucioribus, & minus probatis cōtra plures, & probatioribus; cum in dubijs, vt dicit S. Thom. illo opusculo 3. non sit de facili præstandus assensus: Et ex illo Regum: Vbi reprehenditur Roboam secutus deteriorem partem consulentium, & ex S. Augustino, quod in scripturis, quæ ab omnibus non recipiuntur præponendæ sunt, quas plures grauioresque recipiunt his, quas pauciores minorisque auctoritatis, & ex alijs supr. adductis præsertim S. Ioann. Chrysiq. 5. dicitur vulgari prouerbio de illis, qui statim credunt, quod ad primam tabernam subsistunt, id est sine inquisitione ad melius eligendum, ita multi faciunt in opinionibus, ac sententijs.

Dico tertio: Quod vnus aut alterius Doctoris opinio, non est sufficiens fundamentū opinandi, & operandi, quando paritas Doctorum, aut rationum est in cōtrarium, posset tamen esse, si vel auctoritas, vel ratio cōtraria non obstaret, est S. Thom. sup. qui non concedit posse, quem in contrarijs opinionibus

bus alteram sequi, si alterius momenta ipsum moueant; at hic mouent æqualiter; est etiam Sylu. qui v. opinio, dicit rem tunc esse in dubio, cum non habet rationem probabilem ad vnam partem tantū, sed ad vtramque æqualiter, vel quasi, aut ad neutram; cum autem idem sit de auctoritatibus, quod de rationibus, quia auctoritates in tantum mouent, in quantum cēsentur ipsis subesse rationes, certum est tunc nō posse quem opinari, aut operari, quia in dubio neutrum licet, est etiam aliorum; quos colligere potes ex superius dictis.

Probatur prima pars assertionis: quia ex modo dictis, & alibi opinari, non est in nobis, sed ex motiuis pendet; ergo si motiua sint æquæ ex vtraque parte, non poterit illius inclinari ad assensum vnus, sed suspēsus remanebit, sicut statera cum æqualibus ponderibus; neque ratio vlla est, cur talis suspēso aut dubium possit deponi, aut tolli, quia cū vnus dubitat de moneta, vtrum sit vera, vel falsa, quia vnus asserit, & alter negat, certè ex his præcisè, hic non potest prudenter deponere dubium: nam rogo propter quam rationem deponetur? quia iste asserit? & alter

pa-

paris auctoritatis negat; cur huic potius eredit quā illi? nam dubium nō nisi propter aliquam nouam rationem, quæ ipsū rationabiliter tollat, deponi potest, vt confitetur ipsimet auctores contrariæ sententiæ: nō enim possumus ad libitum conscientiam nostram formare, neque tantum non possumus moraliter, sed neque physicè, nā vt supra ex Aristotele probauimus, imaginari quidem possumus, vt libet, at non opinari, nam hoc fit ex motiuis obiecti, cui debet intellectus conformari, vt verum dicat; ergo in paribus motiuis imaginari quidem potest vnā partē, non autem opinari.

Probat̄ur secundo ad hominem necessariū est per auctores: cōtrariæ sententiæ, ad hoc, vt quis honestè operetur, vt habeat iudiciū probabile, quod hic, & nūc licitè, & honestè operatur; sed cū habet paria motiua, nō potest habere hoc iudiciū probabile; ergo. Minor probatur, quia cum sunt æqualia motiua vnius partis asserentis, esse licitum; & alterius asserentis, esse illicitum, non est ratio plus iudicandi licitum, quā illicitum; nā si iudicas licitum, quia ille dicit, debes, & iudicare illicitum, quia dicit alter: ergo.

Pro.

Probat̄ur tertio: Sic promiscuè eligere minus non minus fallum, quā verum, & non minus illicitū, quā illicitum, quod est absurdum.

Probat̄ur quarto: Quia cum hinc inde sunt auctores ex vna parte contradictionis, & altera, necessario ex vna earum est error; ergo si moralem diligentiam adhibere teneor, vt errorem deuitem, non sufficit sequi auctoritatem vnius partis, sed teneor inuestigare, cui magis fidendum.

Dices, cur nō possum, si scite nequeam verum diligentia adhibita, & cur magis teneor tunc abstinere, quia illicitum ille dicit, & nō possum facere, quia hic dicit licitum? respōdeo, quia ad bonum plus requiritur, quā ad malum agendum, vnde cum dubitatur, an licitum sit, vel illicitum, non possum facere, quia vt benè agam, debeo te etiam cōsentiente, iudicare me agere, quod est licitū; at in paribus motiuis, cum fiet dubius intellectus, non potest poni plus vna pars, quā altera, & sic non potest poni licitum, adeoque non potest operari.

Obijcies: sufficit indocto consilium vnius probi, & docti, vt illud sequi possit; ergo & do.

docto sufficiet; respondent quidā apud Azor cum ipso tom. i. l. 2. c. 17. q. 5. negando consequentiam, & benè: sed ego respondeo, etiā negando antecedēs, si ille indoctus dubitat, aut habet rationem dubitādi, eò quod audiuerit alios aliter opinari, & potest ipsos consulere: nam certè tunc debet, quia vt inquit S. Th. in dubijs non cito credere oportet, & non sic faciunt homines in rebus temporalibus, sed multos consulūt, si res est grauis, quare in rebus dubijs, & grauibus deberet consulere multos, si potest, & sequi plures, & grauiore, quod si non possit, aut non occurrerit ratio dubitandī de consilio, excusabitur, si ertet.

Dices, quid faciet confessarius apud rusticos, qui tot Doctores, seu libros cōsulere non potest, cur nō potest hic vni Doctore fidere, præsertim cuius liber est impressus?

Respondeo: si non potest habere plures libros, aut differræ cōsiliū, vt interroget doctiores in rebus grauibus, & dubijs, sufficere, vt habeat aliquem librum valdè probati auctoris, qui vel examinet, & discutiat opiniones, vel sequatur probabiliores, qualis censetur Tolletus, aut quispiam similis; non autem,

rem; sic fidat omnibus libris, licet impressis: nam imprimi permittuntur, nō quia tuto illos in omnibus sequi quis possit, sed vt ex multorū doctrinis veritas elucescat magis: quare illos relinquat, qui conseruāt opiniones diuersas, non examinando, neque distinguendo probabiliores a minus probabilibus, & etiam ab improbabilibus, qui vt ait Maior, nihil afferunt coctum, & quorum, vt est in sacris litteris, non est argentum doctrinæ igne examinatum, probatum terræ, purgatū septuplum, &c.

Secunda pars assertionis patet ex se, & prob. ex fundamento contrariæ sententiæ, quod hic militat, at contra prædicta à nobis omninō friuolum apparet, &c.

### *Corollaria duo prædictorum.*

**C**OROLLARIUM Primum. Ratio vnica Aristotelis firmat omnes ferè nostras supra positas assertiones illa scilicet, quam supra citauimus 2. de Anima textu 153. Opinari non est in nobis; necesse enim falsum, aut verum dicere. Probatur igitur asser-

tertio 2. quæstionis nostræ ( nam primam hæc ratio non attingit ) sic. Verum vel falsum est se habens vno modo tantum , & determinatè , & independenter omninò à nostra libertate, sed cum opinamur, necesse est dicere verum, vel falsum; ergo necesse est dicere, quod se habet vno modo tantum, & determinate, & independenter omninò a nostra libertate; ergo non potest dici vtroque modo, & indifferentè, & dependenter à voluntate nostra, siue vt volumus, quod est nō esse liberum opinari. Maior est certa, quia verum, vel falsum pendet à rebus, quæ vno modo tantum, & determinatè, & independenter à nostra libertate se habent; nam ideò vera est propositio, quia res est, &c. Minor est Philosophi, & patet, quia semper opinando dicimus verum, vel falsum; consequentia vtraque currit. Probatur ibidem 3. quæstionis assertio: quod non possumus vtramque contradictionis partem opinari; quia opinando necesse est dicere se habēs vno modo tantum, siue secundum vnā contradictionis partem; ergo non nisi vno modo, seu secundum vnā tantum partem dici potest. Probatur quarta: quia si probabilem vtramque

opi.

opinari possemus, iam non vno tantum modo, seu secundum vnā tantam partem dicere possemus, cum sit vtraque, vtrumque probabilis. Probatur quinta, si opinando dici necesse est, quod se habet vno modo tantum, & determinate; ergo id tantum opinabimur, quod habet fortiora veritatis indicia, quæ est pars probabilior. Probatur sexta, quia si dici necesse est, quod se habet vno modo, & independenter à libertate nostra; ergo nō est in arbitrio dicere, seu iudicare vtramlibet partem, sed suspendi intellectum, seu dubitare necesse erit. Probatur octava, quia si opinando, vnum, seu vnā partem dici necesse est; ergo si attendantur auctoritatum motiua, cum vno, vel altero, stantibus pluribus in contrarium, opinari nequimus.

Corollarium secundum. Non omne probabile sufficit, vt opinemur, & sequamur illud in praxi: quia ilud probabile solum sufficit ad opinandum, & sequendum licitè in praxi, quod potest generare fidem, seu opinionem de licita actione; sed non omne probabile potest generare fidem, seu opinionem de licita actione; ergo non omne probabile sufficit, vt opinemur, & sequamur illud

O in

in praxi. Maior conceditur ab omnibus, etiã ab aduersarijs, vt ostendimus q. 1. lege Sanchez in Decal. lib. 1. c. 9. & patet, quia quod non est ex fide, peccatum est; ergo ne peccemus, oportet, vt generetur in nobis fides, seu opinio de actione licita, seu quod liceat, sic agere. Deinde, idcõ non potest quis operari in dubio de peccato, quia oportet habere fidem, quod non sit peccatum. Minor probata est sæpe; & patet quia cum vtraque pars contradictionis est probabilis, secundum aliqua motiua, nempè quod talis actio sit licita, & quod nõ sit licita, non potest vtraque generare probabile iudicium de veritate sui; nam sicut vtraque contradictoria non potest esse vera, ita neque probabiliter iudicari potest, quod vera sit; ergo non omne probabile potest generare probabile iudicium de veritate sui. Probabile igitur, quod potest generare opinionem de veritate sui, nempè quod talis actio, verbi gratia, sit licita, non est probabile æquè ex vtraq; parte, quia quantum vnũ probat esse licitam actionem, tantum alterũ destruit, vt patet in duobus æquè mouentibus in contrariam partem; neque est minus probabile ex vna, quia hoc in concurrentia

al-

alterius vālidioris non mouet, & sic non est aptum facere fidem, siue opinionem; ergo solum est magis probabile; & idcõ vna tantum pars contradictionis, verè & simpliciter probabilis vocari potest, loquendo de illa probabilitate, quæ apta est generare opinionem, siue fidem; quod aduertit Syluester, & ante ipsum Ricardus de Mediavilla, locis suprã citatis, & alij, nosque ostendimus, fuscè suprã quæsti. 6. adeoque hoc illud probabile esse videtur, quod opinari nos semper, & sequi debemus in praxi, vt iuxta dictum Alensis, quantum in nobis est, verum ac rectum sequamur, ac teneamus.

Corollarium tertium. Cum contra rationem, quæ solui non potest, nihil valeat auctoritas opinantium, vt rectè Doctores consentiunt, valde considerandum est, quàm propendere quisque magis debeat in sententiam antiquiorum, hætenus à nobis explicatam, quàm in illam recentiorum; siquidẽ argumentum, quo nitebantur antiqui, nondum solutum apparet, quantumlibet illud soluere conati sint multi, ac doctissimi Viri. Est autem huiusmodi argumentum ex dictis,

O 2                      quod

quod pariter est fundamentum sententię antiquiorum. Ad honestę agendum requiritur opinio, siue iudicium probabile in eò, qui agit de honestate suę actionis; sed tale iudicium non potest haberi de vtrāque contradictoria propositione, in qua affirmatur ex vna parte honestas actionis, ex altera negatur, quando vtrāque est æquę probabilis, & multo minus, quando vna est minus probabilis altera; ergo. Minor probatur, quia in hoc secūdo casu solum potest haberi de probabiliore, & in primo de neutra potest haberi, sed tunc remanet conscientia æquilibris, vt illi loquuntur, præsertim Ioannes Cancellarius Parisiensis apud Gabriel d. 15. q. 3. art. 3. dub. 2. aut vt Syluester loquitur, verbo dubium, & verbo opinio, tunc sumus in dubio probabili, prout hoc distinguitur à dubio scrupuloso; quod quidem dubium probabile, siue conscientia æquilibris non admittit iudicium illud probabile de honestate actionis, quod requiritur secundum omnes ad rectę agendum; nam in æqualibus motiuis contrarijs pro vtrāque contradictoria nõ possunt de vtrāque formari duo cõtrarij probabiles assensus se inuicem excludentes, & mul-

multo minus in inæqualibus; sequitur ergo quod ex defectu talis iudicij vtrāque nos æquę probabilem partem, sicut pariter minus probabilem amplecti non possumus, & in praxim deducere. Hoc igitur fundamentum non euerterunt, sed neque labefactarunt hætenus, quod ego sciam recentiores, contrarium opinantes, quamuis illud euertere conati sint. Nam quod ad illud destruendum commentatus est Vazquez c. 2. quæst. 19. art. 6. asserens duos contrarios probabiles assensus circa eandem propositionem moralem haberi à nobis posse, alterum videlicet nitentem principijs intrinsecis, alterum extrinsecis, & suprã impugnatum est à me, nec oportet modo repetere, & ante me non placuit Thomæ Sanchez citato loco, & Ferdinandus à Castro Palao part. 1. disp. 2. §. 2. num. 4. egregie impugnat, quem quisque facile videre potest, neque pariter validum esse probatur ad euertendum prædicum fundamentum, quod ipse Tomas Sanchez asseruit posse illos duos assensus probabiles esse simul, siue ab extrinsecis vnus, & ab intrinsecis alter, siue ambo ab intrinsecis pariter motiuis prouenirent; quia intellectus, vt ip-



se dicit, non affirmat vtramque partem contrariam esse certam, sed tantum vtramque esse probabilem, quod verè affirmare, & sine contradictione potest; non videtur inquam validum, & firmum, vt ego supra fuse argui, ac deinde reperi etiam Castro Palao citato loco contra ipsum pariter argumentari, cò quod neque ab intrinsecis, neque ab extrinsecis motiuis procedere possunt in eodem intellectu duo assensus probabiles contrarij propter eam rationem, quàm attulerat n. 1. quia intellectus non habet libertatem proposita veritate obiecti, nisi vt assentiatur parti, quàm veram existimat, qualis est vna tantum pars, & hæc sola probabilior, quæ est ipsissima nostra Doctrina, quàm supra explicauimus, & hanc rationem defendit idem, & explicat ibidem num. 4. vbi etiam attingit æquiuocationem à Sanchez factam, de qua nos in permissis, dum facit transitum à probabili obiecto ad probabile iudicium; nã stat quidem de obiecto contrario, seu in cõtrarium mouente formari posse iudicium, quod tale obiectum sit ex vtraque parte probabile, sed hoc est iudicium euidentis de probabilitate honestatis, quod est insufficiens  
ad

ad honestè agendum, & non est illud iudicium probabile de veritate honestatis, seu de honestate ipsa actionis, quod tanquã necessarium ad honestè agendum requiritur ab omnibus, quodque cum haberi non possit, nisi de vna parte contradictionis; manifestum est nondum inuenisse Sánchez, quomodo vtramque possit quis opinari, & in praxi sequi. At neque ipse Castro Palao satisfacit meo iudicio difficultati, aut fundamentum prædictum contrariæ sententiæ conuellit, asserens, ad hoc, vt intellectus præstare possit assensum parti minus probabili, suspendere debere assensum, siue iudicium primum probabile contrarium, quod habebat de parte probabiliore; nam sic isto suspenso præbere poterit assensum minus probabili.

Nam contra ipsum est, quia licet verum sit, tale iudiciũ posse suspendi, ita vt de obiecto nullum iudicium fiat; non tamen verum est posse formari iudicium probabile contrarium de honestate actionis, quia stantibus motiuis, vt ipsemet arguit, illo num. 1. idq; deinde cõfirmat in 4. Intellectus iudicat pro ea parte, pro qua verũ existimat iuxta propositionem obiecti, at suspenso quantumli-

bet illo iudicio, adhuc motiua vrgent magis pro parte contraria probabiliore; ergo intellectus, si iudicat, iudicare non potest, nisi pro hac. Si dicas ex imperio voluntatis, non attendere illum ad illa fortiora motiua. Contra est primo, quia potest quidem voluntas imperare, vt non attendat intellectus actualiter, sed non vt saltem habitualiter illa non recordetur, quod sufficiet, vt contrarium assensum elicere non possit. Secundo sequitur, quod qui sic iudicare vult, in iudicio, quod format de honestate actionis, non vult iudicare rectum, seu quod sibi videtur verum, sed non curat siue iudicet verum, siue falsum; non enim vult attendere motiua, & signa veritatis, quibus ad assensum contrarium induceretur, & sic incurrit errorem affectatum, aut ignorantiam crassam habet, quomodo non excusatur à peccato. Tertio, nemo dicit tale iudicium esse iudicium prudens de honesta actione exercenda, quandoquidem non perpendit omnia, quantum moraliter potest, & debet, argumenta, vt dignoscatur, verè ne sit honesta, an non, seu vt verum à falso discernat, æquum ab iniquo; adeoque erit iudicium insufficiens ad honestè operans.

randum. Concludetur ergo ex his benè suspensi assensum illum posse de probabiliore parte, sicut etiam suspendi potest contrarius; sed minimè exerceri posse alterutrum, nisi iuxta propositam veritatē obiecti, vt intellectus iudicet; quod verum existimat, cum in hac partem libertatem non habeat, vt is ipse asserbat; at veram existimare non potest, nisi vnam tantum contradictionis partē.

Multo minus valet, quod quidam respondent, non esse incompatibiles cōtrarias opiniones in eodem intellectu, attenda diuersitate temporis, actus, & respectus ad diuersa media. Quis enim non videt, quod probatū est à nobis quæst. 3. esse incompatibiles etiā per diuersa media, & diuersis temporibus, seu actibus, dummodo stent, & considerentur motiua vtriusque partis, in ordine ad opinandum sine affectato errore, vtra sit vera? cum enim vna tantum vera esse possit, non poterit illius, nisi vnam opinari veram, & non nisi illam, quàm obiectum ipsi representat veram per motiua, qualis est sola probabilior, aut neutram, si æqualiter vtraque mouet, aut ad summū poterit omnem actū suspendere.

Neque demum satisfaceret, si quis diceret, meo sanè iudicio minus male, quam cæteri, non esse quidem vtramque opinabilem, sed benè esse licitè eligibilem, quia etsi vtrâque veram opinari non possumus, vtramque tum in praxi eligere prudenter possumus: sed contra est, quia cum in æque probabilibus contrarijs delicto, vel illicito dubius maneat intellectus, an actio sit licita, vel non licita, cū tali dubio non potest quis ad agendum honestè procedere; neque deponi potest tale dubium per hoc, quod vtrâque sit probabilis: nam hoc nō tollit dubium de licito, vel illicito, vt ostendimus supra quæst. 6. in illud ponit, & solum probabilis est vtrâque secundum quid, sed simpliciter dubia. Neq; parum deponi potest per hoc, quod in dubio melior est conditio possidentis. Primo, quia illa propositio communiter non existimatur verificari, nisi in materia iustitiæ. Secundo, quia vt diximus quæst. 7. intelligitur de possessione rei, non de possessione libertatis. Tertio, quia, vt ostendimus ibi: Possessio nō est in hoc casu pro libertate, sed pro obligatione desistendi ab actione; vt enim ibi argutum est, nō est alia ratio, cur cum dubio pra-

ctico,

ctico, an licitè quis agat, vel illicitè, obligatio sit desistendi ab actione, & aliter quis peccet, si cum tali dubio operetur, nisi quia hoc ipso, quod licitū non apprehenditur id, quod agitur, non magis licitum eligitur, quàm illicitum, & vt Valentia docet in 1. 2. quæst. 14. art. 4. actio est voluta, seu bona, seu mala sit, quomodo vt dicit idem ibidem violatur lex naturæ, quæ prorsus vetat velle malum, quantum in ipso homine est; & ex Aristotele 3. Eth. cap. 1. iustitia est ex qua homines iuste agunt, voluntque iusta, idest quæ sunt, se iusta sunt, intellige quantum est in ipsis; ergo hoc ipso, quod nō apprehenditur adhuc licitum, sed dubitatur an licitum sit, vel illicitum, iam est obligatio desistendi, & sic possessio est pro obligatione, non igitur in tali dubio possessio est libertatis, sed obligationis.

Ex prædictis igitur omnibus patet, recentiores, quod ego quidem viderim, nondum soluisse argumentum, quod præsertim nititur antiquiorum sententia, licet soluere sint conati; ac proinde fortè, non immerito illud insolubile existimare quis posset; quod si esset, contraria sententia nullo modo probabilis

*De Opinionum Praxi*

bilis remaneret ; ego interim aliorum de  
hoc faniora iudicia semper reuerebor,  
ad laudem omnipotentis, & om-  
ni scientis Dei.

(9)

\* \* \* \* \*

\* F I N I S. \*

\* \* \* \* \*  
\* \* \* \* \*  
\* \* \* \* \*  
\* \* \* \* \*  
\* \* \* \* \*  
\* \* \* \* \*  
\* \* \* \* \*

